

NOUL LITERATOR

**Revistă trimestrială de cultură
Nr. 46-47, iunie-septembrie 2022**

Asociația Culturală „Noul Literator”

Director fondator: NICOLAE PETRE VRÂNCEANU

Președinte de onoare GHEORGHE DĂNIȘOR

Președinte CONSTANTIN PĂDUREANU

Vicepreședinte ADRIAN NĂSTASE

Secretar DUMITRU DUȚĂ

CONSILIUL REDACȚIONAL

Aurel Maria Baros

Ștefan Borbely

Florian Copcea

Ioan Lascu

Gelu Negrea

Teodor Oancă

Tudor Nedelcea

Ștefan Vlăduțescu

REDACTORI ASOCIAȚI

Pr. Theodor Damian

Mihaela Albu

Mihai Antonescu

Marian Barbu

Daniel Corbu

Mihai Fircă

Spiridon Popescu

Camelia Zăbavă

REDACȚIA

Constantin Pădureanu - Redactor- șef

Mircea Pospai - Redactor- șef adjunct

Dumitru Duță - Redactor- șef adjunct

Virgil Dumitrescu - Secretar general de redacție

Ion R. Popa - Redactor

Victor Martin - Redactor

George Geafir - Redactor

ADRESA REDACȚIEI

Craiova, Dolj, Str. V. Alecsandri, nr.22

Constantin Pădureanu, Tel.: 0723.172.217

Constantin Pădureanu: constantinpadureanu@yahoo.com

Virgil Dumitrescu: virgildumitrescu41@yahoo.com

ADMINISTRAȚIA ASOCIAȚIEI:

Florin Danciu, Tel.: 0744.699.152

Ilustrațiile copertelor:

Picturi de Ioana Fluerașu

Prezentare grafică & DTP

edituragrafix@gmail.com

Mulțumim susținătorilor revistei NOUL LITERATOR, un proiect cultural craiovean
al Asociației Culturale NOUL LITERATOR Craiova (ACNL).

Opiniile exprimate în materialele publicate aparțin exclusiv autorilor.

© Asociația Culturală „Noul Literator”

Revista poate fi citită pe site-ul www.revistanoulliterator.ro

ISSN 2069-3397

Gelu Negrea

PROLET CULTISMUL CU SEMN SCHIMBAT

Chestiunea legăturilor dintre politică și artă, în general, și literatură, cu deosebire, datează cel puțin din antichitatea greacă, din vremea când filozoful Platon decreta autoritar imperativul alungării din cetatea ideală a poezilor în calitatea lor de stricători ai moravurilor celor tineri. De-a lungul și de-a latul timpului – recte, prin vălmășagul eterogen și confuz al timpurilor traversate de omenire – problema a rămas în picioare, îmbrăcând felurite veșminte – teoretice și practice – fără a cunoaște însă până în prezent vreo soluție acceptabilă.

Mărturisesc că, prin ani, m-a preocupat și pe mine, poate mai insistent chiar decât se cuvenea, acest subiect regăsibil într-o formă sau alta prin paginile multor tomuri respectabile: în ce relații se află și cum se poziționează literatura în raport cu politicul? Răspunsul cel mai frust la întrebare sună, din punctul meu de vedere, astfel: literatura este (sau ar trebui să fie) în aceleași raporturi cu politicul, ca și cu ecologia, de exemplu, cu religia, cu filozofia, high-tech-ul sau cu fotbalul. În speță, le vizează în chip de componente ale universului înconjurător, se poate inspira din realitățile lor specifice, dar atât și nimic mai mult. Nu le datorează nici respect, nu are nici menirea să le critice. O operă literară care își propune să „respecte” (moderat ori până la granița cu obediența), la fel ca și una care își asumă în mod expres ipostaza critică (sau, și mai rău, condiția criticismului) vizavi de ceva sau de cineva, a pierdut deja bătlia cu propria imanență, eșuând în propagandă circumstanțială. Cu semnul plus sau minus – nu contează.

Așa stau lucrurile și dacă personalizăm ecuația, iar prin „literatură” îi înțelegem pe literați – pe scriitori, care va să zică. Ei, da: dumnealor pot și n-au decât să se dovedească respectuoși cu politicul (eventual, și cu politicienii) cât vrea mușchii lor anatomo-fiziologici, ca să spun astfel. Nu însă și mușchii lor estetici.

La fel, în calitate de persoane private sau publice, au dreptul – ba, de la caz la necaz, chiar și datoria! – să critice oricât de vehement politi-

cul și pe politicieni: în ziare, la radio și TV, la mitinguri sindicale, demonstrații de stradă sau întruniri de orice altă factură. Când scriu literatură însă, e de preferat să-și reprime astfel de impulsuri și să-și vadă naibii de creația lor, păstrând-o departe de tentațiile și servituțile oricărui tip de angajare ideologică. În privința asta, subscriu cu robustă convingere la verdictul radical al lui Victor Erofeev, autorul romanului *Stalin cel Bun*: „Adevărata literatură nu este angajată. Cei care scriu cu dorința de a combate sistemul nu sunt scriitori, ci jurnaliști revoluționari... ca Lenin”.

Știu: scriitorul nu este superman, nu poate să trăiască într-o societate și să fie liber de presiunea difuză pe care o exercită asupra-i perfidele sale morfologie, sintaxă și semantică existențiale. Și, așijderea, nu poate, omeneste vorbind, să se plaseze, maioreșcian, sub zodia seninătății impersonale – nici el, scriitorul, nici creația sa. Într-un fel sau altul, politicul își va vâri oricum coada îmbârligată prin măruntaiele operei, o va amprenta subteran, chiar dacă maculatul contact va îmbrăca haina seducerii voluntare sau violului subtil. Dar dacă tot e inevitabilă, relația scriitorului cu politicul se cuvine, totuși, să rămână măcar ilicită, neprogramatică, rod al fatalității perverse. Pe cât posibil, la modul conștient, cel puțin, autorul de literatură ar trebui să se țină departe de vânturile/valurile politicului.

De acord: Aristotel a definit omul drept *zoon politikon*, dar Stagiritul a emis la viața lui și adevăruri mai inteligente. Recunosc: pe Dante Alighieri nu l-a prea dat afară din casă ataraxia ideologică, umorile guelfului care a fost (varietatea *bianco*) transpar contondent în paginile capodoperei sale, dar nu de asta iubim noi *Divina commedia* și pe autorul ei.

Putem privi însă lucrurile și din *reverse angle*, ca la transmisiunile sportive profesionale: haideți să ne imaginăm o clipă cum ar fi sunat *O mie nouă sute opt zeci și patru* dacă filele sale ar fi fost saturate, ori numai tușate tangențial, de convingerile comuniste din tinerețea zbuciumată a lui George Orwell. Ei?...

Ceea ce vreau să insinuez cu aceste propoziții simple este că atitudinea (față de) politică a scriitorului este o chestiune periferică și, până la urmă, neconcludentă; literatura e în altă parte... Vaclav Havel a candidat și a fost ales președintele Cehiei, dar asta nu l-a ajutat să de-

vină un dramaturg mai valoros decât era. Mario Vargas Llosa, în schimb, deși a candidat și el, n-a fost ales președintele statului Peru, dar asta nu l-a împiedicat să rămână unul dintre marii prozatori ai literaturii contemporane. La rândul său, Tudor Arghezi (care a profesat un „respect” excesiv față de mai mulți lideri marcanți ai politichiei naționale, oricât de diferite au fost regimurile care i-au cocoțat în vârful ierarhiilor sociale la zi) și Mihai Eminescu (poetul și publicistul care s-a așezat cvasipermanent în postură critică față de sistemul politică a vremii sale) beneficiază de statui comparabile în pantheonul literar național, în pofida caracterului diametral opus al situației lor în raporturile cu diavolul politic și chiar în pofida diferențelor de caracter, pur și simplu, dintre ei.

Ecuția politică-scriitor configurează o rețea de determinări cu geometrie variabilă, în care elementele se pot intersecta și influența pasager; niciodată, însă, decisiv din perspectiva literaturii. (Eventualele excepții nu fac decât să întărească regula!) Apropierea, ca și delimitarea de politic nu modifică fundamental statura în eternitate a unui artist. Nici măcar atunci când opțiunea sa ideologică se dovedește, la scară istorică, pe de-a întregul revoltătoare și condamnată – vezi cazurile Ferdinand Celine și Drieu de la Rochelle în Franța. (Aș putea produce, firește, și exemple mai familiare, de autori de-ai noștri, din popor, rămași la vatră sau transferați în alte perimetre spirituale, care s-au lăsat contaminați – temporar sau definitiv – de smințea politicului, dar n-am nici un chef să-i irit pe cei cu naturelul cultural mai simțitor.)

Opinia cea mai răspândită în lumea intelectuală e că scriitorul este un opozant prin însăși natura artei sale – altfel spus, un cenzor moral al societății. Ideea este seducătoare și prezintă avantajul că intră în perfectă consonanță cu narcisismul congenital al celor mai mulți dintre reprezentanții breslei. Este ea însă și pe de-a întregul adevărată? – *this is the question*.

Literatura – arta, în general – se desparte într-un punct esențial de orice altă formă de activitate umană: ea nu răspunde unei nevoi pre-existente, geneza sa misterioasă ține exclusiv de impulsul interior al artistului, de propensiunea lui individuală spre exprimare. Spre o *anume* exprimare. Așa cum am mai menționat și altădată, nu comanda socială formulată de un suveran pontif și de un dictator au făcut din *Capela Sixtină* și, respectiv, din *Crucișătorul Potemkin*

două capodopere, ci modul cum ele au fost gândite, concepute și realizate de Michelangelo Buonarroti și de Serghei Eisenstein.

Shakespeare a scris *Hamlet* nu pentru că actorii sau spectatorii de la Teatrul The Globe erau sfâșiați lăuntric de absența din repertoriu a tragediei prințului de la Elsinore. Nici măcar pentru că omenirea avea nevoie imperioasă de *Hamlet*, ci pentru că Shakespeare a vrut și a putut să compună *Hamlet*. De ce ea, și nu altă tragedie? Nu va ști nimeni, niciodată. Probabil, n-a știut nici Shakespeare însuși. Înainte ca marile Will să formuleze ultima replică a piesei, omenirea nici nu visa că ea va fi scrisă vreodată. Nevoia de *Hamlet* a survenit post-factum, după ce tragedia exista deja ca realitate materială.

Arta este singura activitate umană care nu satisface trebuințe, ci inventează, în-ființează din neant, pune în mișcare trebuințe necunoscute și nebănuite. Ea își află izvorul exclusiv în sine-și, este neanticipabilă, neplanificabilă și necondiționată de altceva în afara propriei imanențe. În atare circumstanțe, mi se pare că orice dezbateră pe tema politică – artă reciclează în manieră soft discuția despre perenitatea binomului maniheist artă (literatură) angajată – artă liberă (eventual, situată în opoziție cu imperati-vele politice curente). Radical vorbind („a fi radical înseamnă a merge la rădăcina lucrurilor”, postula un filozof cândva...), ba poate chiar căzând în exagerațiune, cred că problema se reduce la întrebarea: mai este de actualitate sintagma artist-cetățean? (Vă aduceți aminte formula, nu-i așa?) Comuniștii erau cei care îl obligau pe scriitor să adere la valorile etice promovate de politrucii zilei, să-și exprime periodic adeziunea și entuziasmul față de ctitoriile orânduirii socialiste multilateral dezvoltate, față de patrie și partid, de conducătorul iubit etc., etc. și să participe, în calitate de „om al cetății”, la întreaga circotecă propagandistică întreținută de aparatul specializat al P.C.R. Țineau toate acestea de rosturile și menirea de fond a scriitorului veritabil? Evident, nu. De ce ar ține atunci atitudinea contrară, de contestare, criticare și condamnare a regimului – a oricărui regim? Nu cumva ideea plasării în opoziție a scriitorilor față de orice formă de organizare socială reprezintă un fel de proletcultism cu sens schimbat? Înregimentarea – indiferent de ce parte a baricadei – rămâne tot un atentat samavolnic la libertatea artistului. Nu se poate pretinde scriitorului

– sau artistului, în general – nici să respecte, nici să se opună critic politicului, nici să aprobe mutual, nici să se constituie în gladiator sau erou al bătăliei anti-. Cel puțin, nu în exercitarea funcției sale creatoare. În particular, este treaba lui ce face sau ce nu face.

Trebuie privite cu reticență, de exemplu, părerile despre contribuția scriitorilor la căderea regimului dictatorial din România, despre impactul efectiv al „rezistenței prin cultură” de care s-a făcut atâta caz în publicistica post-decembristă, despre rolul producătorului de literatură ca cenzor moral sau ca actant al monitorizării ori modelării conștiinței civice. Când îi acuza pe poeți că pervertesc moravurile tineretului și cerea alungarea lor din cetate, Platon sărea viguros Pegasul, creditându-le în chip disproporționat capacitatea de influențare. Impactul literaturii în spațiul social ca vector al conservării ori al schimbării structurilor organizaționale existente ține – la modul direct, nemediat – mai

mult de un imaginar prăpăstios, de autoiluzionare și de inefabilul unor narcisiste speculații prodomo, necum de substanța unor argumente probatorii irefutabile. Faptul că *Sturm und Drang*ul a generat Revoluția Franceză este mai mult o legendă decât un fapt istoric. În adevărul lui *post hoc, ergo propter hoc* (după aceasta, deci, din această cauză) nu credeau nici măcar filozofii scolastici cei mai convingători.

Dacă credem cu adevărat că literatura se ocupă cu cele etern-umane (cu universaliiile, cum ar veni), trebuie să despărțim apele, să-l absolvim pe scriitor de îndatoririle sociale ce revin celorlalți cetățeni și să-l lăsăm să se desfășoare, liber de orice servituți, în universul artei sale, unde să se comporte așa cum îl taie capul și cum îi dictează conștiința și talentul. Interferarea spațiului creației cu acela al politicului (posibilă, din păcate, în plan real) nu este și necesară – cu atât mai puțin obligatorie – în plan artistic. Aș zice chiar, dimpotrivă...

**O POZĂ CÂT
O MIE DE CUVINTE**

*Teodor Oancă, Victor Martin, Mircea Pospai, Ion R. Popa, Constantin Pădureanu,
Nicolae Tătulescu și George Geafir*

Theodor Codreanu

BRÂNCUȘI ȘI SPIRITUALITATEA CREȘTIN- ORTODOXĂ

Din bogata exegeză a operei lui Constantin Brâncuși lipseau lucrările avizate asupra spiritualității creștin-ortodoxe, lacună eliminată de Preafericitul Părinte Daniel prin studiul-album *Brâncuși – sculptor creștin ortodox*, ajuns la a doua ediție, revizuită de autor, la Editura Trinitas, București, 2013 (prima, apărută în 2007, cu prilejul semicentenarului plecării dintre noi a geniului de la Hobița, fiind dezvoltarea unei prelegeri cu titlul *Materia sculptată – epifanie a luminii Creatorului. Spiritualitate ortodoxă în opera lui Brâncuși*). Tot atunci se împlineau o sută de ani de la crearea capodoperelor *Rugăciunea* și *Sărutul*, considerate ca producând marea cotitură în sculptura modernă („punctul de plecare al artei moderne”, V.G. Paleolog). Această schimbare profundă pornea din *arheitatea* artei populare românești și din spiritualitatea creștină strămoșească, la fel de veche, observă Preafericitul Părinte Daniel, în *Prefață*, subliniind, prin aceasta, adâncul izvor creștin și românesc al întregii opere brâncușiene, culminând cu Ansamblul monumental de la Târgu-Jiu, alcătuit din *Masa Tăcerii*, *Poarta Sărutului* și *Coloana fără sfârșit*, între ele armonizându-se perfect Biserica „Sfinții Apostoli Petru și Pavel”: „Fiind în același timp român tradițional și artist modern universal, Constantin Brâncuși nu s-a înstrăinat de propria identitate când se afla printre străini, deoarece a căutat «esența lucrurilor» dincolo de aparențe efemere și a descoperit spațiul *spiritual al libertății creatoare* în interiorul oricărui spațiu geografic. A descoperit *luminile vieții eterne* dincolo de orice semn al morții din lumea materială trecătoare” (p. 9). Demonstrația acestei evaluări de ansamblu constituie substanța cărții, structurată în capitolele: *Spiritualitate creștină ortodoxă în viața și gândirea lui Brâncuși*, *Materia sculptată – epifanie a luminii Creatorului*, *Lumini ale universului liturgic ortodox în Masa Tăcerii*, *Poarta Sărutului și Coloana fără sfârșit*, *Arta adevărată – transfigurare a vieții și bucurie a sufletului*. Cartea se încheie cu o *Cronologie* a vieții și a operei sculptorului, în continuitatea ei spirituală (1876-2013).

„Mulți exegeți ai operei lui Constantin Brâncuși – spune Preafericitul Daniel, în prima frază din capitolul întâi – au scos în evidență adevărul că vechea și bogata tradiție a artei populare românești a fost o

sursă majoră a inspirației sale artistice și filosofice, dar mai puțini au remarcat în arta lui influența credinței creștine ortodoxe sau a tradiției liturgice bizantine” (p. 11). Între cei puțini, îi amintește pe Dan Botta și pe Mircea Eliade. În anii '30, Dan Botta nu ezita să numească sculptura lui Brâncuși ca fiind *bizantină*, „fructul dogmei care interzice chipul săpat”, încât părăsirea realismului artei tradiționale, în favoarea formelor „abstracte”, de regăsit în arta țărănească și în cea preistorică, a devenit resortul central al revoluției brâncușiene. În 1962, Eliade sesiza, la marele sculptor, redescoperirea „materiei ca matcă a epifaniilor și semnificațiilor religioase”, *largo sensu*, însă. Este și motivul pentru care Patriarhul Daniel e convins că religiozitatea lui Brâncuși trebuie raportată, în primul rând, la tradiția ortodoxiei românești. Imboldul survine chiar din mărturiile sculptorului și din aforismele lui. „*Cele mai mari capodopere ale trecutului – spune Brâncuși – au apărut în perioadele de maximă exaltare religioasă. Odată ce se diminuea, urma o epocă de decadență, și în aceste perioade se cădea, invariabil, în realismul imitativ cel mai plat*”, căci la cei vechi „*crența era aceea care însuflețea arta*”, formele spiritualizându-se în defavoarea materialității brute. Cu atât mai mare este meritul hobițeanului, cu cât el trăia deja într-o epocă de rapidă avansare a secularizării lumii moderne, când deja un geniu al filosofiei ca Fr. Nietzsche devenise faimos prin declarația, atât de iubită de postmoderni, că *Dumnezeu a murit*. A murit, într-adevăr, crucificat, ucis de oameni, dar a *înviat*, ceea ce Nietzsche și comilitonii refuză să creadă sau, mai degrabă, ascund. Nu și Brâncuși. Mai mult de atât, Brâncuși se îndoia că operele sale pot fi înțelese fără o minimă înțelegere creștină, fără trăirea *bucuriei*, a harului divin, antiteza plăcerilor simțuale, dar și a obscurităților esoterice, fie acestea antice sau moderniste: „*Nu căutați formule obscure, sau mistere. Căci ceea ce vă dăruiesc eu este bucurie curată. Contemplați lucrările mele până când le vedeți. Cei aproape de Dumnezeu le-au văzut*”¹. De fapt, prin sculpturile sale, aparent ermetice și avangardiste, Brâncuși redescoperă marea *poezie imnică* de la *Cântarea Cântărilor* și Dante până la Ion Barbu, Lucian Blaga, Rainer Maria Rilke și Vasile Voiculescu.

În arta și literatura românească din prima jumătate a secolului al XX-lea s-a produs miracolul întâlnirii dintre sculpturile lui Brâncuși și poezia *Jocului secund* barbian (1930), ambii creatori fiind cotați ca „ermetici”, dar amândoi respingând eticheta. Brâncuși: *Nu căutați formule obscure, sau mistere*. La rândul-i, Ion Barbu a protestat împotriva etichetării operei sale ca *ermetism filologic* în tradiția Mallarmé – Valéry, atrăgând atenția că „ermetismul” său este

¹ Citatele utilizate de Preafericitul Daniel sunt din *Aforismele lui Brâncuși*, ediția C. Zărnescu, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2004.

canonic, în sensul *dogmei* creștine: *Întocma* – *dogma*, cum spune el în poema *Oul dogmatic*, unde oul, văzut de cei mulți ca hrană materială, trebuie ridicat la euharistie, la dogma *bucuriei Învierii*. Același ou dogmatic era prefigurat de Brâncuși în sculptura *Începutul lumii* din 1924. Barbu își încheia capodopera *Oul dogmatic* tot sub semnul începutului lumii: „Căci vinovat e tot făcutul,/ Și sfânt, doar nunta, începutul”. Să nu uităm că, în linie ontoestetică, cei doi mari creatori descindeau din Eminescu, cel care identifica *începutul lumii* în enigma *arheului*, oul său dogmatic, *punctul* adimensional din cosmogonia *Scrisorii I*.

„Clopotele verzi” din *Joc secund* încifrează muzica divină a tăcerilor vieții, glasuri auzinde doar la *Masa tăcerii* sau în eminesciana *Sara pe deal*: „Clopotul vechi împlie cu glasul lui sara,/ Sufletul meu arde-n iubire ca para”. Preafericitul Daniel observă tainica fascinație a clopotelor din bisericile ortodoxe pogorâtă asupra ființei lui Constantin Brâncuși, încă din copilărie: „mai ales dangățul clopotelor de la *mănăstirea Tismana*, veche vatră a monahilor sihaștri sau isihaști, iubitori de rugăciune și de lumină netrecătoare. Mai târziu a devenit clopotar și corist la *biserica Madona Dudu* din Craiova, însă era pasionat și de clopotele de la *biserica Obedeanu*, pe când învăța la Școala de Arte și Meserii din Craiova. Apoi, în timpul studiilor la *Facultatea de Arte Frumoase* din București, Brâncuși era și membru al corului *bisericii Mavrogheni* din București, unde cânta cu multă măiestrie «susținutele și unicele lui *aleluia* până la expir și *Doamne, miluiește* modulat de 100 de ori, de nimeni ajuns în această performanță vocalizantă dintre cei ce i se prindeau» – după cum mărturisește V.G. Paleolog” (p. 24-25). Această tradiție muzicală bizantină a fost trăită și perpetuată de Brâncuși la Paris, el considerând celebrul său atelier de lângă Paris (Impasse Ronsin, 11) ca fiind „metoc” al Mănăstirii Tismana: „*Am deschis o biată filială a Tismanei, aici, în Impasse Ronsin, 11*”. Nu e de mirare că, în exegeza Carolei Giedion Welcker, se vorbește de o *afinitate între elevația spirituală a Coloanei fără sfârșit și muzica bisericească bizantină*, în chiar interpretarea tenorială a lui Brâncuși, în strana bisericii româno-ortodoxe de la Paris: „Cât de adânc ancorată în el trebuie să fi fost această infinit de subtilă monotonie, obținută doar prin alungirea sau accentuarea silabelor!”² Reamintindu-ne de Eminescu, Coloana brâncușiană nu e străină nici de zborul către Tatăl ceresc al Luceafărului, căci sculptând păsări, geniul brâncușian s-a oprit, *canonic*, doar la *zbor*, pasărea întruchipând „fluiditatea spirituală”, cum spune † Daniel (p. 26). Dimensiunea aceasta de templu ortodox a

atelierului său a însemnat ca structurarea lui spirituală să meargă până la întâlnirea finală cu Dumnezeu. Vizitat, în 1957, în atelierul său, stropit cu agheasmă, anterior, pe 6 ianuarie, pe când era bătrân și bolnav, de familia lui Eugen Ionescu, Brâncuși le-a mărturisit că este pregătit de întâlnirea cu Domnul: „*Acum sunt foarte aproape de Bunul Dumnezeu. trebuie doar să-mi întind brațul ca să-L ating*”. Însă în martie 1957, se arăta *neîmpăcat sufletește* că nu poate să-și dea sufletul în țara lui, care, prin politicienii clipei, se lepădase de geniul său și de iubirea lui nestinsă pentru România. Pe 16 martie 1957, se va înălța la Domnul, prohodit în biserica românească și înmormântat în Cimitirul Montparnasse.

*

Constantin Brâncuși face parte din rara categorie a geniilor a căror viață e în perfectă consonanță cu opera. Gândirea lui artistică și filosofică a fost una transdisciplinară *avant la lettre*, ca și a lui Eminescu, Blaga sau Ion Barbu, invocați în aceste note. Pentru el, lumea n-a avut niciodată *opacitatea* de după căderea adamică, perpetuată în mii de ani. Mai mult, opera lui este un refuz sublim al acestei opacități strict materiale. E aici o profundă întâlnire cu teologia ortodoxă română, în consonanță cu *Teologia Dogmatică Ortodoxă* (1978) a Părintelui Dumitru Stăniloae. Acesta a observat că limba română este singura dintre limbile romanice care a conservat cuvântul *lume* din latinescul *lumen*, *lumină*. Este un amănunt esențial pentru modul românesc de a trăi creștinismul, de a înțelege că *opacitatea* lumii este opera oamenilor, nu a lui Dumnezeu. Lumea îndumnezeită este *lumină*, este *transparentă*, spune Părintele Stăniloae. Lumea materială nu are consistență *ontologică*, iar filosofii s-au străduit zadarnic să-i găsească un asemenea temei, elaborând sute de sisteme metafizice, căutând, de la presocratici și până la gânditorii fizicii cuantice, o particulă, un principiu, o idee pe care lumea să se sprijine, ca autosuficientă sieși, căutare zadarnică ce a dus, în cele din urmă, la prăbușirea metafizicii și la abandonarea ei în postmodernitate. Căutarea a fost greșită, spune Părintele Stăniloae, fiindcă lumea nu are consistență *ontologică*, ci doar una *dialogică*, dialogul central fiind între Cer și pământ, între Dumnezeu și om, numai atunci lumea redevenind transparentă, adică *lumină*, cum sună cuvântul românesc: *lume-lumen*.

Geniul creator al lui Brâncuși s-a nutrit din această realitate *simplă*, dar care ține de teologia adâncurilor, el urmând și de astă dată înțelepciunea arhaică/arheică a modului de a fi al ortodoxiei românești. Înțelegând aceasta, cu asupra de măsură, în calitate, deloc ușoară, de exeget brâncușian, Preafericitul Părinte Daniel nu putea găsi un titlu mai potrivit pentru al doilea capitol: *Materia sculptată – epifanie a luminii Creatorului*. Neîndoielnic, Brân-

² Citat de † Daniel din Carola Giedion Welcker, *Constantin Brâncuși*, București, Editura Meridiane, 1981, p. 72.

cuși a înțeles că lumea nu e pură materialitate, ci lumină, transparență, în fața căreia oamenii riscă să devină orbi, interzicându-și suprema bucurie de a privi, de a vedea în materia inertă sau în cea a instinctelor oarbe „lucrurile esențiale”: „*Eu niciodată nu mi-am propus să uimesc lumea – printr-o trăsnăie!... Am judecat simplu, așa cum vedeți, și am ajuns la ceva simplu, teribil de simplu: la o sinteză care să sugereze ceea ce voiesc să reprezint. Am scos din bronz, din lemn și din marmură acel diamant ascuns – esențialul*” (Aforismul 79). Și cel mai adecvat comentariu al exegetului: „Întreaga operă a lui Brâncuși este marcată de aceste adevăruri esențiale. Și anume, în primul rând, *lumina interioară a materiei*, pe care o sesiza el, *este o epifanie sau un veșmânt creat al luminii necreate, al harului, care leagă între ele originea și finalitatea universului*” (p. 34-35). Afirmția e sprijinită pe texte brâncușiene.

Lumina interioară a materiei are ca ecou „*elevația interioară (spirituală) a artistului întru smerenie*, ca bucurie și pace în comuniunea cu Dumnezeu-Creatorul vieții” (p. 35). Altfel spus, survine consistența *dialogică* a *lumii-ca-lumen*. Asta înseamnă ieșire din eul autarhic, sau cum spune Brâncuși: „*Cine nu iese din Eu n-ajunge Absolutul și nu descifrează viața*” (Aforismul 35). Noua paradigmă a *frumosului* adusă de Brâncuși în sculptura mondială de-aici pornește: „*Trebuie să ne degajăm de noi înșine și de toată impertinența omenească – numai astfel izbutim să redescoperim Frumosul. (...) Aud astăzi vorbindu-se de tot felul de curente în artă. Este un soi de babilonie universală. Artă nu s-a dezvoltat decât în marile epoci religioase*” (Aforismul 67). Artiștii și criticii de artă ai perioadei interbelice, incapabili să se desprindă de „*complexele de cultură*” ale momentului, au fost tentați să-l asimileze pe Brâncuși avangardismului. Ca și în cazul Ion Barbu, Brâncuși a fost cel dintâi care le-a dat replica potrivită, distanțându-se de *babilonia universală*, căci „*Artă nu este nici modernă și nici veche – este Artă*”, spune el. Frumosul nu este al formelor clasice, dat fiind că „*Trupul omenesc este frumos numai în măsura în care oglindește sufletul*” (Aforismul 29). Rugăciunea, care a schimbat viziunea asupra frumuseții umane în sculptură, ar fi trebuit să se conformeze, prin comandă, canonului clasic: „*Monumentul trebuia să reprezinte o femeie plângând. Însă cum era să fac, oare, o femeie goală, într-un cimitir? Am făcut, atunci, din materia ce mi se puse la dispoziție, o... rugăciune*” (Aforismul 29). Altfel spus, cum remarcă Părintele Daniel, Brâncuși a renunțat la „*frumusețea exterioară a formelor în favoarea dimensiunii lor lăuntrice*”, urmându-l, într-un fel, pe Rodin. Afirmția e validă în contextul strictei stilistici sculpturale a vremii, dar trebuie luată în considerație și cotitura adusă de Eminescu în

istoria „formelor perfecte”, cu atât mai mult, cu cât exegetul surprinde extensiunea noului concept al frumuseții și asupra formelor care nu țin doar de corpul omenesc: „*Mai trebuie spus că pentru Brâncuși creșterea copacilor, zborul păsărilor, înotul peștilor, săltatul broaștei țestoase, iubirea din sărutul omului și tot elanul vieții sunt contemplate și sculptate ca aspirație după bucurie netrecătoare și elan spre lumină cerească*” (p. 38). „*Creșterea copacilor*” are deja echivalent în creșterea eminesciană a *ierbii* din *În zadar în colbul școlii...* Cei doi artiști văd și aud, simultan, *creșterea, zborul*. Între cei dinți care au vorbit de eminescianismul lui Brâncuși a fost Petre Pandrea. Ruptura de *frumosul* tradițional și modern Eminescu o formulează într-o însemnare din mss. 2275B: „*S-a zis de mult că frumusețea consistă în proporția de forme. Nimărui (s.n.) nu i-a venit în minte că consistă în proporția de mișcări și, cu toate acestea, asta e adevărata frumusețe. Frumuseți moarte sunt cele cu proporție de forme, frumuseți vii cele cu proporție de mișcări. E evident că această proporție de mișcare unde nimic nu e prea întins, nici prea flasc, e o stare de echilibru – fericirea*”³.

Dar nu altceva spune Brâncuși, probabil fără să fi cunoscut „definiția” răsturnătoare de paradigmă estetică a lui Eminescu, avându-i în suflet doar poemele sale inegalabile: „*Misiunea artei este să creeze bucurie; și nu se poate crea artistic decât în echilibru și pace sufletească. Iar pacea se obține prin renunțare. La Paix et la Joie. La Joie et la Paix. Voilà!*”⁴ Proporția de mișcări este numită de Brâncuși *proporție interioară*, sintagmă care întărește și nuanțează îndrăzneța mutație estetică eminesciană: „*Proporția interioară este ultimul adevăr inerent de absolut în toate lucrurile*”. Ea dă *măsura* (Eminescu) sau *esența* (Brâncuși) fiecărui lucru din lume⁵. Pasărea brâncușiană dă *măsura zborului către cer*, ca și zborul hyperionic. Preafericitul Părinte Daniel insistă, pe bună dreptate, asupra păsării lui Brâncuși, „*o pasăre fără aripi, care zboară și se înalță pe verticală*” (p. 41), despre care artistul mărturisea: „*Pasărea aceasta reprezintă zborul fără mândrie, fără sfidare și fără orgoliu. Mult timp m-am luptat să ajung la această formă în care înălțarea să fie fără mândrie, fără orgoliu*” (Aforismul 96). Este zborul-rugăciune, așa cum zborul Luceafărului are drept țintă o rugăciune adresată Părintelui ceresc. Preafericitul Daniel face trimitere la cuvintele Mântuitorului: „*Oricine se înalță pe sine va fi smerit, iar cel ce se smerește pe sine se va înalța*” (Luca 18, 14).

³ M. Eminescu, *Opere*, XV, *Fragmentarium. Addenda ediției*, Editura Academiei Române, București, 1993, p. 332.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Pentru detalii, a se vedea eseurile *Eminescu și Brâncuși și Poezia ca poveste a armoniei*, în Th. Codreanu, *Eminescu „incorect politic”*, București, Editura Scara, 2014.

Părintele Patriarh amintește de o uimire a lui Dimitrie Pascotă, unul dintre exegeții sculptorului: „Mulți se vor întreba unde a găsit Brâncuși seninătatea și blândețea ce trăiesc în opera sa, când viața lui a fost un zbucium neconținut în timpuri tot atât de zbuciumate? Lumina aceasta i-a venit din interior, din geniul său ce n-a fost deformat, ci înnobilit de suferința vieții”. Oare nu acesta a fost și destinul de suferință și de luminare al lui Eminescu, cel care a lăsat, în ajunul morții, acest ultim catren, salvat de Al. Vlahuță?:

Atâta foc, atâta cer,
Atâtea lucruri sfinte
Peste 'ntunerul vieții
Ai revărsat, părinte!

*

Capitolul al treilea este dedicat celor trei capodopere din Ansamblul monumental de la Târgu-Jiu. După opinia mea, acest Ansamblu este prima catedrală împlinită a Mântuirii Neamului, dedicată eroilor jertfiți în Războiul de Întregire. Surprinzător, legătura cu Eminescu se reface. La 1878-1881, Eminescu ceruse public să se ridice o Catedrală a Mântuirii închinată eroilor căzuți în Războiul de Independență. Această Catedrală eminesciană, împărtășită de ierarhii Bisericii Ortodoxe Române, mai puțin de politicieni, e pe cale de finalizare sub păstoria Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, care, iată, a realizat, mai întâi, o mică Monastire, din cuvinte și imagini, închinată demiurgului de la Hobița.

Imaginea Ansamblului de la Târgu-Jiu se conturează astfel: „Așadar, Ansamblul monumental de la Târgu-Jiu ridicat în anii 1937-1938 este, în primul rând, un memorial închinat eroilor, în care jertfa ca dăruire de sine este transformată în iubire a vieții eterne, iar în al doilea rând, o sinteză a întregii opere artistice a lui Constantin Brâncuși, care omagiază prin ea însăși credința și arta poporului român” (p. 49). O biserică ortodoxă închinată acelorași eroi fusese deja ridicată în anii 1927-1937 și ea a fost armonios încadrată de Brâncuși în opera sa. Spre bătrânețe, sculptorul mărturisea: „Acum, la bătrânețe, văd că, în fond, *Masa Tăcerii*, este o altă nouă *Cina cea de taină*... Linia *Mesei Tăcerii*... vă sugerează curbura închisă a cercului, care adună, unește și apropie...” (Aforismul 148).

Exegeții insistă asupra semnificațiilor creștine ale fiecărei opere. Doar câteva înțelesuri, din atât de multe, despre fiecare piesă: *Masa Tăcerii*, nouă *cină de taină*, este autohtonizată, având ca model *mesele rotunde* din casele țăranilor, intrate și în biserici ca altare, începând chiar cu cea din Hobița, accentuând realitatea comunității euharistice ortodoxe: „Pe de altă parte, cine se reculege la *Masa Tăcerii* poate privi în ax *peste* pragul de sus al *Porții Sărutului*, prin Crucea Bisericii «Sfinții Apostoli Petru și Pavel», spre *Coloana fără sfârșit*” sau «*Coloana nemuririi*». Prin urmare, în această vedere axială și axio-

logică, tăcerea și odihna se prefac în *Tăcere-Mutație spre Înviere și Viață veșnică*” (p. 56).

Poarta Sărutului, ca simbol al iubirii eterne, bi-ruitoare a morții, este trecerea *prin moarte dincolo de moarte*, simbolizată de *Coloana fără sfârșit*. Părintele Patriarh amintește că unii exegeți au făcut o neașteptată legătură între *Poarta Sărutului* și *Miorița*, „și anume transformarea morții în nuntă, mai ales că mulți dintre eroii care s-au jertfit pentru patrie pe câmpul de luptă erau viitori miri, urmând să se cunună, iar alții erau deja cununați” (p. 60). Și: „Această înțelegere a lui Brâncuși privind iubirea conjugală și sfințenia familiei vine în primul rând din slujba ortodoxă a Cununii, în care iubirea dintre mire și mireasă are drept icoană și coroană spirituală iubirea eternă dintre Hristos și Biserică (cf. *Efesenii* 5, 25)”.

Coloana fără sfârșit este numită metaforic, „o imensă lumânare de Înviere care leagă Pământul cu Cerul”, dar și o scară trudnică de înălțare, sugerată de geometria romboidală, explicată chiar de sculptor: „De ce am conceput (*Coloana nesfârșirii*) în romburi? (...) Pentru că nu poți merge în sus, lin, liniștit, ci suind pe trepte, pe care le desăvârșim prin munca și energia noastră. Aceste trepte prezintă urcușuri și scoborâșuri! Și nu isprăvim niciodată” (Apud p. 66).

*

Al patrulea capitol, *Arta adevărată – transfigurare a vieții și bucurie a sufletului*, este unul conclusiv, de „considerații finale” (p. 69). Până la cercetarea de față, s-a știut doar episodic despre exemplaritatea legăturilor geniului brâncușian cu spiritualitatea ortodoxă: „În interiorul universului liturgic ortodox al transfigurării și al tainei legăturii dintre Cruce și Înviere, sau dintre jertfă și bucurie, Brâncuși a exprimat în cel mai amplu și impresionant ansamblu monumental al său, pe care l-a închinat *pomenirii morților eroi*, cea mai adâncă viziune privind *taina vieții ca dor și elan de libertate și lumină, de nemărginire și nemurire*” (p. 69). Cu atât mai mult, cu cât a rămas toată viața „nu doar botezat în Biserică, ci și un credincios trăitor în interiorul vieții Bisericii”. Părintele Patriarh nu ezită să vorbească de existența unei *teologii implicite, cultice sau liturgice, de expresie iconografică și iconică*, la Brâncuși. Desigur, n-a fost un gânditor cu sistem teologic, reflecțiile sale „canonice” fiind de natură aforistică sau mărturisitoare, rod „*al unei inspirații intuitive concentrate*”: „De asemenea, trebuie precizat că universul teologic și spiritual al lui Constantin Brâncuși, care a iluminat și format viața sa spirituală și a inspirat opera sa artistică, era *centrat și conturat pe Liturgia euharistică duminicală și pe marile sărbători din viața Bisericii*: Nașterea, Botezul, Răstignirea, Învierea, Înălțarea și Schimbarea la Față ale Domnului nostru Iisus Hristos, precum și pe trei mari momente sfinte și solemne din viața creștinului: *Botezul, Cununia și În-mormântarea*. Cântările liturgice ale acestor momente și evenimente sfinte conțin o teologie mistică adâncă, exprimată într-o iconografie solemnă pe care cântărețul

bisericesc Constantin Brâncuși le-a interpretat cu măiestrie artistică și le-a sedimentat spiritual cu înțelepciune în sufletul său, ca apoi lumina lor să se reverse spontan sau firesc în arta lui” (p. 71-72).

Teologia brâncușiană nu trebuie redusă la o mistică intuitivă și existențială, fiindcă există și un filon livresc (ca și în cazul Eminescu), dobândit în studiile din România și din Franța, întărite din multe lecturi din opere filosofice, artistice românești și universale, care l-au ajutat să înțeleagă *esența și vocația artei*, ca transfigurare, cum spune în Aforismul 74 și în alte texte: „*Arta este altceva decât «redarea» vieții, este transfigurarea ei*”. Și abia în operă se vede geniul transfigurator al teologiei brâncușiene: „Transfigurarea nu este, însă, numai o transpunere a realității văzute pe un plan superior al existenței, ci și o mutație a celor văzute spre interioritatea esențială a realității, spre «formele-cheie» ale ei, cum le numea Brâncuși, care în teologia ortodoxă ar avea corespondent în «rațiunile divine» ale lucrurilor create, ele fiind luminate de energiile divine necreate, de harul lui Dumnezeu-Creatorul. Cu alte cuvinte, *transfigurarea este vederea atât a prezenței luminii Creatorului în interiorul creaturilor, cât și vederea universului creat ca fiind străbătut și înveșmântat în lumina necreată sau slava eternă a*

Creatorului, revelată Sfinților Apostoli în momentul Schimbării la Față a Mântuitorului Iisus Hristos pe Muntele Taborului” (p. 75).

Deopotrivă, Brâncuși este aproape de Sfinții Părinți ai *Filocaliei*, care au înțeles că „lumina adevăratei vieți se obține prin luptă interioară cu patimile egoiste”, ființarea creștină nefiind una livrescă (p. 76), ceea ce atestă din nou și profundul eminescianism al operei hobișeanului: „Nu e carte să înveți/ Ce viața s-aibă preț —/ Ci trăiește, chinuiește/ Și de toate pătimește/ Și-ai s-auzi cum iarba crește” (*În zădar în colbul școlii...*). La capăt, este *bucuria* de a trăi, celebrată admirabil de Brâncuși, *izvorul tinereții fără bătrânețe și al vieții fără de moarte*. Tulburător, și Eminescu a avut o neștirbită admirație pentru basmul românesc cel mai complex, în care descoperea esența ființei numită de el *Archaeus*.

Brâncuși – sculptor creștin ortodox, opera Părintelui † Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, devine contribuție de prim-plan în bogata exegeză a operei celui mai important sculptor al secolului al XX-lea, românul Constantin Brâncuși, spirit *transmodern*, prin excelență, în sensul depășirii tuturor *-ismelor* vehiculate în secolul său, în cel prezent și *dincolo* de ele.

O POZĂ CÂT O MIE DE CUVINTE

Tudor Nedelcea și Dan Anghelescu

Leo Butnaru

EXTREMA ȘI PARADOXUL

Extrem de talentați (cred înșiși ei) cei din extrema dreaptă. Extrem de mediocri (dânșii cred din contra) cei din extrema stângă. Extrem de extremi cei din extrema de centru (cărora le e cam în cot cum sunt); extrema de mijloc, care e chiar renunțarea la calea de mijloc. (Iar dacă privești de-a lungul drumurilor omenirii constăți că e cam pustie calea de mijloc a virtuții....) Pentru că, dacă te pomenești în mijlocul pustiuului, deja nu mai funcționează preceptul biblic cu iubitul aproapelui ca pe tine însuși. Ți-e lehamite și de el, și de tine. Însă nu este exclus să existe și înși mai tari de fire, care mai au o speranță chiar și în mijloc de pustiu, gândindu-se că, odată ce nisipurile se mișcă, ele i-ar putea duce/scoate spre marginile pusteii!

În cazul paradoxurilor, filosofia, dar și confuzia, asemeni adevărului, se află undeva la mijloc. Astfel că atunci când de sus se spune că „Cei din urmă vor fi cei dintâi”, vreun precaut de jos se dă cu părerea că „Nu e rău nici la mijloc”. Cu toate că, se pare, omul nu se simte confortabil nici în singurătate, nici în societate, iar, în acest caz, cale de mijloc nu există.

În această situație, dar și în destul de multe altele, unii renunță la extrema de centru a cercului, mulțumindu-se cu semicercul ca jumătate din ceea ce se numește extremele se ating. Aceasta ar fi politica, dar poate și filosofia paradoxului care, figurat și figurativ vorbind, e semicercul cu două extremități: poate fi și așa, poate fi și altfel.

În întregul său, cercul anulează paradoxul, ambiguitățile. Pe când semicercul încurajează poezia, arta în general, și poate chiar filosofia care ar putea conștientiza că binele și răul nu au extreme, ele fiind infinite. De unde paradoxul cu dincolo de bine și de rău. Însă, oriunde s-ar situa paradoxul, dincolo sau dincoace, el nu spune adevărul unitar, ci adevărul în posibile variante, existente sau inexistente. De aici și faptul că paradoxul poate fi concomitent teză, ipoteză și antiteză.

Unul din cele mai elocvente paradoxuri oferindu-ni-l ideea de teatrul unui actor, pentru care sunt scrise, dar mai ales elaborate/construite piese ce exclud sinuciderea la începutul sau în mijlocul spectacolului. Însă în teatrul absurdului, adică al paradoxurilor sui generis, ar putea exista și excepții.

Numai că în atare situație, bineînțeles extrem-paradoxale, apar două mari diferențe (precum se zice într-un oraș de la țărmul mării, chiar dacă e vorba doar de o singură diferență) dintre teatrul absurdului și absurdul teatrului, dintre teatrul unui actor și actorul unui teatru. Astea, în general în teatru, deci inclusiv în teatrul de azi (...al zilelor noastre) care, modern sau de ieri, tot mai mult mizează pe absurdul extrem, în virtutea ipotezei că, mai întâi, teatrul absurdului a devenit absurd, apoi chiar s-a autodepășit. (Încât de atâta extremă absurditate mai obosim și noi, frate...)

Noroc însă (ca oarece salvare, poate...) că deja nici absurditatea nu mai e originală, originalitatea fiind banal de absurdă. Asta în linia situației *sine qua non* că absurditatea ar fi chiar fascinația prin imposibilitate, prin inexistență.

Și totuși, odată ce accepți absurdul, nu înseamnă că ești un om absurd, ci unul în toate mințile. Pentru că, de nu ar exista omul rațional lucid, cum s-ar ști că existența e absurdă, de doi sau de mai puțini bani?

IQ, ADN VERSUS FERICIREA

Când ești fericit, sensul vieții e unul, când ești nefericit – e cu totul altul. Iar acum multe milioane de ani, sensul celebrului proverb suna astfel: Omul e născut pentru fericire, ca dinozaurul pentru zbor. Dar chiar dacă dinozaurii au dispărut, ceva din formulă (eminamente... fericirea) se referă și la omul zilelor noastre, ce pare a fi mai deștept, totuși, decât i-ar trebui pentru o fericire liniștită, nepretențioasă. Iar dacă nu e prea deștept, poate că e destul de nepretențios, odată ce, nu în puține cazuri, pentru fericirea deplină în familie este nevoie de două televizoare. Așa, modest, pentru ca omul să nu fie cumva... prea fericit – ar putea să aibă remușcări că alții nu sunt deloc. Fericți. De unde, ici-colea, apare câte un Mitică-contra – cel nefericit că e fericit. Parcă bun amic cu sihastrul ăla habotnic, ce murmură mulțumit: „Sunt fericit că nu am fost fericit...”

Însă omului i se întâmplă și abateri de la tabietul modestiei în fericire, când el se îmbată deplin cu fericirea. E drept, după aia se drege cu tristețe. De ar (re)ieși că fericirea e vin, șampanie, vodcă, coniac, iar tristețea dregerii (busuio-cului) – castravete murat.

În timp ce te dregi, din mâna tremurândă îți cade paharul, se sparge. Când se sparge un pahar, cică e a fericire.

Iar de se sfarmă fericirea – e a pahar... Astfel că, în ce privește starea de fericire, se pare că laptele are un efect mai sigur decât vinul, șampania, vodca, coniacul... Însă dacă nu poți să te împrietenești cu laptele și să uiți de vodcă, ai grijă să nu te îmbeți prea tare, nu care cumva să uiți că ești fericit. (Sau: Vezi, să nu bei peste limita, până la care te simți fericit.) Din neatenție, la dezalcoolizare poate nimeri și cel beat de fericire.

Unii mai zic că fericirea preferă tihna, savurarea în tăcere, exact ca dresul după o băută zdravănă... Însă, mahmur de atâta post-fericire, omul cade în melancolie. (Poeții cad în elegie, ce e un fel de zaharină pentru cei ce suferă, cred ei, de exces de fericire. Și încă ceva: despre fericire, domnule poet, poți scrie o elegie, nu mai mult. De încerci să o ticluiești pe a doua, pe a treia, înseamnă că ești un nefericit incurabil. Astfel că scrie în continuare elegii, pentru că fără o imaginație foarte dezvoltată e posibil să nu simți plinătatea fericirii.)

Însă, din oarece greșeală, uneori omului doar poate să i se pară că-i fericit. Mai ales în aceste vremuri cam kitsch ca și generalizat, când e la modă un fel de fericire-surogat, a VIP-urilor. (Și viperelor, probabil.)

De fapt ține de kitsch (ca una din cele mai vechi forme ale acestuia) și banala superstiție că potcoava e a fericire. De-ar fi așa, cea mai fericită ființă ar fi nefericitul cal. Poate că și puricele potcovit. (Ce mișto ar fi să fie potcoviți și elefanții!) (Până și pentru un centaur apare dilema: sau omul din el atârnă potcoava în cui, ca simbol, talisman al fericirii, sau calul din el se lasă potcovit, pentru un mai bun mers, mai sigur). În atare superstiții fiind vorba, probabil, de unele sincope de valori IQ, cu care părelnică fericirea face omul ceva mai nepretențios. Dar, neexclus, și ceva mai prost.

Iar odată ce veni vorba de IQ, să admitem că fericirea e ca și ADN-ul: strict particularizată. Ea se potrivește doar unui singur suflet și unei

singure conștiințe. Un alt suflet și o altă conștiință au o cu totul altfel de fericire; un alt mod de a înțelege fericirea. De aceea, când doi iubii se consideră fericiți împreună, fericirile lor nu le coincid, ca ADN-urile.

Momentul cu IQ și ADN e absolut firesc în context, deoarece nu e de presupus că fericirea nu depinde de gradul de inteligență a celor care o încearcă. De unde și multitudinea genurilor de fericire. Dar e sigur că cei mai fericiți nu pot fi cei mai inteligenți.

IQ și ADN, odată ce formula fericirii ar fi chiar mai complicată decât teoria relativității einsteiniană. Sigur, e foarte complicat, e grav al naibii. Iar omul, pentru ca să ajungă fericit, sau își înzecești eforturile, sau scade din pretenții. Uneori, pretenții față de sine, așteptări exagerate de la sine, raportate de-a valma la fericire ca scop urmărit. Părelnică sau adevărată, spre care poate urca iubirea. Poate urca sau se poate afunda în suferință. În dependență dacă fericirea, deopotrivă cu iubirea, sunt revelație ce ajunge formă de conștiință. Și de memorie. (Niciodată nu vei fi deplin fericit. Așa ceva nu-ți permite memoria. Sau prin ce ține minte, sau prin ce a uitat.) De memorie ca experiență fixată, înmagazinată. Încât mie unuia mi se pare că sentimentul de nefericire ține chiar de lipsă de experiență, de o insuficiență a acesteia. Da, excesul insuficienței de experiență duce la nefericire. De unde sentimentul că fericirea nu se află totuși în direcția în care gonește lumea...

Dar să revenim la banala superstiție conform căreia potcoava ar simboliza fericirea. Eu unul însă cred că fericirea nu trebuie pusă în relație cu potcoavele, cu greutatea. Mai curând ea pretinde să aibă aripi. Ca păsările. (De curte sau migratoare. Depinde de ce fel de fericire ai parte. Iar dacă s-ar întâmpla să prindeți cumva pasărea fericirii, vedeți de nu cumva poartă inelul cu mesajul meu...)

Iar dacă fericirea are aripi, priviți-l atent pe nefericitul Quasimodo... – poate că în cocoasă sa el își poartă aripile.

În fine, fericirea e totdeauna cu aripi. Chiar și atunci când e în cârje...

UNICUL LUCRU RECOGNOSCIBIL

Inter-zilele (sau poate inter-noptile, ceea ce ar fi exact același lucru cosmic, firește) nu radiază decât ceva lumină și un ușor atac radioactiv,

un Cernobîl al îngerilor mai norocoși decât oamenii cam porcoși.

Crisalide uriașe ca sarcofagele faraonilor – de ce nu aș crede că chiar din ele se plăsmuiesc îngerii aripați drept fluturi dragi blândeții divine?

Miraje cu pentagon și kremlin prin pustiu ceresc, hoinăreala post-faptică a ceea ce faptă amenințătoare fusese.

Aha! alb-negrul inter-zilelor (sau, posibil, inter-noptilor etc.) poate fi tratat – cel puțin sub aspect poetic – ca bi-fațetare viață-doliu a absolutei (ca inerență) dedublări care, iată, inoportun și – îmi dau seama – inadecvat, îmi amintește, tam-nisam, de ceea ce în satul meu de baștină Negureni și în întreaga limbă română se numește *umblatul pe urlați*.

La scară cosmică infinită, firește că e hiper-fantastic acest umblet pe urlați a verbelor irezistibile ca geneză, distrugere, metamorfoză munden-kafkiană a însăși Uni(c)-Verbului (care a fost, cum spun Scripturile etc.).

(Hi! vidul ar însemna ceva care este văduvul propriului sine sau propriei cauzalități trăs-nite așa, ca din senin, – putea sau nu să fie pagubă în ciuperci [atomice] etc.)

Ce primitivă (aproape inexistentă, parcă, doamnă Parcă) era lumea pe când se minuna de cai domnești, cavaleri cruciați, înălțare și dărâmare de castele, țări sau mapamonduri...

Cosmosul e ceva de curtea veche fără crai și cai. Unicul lucru distinct cunoscut mie prin infinitul lui – plutirea unei coroane de spini care, probabil, își caută fruntea.

O POZĂ CÂT O MIE DE CUVINTE

Victor Martin, Nicolae Tătulescu, Teodor Oancă, Mircea Pospai, Ion R. Popa, George Geafir și Constantin Pădureanu

Florian Capcea

UN NOU CONCEPT AL POSTMODERNISMULUI: TEXISTENȚA

Rezumat: Impactul postmodernismului asupra fețelor multiple ale literaturii contemporane, incontestabil și inevitabil, a produs acesteia mutații structurale și estetice benefice. Totuși, în pofida „metamorfozei” suferite de toate genurile literare ca urmare a provocărilor impuse, există teoreticieni care propovăduiesc sfârșitul iminent al acestei orientări culturale consacrată în a doua jumătate a secolului al XX-lea. Motivul acestei poziționări este generat de o anumită „anarhie” cultivată cu obstinație de „ficționiști” care au propus o gândire reacționară asupra fenomenului postmodernismului. Dar până acum, doar teoretic, au fost identificate modele cultural-literare de înlocuire a conceptului ale cărui valori, se consideră, nu sunt încă epuizate. Desigur, avatarul survenit în teoria și critica literară prin cultivarea paradigmei în discuție au generat recalibrarea discursului auctorial, îndeosebi al celui cu apartenență la generația de literați optzeciști. Unul dintre teoreticienii postmodernismului, Mircea Cărtărescu, analizează în cel mai profesionist mod elementele canonice, integratoare, contradictorii, viabile ale curentului și introduce cu logică episistemică, în planul structural și expresiv al acestuia, termenul, încă „neomologat” în vreun lexicon – *texistență*. În viziunea sa, *texistența*, dealtminteri o realitate literară inventată, având semnificația unei osmoze indubitabile între lume și text, pe care am putea să o definim (plecând de la ideea că viața ar putea fi interpretată ca un text, ca un dat divin) în raport cu o concepție textualist-existențialistă asupra lumii și creației. Legitimarea cuvântului *texistență* în teoria, analiza și interpretarea literaturii devine, astfel, un imperativ necesar.

Cuvinte-cheie: literatură, teorie, modernism, postmodernism, Mircea Cărtărescu, *texistență*, canon, critică literară.

„Demonul teoriei” scriiturii contemporane deși „a obosit”, cum ne sugerează Eugen Simion, nu se află, câtuși de puțin, în perversa ipostază, simptomatice și absurdă, de a nega „ireductibilul” demonstrației că „literatura (postmodern(ist)ă – n.n.) nu spune niciodată că știe ceva, ci că știe câte ceva; sau mai degrabă, că știe multe – că știe foarte multe despre oameni” (Roland Barthes, *Romanul scriiturii*, Editura Univers, București, 1987, p. 350). Din acest mo-

tiv respingem anticipațiunile furioase, circumspecte ale unor spirite intelectuale pesimiste care îi cântă prohodul, chiar dacă, într-un anumit fel se află, paradoxal, în stare acută de presupusă degradare/deformare datorată, evident, postmodernismului. Fără a nega influența „conceptului-valiză” menționat asupra travaliului ce îl presupun metamorfozele ontologice și epistemologice ale tezei dispariției sale, vom arăta că nu excludem prezența, dincolo de orice aparență, a unei noi/posibile paradigme care să indice resetarea unuia dintre modelele culturale consfințite, pe care Matei Călinescu (*Cinci fețe ale modernității*, Editura Univers, București, 1995, p. 259) îl consideră a fi „o față a modernității”. Concluzia criticului este că „postmodernismul nu este un nume nou dat unei realități, structuri mentale sau viziune asupra lumii ci o perspectivă din care se pot pune anumite întrebări despre modernitate în cele câteva întrebări ale ei”. În ce măsură instanța revizuirii salvează postmodernismul aflat, într-adevăr, în criză, este o chestiune care ține de poziția și atitudinea teoreticienilor față de tendința lor de manifestare contrapunctuală a fenomenului. Sfârșitul postmodernismului nu a sosit. Nu fiindcă nu s-au găsit încă alternative ale înlocuirii sale. Nici că cineva poate demonstra că după el au apărut direcții literare neviabile în literatura postmodern(ist)ă. Nici că mitul acesteia din urmă și-a încheiat existența sau că ar aparține trecutului. Nici că și-a epuizat resursele. În context putem adăuga argumentul lui Gianni Vattimo (*Sfârșitul modernității*, Editura Pontica, Constanța, 1997), care, într-un anume fel, caracterizează filozofia postmodernității profund afectată de contradicții: „Postmodernitatea nu este epoca unei gândiri, nu atât fragmentare, cât și a pluralității, chiar trecerea de la unitate la pluralitate e o formă de slăbire. Gândirea slabă acceptă elementele postmodernității, sfârșitul metafizicii, sfârșitul fizicii, sfârșitul viziunii unitare. Aceste sfârșituri nu sunt decese după care să ții doliu ci niște eliberări”.

Linda Hutcheon (*Politica postmodernismului*, Editura Univers, București, 1997) este de părere „că preocuparea primordială a postmodernismului este aceea de a denaturaliza anumite trăsături dominante ale modului nostru de viață”, aserțiunea înscriindu-se pe linia „dezinvestirii” (în accepția atribuită cuvântului de Roland Barthes) limbajului literar postmodern.

Conceptul de postmodernism, așa cum a fost el teoretizat de Ihab Hassan (în pofida rezistenței invocată de contestatari): „o categorie interpretativă, un instrument hermeneutic” (*Beyond Postmodernism: Toward an Aesthetic of Trust. Modern Greek Studies* [Australia & New Zealand], vol. XI), continuă să-și păstreze autoritatea de „filtru prin care privim istoria, interpretăm realitatea, ne vedem pe noi înșine”, altfel spus să rămână – în imaginarul critic-teoretic

actual – „umbra noastră”. De fapt, la nivel structural, devine și mai imperativă convingerea că „mutațiile” organice suferite de multiplele arhitecturi ale limbajului dominant, paradigmatic, favorizează renașterea sa din propria-i cenușă. Desigur, este prematur să ne pronunțăm în legătură cu o eventuală moarte a postmodernismului (chiar dacă există voci care reclamă reciclarea/substituirea lui în „digimodernism, pseudomodernism, hipermodernism, transmodernism, postpostmodernism, cosmodernism”). Suntem de acord, (re)definirea postmodernismului literar este tot mai dificilă, orice nouă poziționare corespunzând, actualmente, cerinței de sincronizare la epoca viciată de „consumerism și conformism” în care trăim. Englezul Alan Kirby, în cartea *Digimodernism: How New Technologies Dismantle the Postmodern and Reconfigure Our Culture* (1990), remarcă fără somație că „ceea ce urmează după postmodernism este încă mult mai radical decât postmodernismul însuși”. Studiul criticului și istoricului literar Theodor Codreanu, *Transmodernismul* (Princeps Edit, Iași, 2011), ne propune și alte „înfățișări” reevaluate/cosmetizate ale conceptului postmodernism: „transmodernism, hipermodernism, paramodernism, new modernity, globmodernism, geomodernism, post-post-modernism, postmodernism premodern ș.a.”.

Din considerente lesne de înțeles, nu vom stărui asupra decadenței postmodernismului, în schimb vom încerca să „punem în abis”, în construcția noastră analitică, câteva aserțiuni formulate contextual, în aparență cu efect polemic, pe marginea modelului cultural diegetic amintit. Pentru a asigura opiniilor noastre greutate și credibilitate, fără invocarea vreunui motiv anume care ar putea fi generat de împrejurarare, vom transcrie câteva scurte fragmente din exegeza Postmodernismul românesc (pp. 183-184, 201-202) a lui Mircea Cărtărescu: „Dacă atitudinea generației mai vârstnice de critici [...] față de fenomenul postmodern este una care accentuează continuitatea cu trecutul și caracterul soft al schimbării – văzută doar ca o deplasare de accente –, viziunea criticilor optzeciști [...] tinde să marcheze ruptura față de modelele teoretice anterioare. Postmodernismul este, pentru cei mai mulți dintre ei, o adevărată schimbare de paradigmă culturală, semn al intrării într-o nouă lume, lumea postmodernă. Este versiunea hard a teoriei literare postmoderne în spațiul românesc, versiune care, deși neconfirmată încă pe deplin de practica artistică (în general mult mai puțin coerentă decât modelele teoretice), tinde să se impună. [...] Este semnificativ faptul că exact în perioada 1983-1984, când în conștiința autorilor și a criticii apare conceptul de postmodernism, istoria generației '80 ca fenomen viu și progresiv ia, practic, sfârșit. Stilul optzecist este, de fapt, fixat și în poezie, și în proză înainte de apariția la optzeciști a unei conștiințe pos-

tmoderne, așa încât, paradoxal, cea mai «postmodernă» grupare artistică a contemporaneității românești se află, de fapt, pe drumul către postmodernism... Apariția în zona românească a conceptului de postmodernism a fost, de aceea, un șoc pentru optzeciști, acționând ca un catalizator al identității artistice a acestora. [...] Paradigma nou creată a limpezit în mare măsură situația reală a lumii românești, așa încât astăzi aderența intelectualității la postmodernism înseamnă nu doar un shifting estetic în zona artelor, ci o opțiune existențială și morală: acceptarea democrației burgheze de tip occidental, bazată pe liberalism, toleranță, pluralism și drepturile omului, și în același timp respingerea tribalismului naționalist încă atât de puternic în Europa Răsăriteană. Poate că o specificare în plus ar trebui făcută: angajamentul în lumea postmodernă ar mai putea însemna și ieșirea culturii române din zona tradițională a influențelor vest-europene (franceză, germană etc.) și orientarea ei, pentru prima dată în istoria națională, către cultura de tip nord-american, astăzi un adevărat arhetip al postmodernității. [...] Distanța dintre modernism și postmodernism a fost de multe ori adâncită exagerat pentru a marca o ruptură brutală, «revoluționară» (de fapt, de tip modernist-avangardist) a noilor generații cu cele vechi. «Postmodern» a ajuns să însemne fie «optzecist» sau «nouăzecist», fie, pur și simplu, [...] valoros în contextul literaturii actuale, pe când «modernist» (echivalent cu «șazecist» sau «șaptezecist») e luat uneori în sensul de demodat, învechit, lipsit de valoare. Aceste idiosincrazii sunt nedrepte și regretabile, căci noile mișcări au nevoie, dincolo de practica artistică propriu-zisă (niciodată atât de radicală ca teoria) de o afirmare rapidă, chiar și simplistă, a unei identități ușor observabile”.

Recunoaștem, postmodernismul, preluând și cosmetizând concepte artistice consacrate și canonizate în literatură, a încurajat, din unghiul de observație al convenției auctoriale, actul de configurare creatoare a multiplelor reflexe pe care, cu generozitate, i le rezervă realitatea și, deopotrivă, paradigmele ficționale. Oricare ar fi însă forma sa de exprimare, limbajul, care „nu este antimodernist, nici antiavangardist” (vezi Nicolae Manolescu, *Caiete critice*, nr.1-2/1986, p. 55), nu și-a epuizat potențialul creator, chiar dacă a deviat de la realismul modernist, cum aserționează Tom Wolfe în eseu *Stalking the Billion-Footed Beast: A literary manifesto for the new social novel* publicat în „Harper’s Magazine” (noiembrie/1989, pp.45-56). Nu este deloc o noutate, deconstrucția conceptului de tip umbrelă, cum am putea numi, în astfel de condiții, postmodernismul, presupune, adesea, acreditarea ideii că, odată făptuită, „regulile de joc ale științei, literaturii și artelor” (J.-F. Lyotard) vor determina abandonarea formule-

lor abstracționiste și vor ridica barierele dintre artă și viață, dintre text și lume, dintre real și utopie. Fără a ne îndoi de concepția textuală asupra acesteia din urmă sau de trăsăturile absconse ale eclectismului pus în valoare de canon, trebuie să fim de acord că literatura (cu o factologie prin excelență dinamică) este, într-adevăr, o artă a cuvântului, sau, cum o definea Ezra Pound, „limbajul încărcat cu sens în gradul maxim posibil”. Este evident faptul că de-a lungul istoriei omenirii criteriile de evaluare ale literaturii au suportat modificări substanțiale, în genere, prin apariția unor curente estetice care au influențat categoric limbajul scris. Mai apropiate de zilele noastre, modernismul și postmodernismul, s-au dovedit a fi instrumentele prin care literatura a devenit concomitent un discurs asupra realității și un obiect întemeiat al trăirii estetice. Întrucât nu intenționăm să pătrundem în „anatomia” conceptului de literatură, ne vom opri în excursul nostru la unul dintre factorii cu efecte și implicații majore asupra instanței în care limbajului „cuvintele nu mai sunt, în mod iluzoriu, înțelese ca simple instrumente, ci lansate asemenea unor proiectile, explozii, vibrații, mașinării o imensă salvare: prin scriitură, cunoașterea devine o sărbătoare” (R. Barthes, op. cit., p. 351). Pe cale de consecință, introducând în ecuație trăsăturile postmodernismului stabilite de Ihab Hassan, care sunt, să recunoaștem, investite cu un pronunțat „caracter difuz și eratic”, ne-am propus să ne aliniem emergenței mișcării pozitivismului, astfel încât să putem sonda, dintr-o subtilă și viguroasă optică, tendințele moderne de respingere a imageriei realității. Totuși, chiar dacă unele dintre reprezentările distinctive ale axiomelor lui Ihab Hassan se referă la noțiuni operabile doar în postmodernitate, geneza lor, revendicată de la constanta hermeneuticii care, să fie clar, le speculează „surplusul de sens” (G. Genette, *Structuralismul și critica literară în Poetică și Stilistică. Orientări moderne*, Editura Univers, București, 1972), încurajează perspectivele fracturale, incomode ale literaturii contemporane. Revenind, prescripțiile argumentative ale lui I. Hassan, elaborate metodic, deși au apetență modernistă, fără a fi depășite istoric, sunt sincronizate explicit și implicit la reflexul inevitabil de „dedoxificare” a stării de fapt, lăsând sau cedând locul, totuși, convenționalismului empirico-critic. Apanajul deconstrucției este, în motivația lui stilistică, produsul mimesis-ului reificat al mitului scriiturii (în logica lui R. Barthes), motivând „o debordare, o transportare a stilului spre alte teritorii ale limbajului și ale subiectului, departe de un cod clasat (cod perimat al unei clase condamnate)”.

Orientările hermeneutice actuale solicită o explorare extatică, epistemologică, a interpretării tuturor elementelor constitutive ale postmodernismului, unele dintre ele impunând aprehensiunea prin intuiție a

punctului de reflecție generator de regândire/reconstrucție a existențialității Ființei pătrunsă în Text și a Textului re-creeat în conștiința Ființei. Mihai Cimpoi a exprimat o viziune și mai subtilă privind reprezentarea literaturii: „Între Text și Viață se pune un semn de identitate absolută; textul e trăit (construit) ca viață sublimată, în timp ce postmodernității «trăiesc» textul ca Text construit” (Grigore Vieru, poetul arhetipurilor, Princeps Edit, Iași, 2009, p.10-11).

Să fim de acord asupra dicotomiilor enunțate al căror sens reclamă, în termenii lui I.A. Richards (*Principii ale criticii literare*, Editura Univers, București, 1974) postulatul „adaptării” altor forme de scriitură dispuse să parvină la un sistem inovativ, sau, cum sugerează R. Barthes, „un reflex fără alegere”, de justificare a „realului limbii în dezvoltarea memoriei și a imaginației” (I.A. Richards). Să mergem chiar mai departe decât atât, intoleranța conservatorilor față de orice idei destabilizatoare, lipsite de prejudecăți, provoacă hiperestezia (I.A. Richards), neputința acută, complexă, văduvită de proeminență, de a perverti sisteme novatoare, a priori, de ipostaziere a intelectului. Este limpede, scepticismul poate deveni un obstacol serios în calea evoluției teoriei critice. Într-o atare împrejurare, egocentrismul își arogă dreptul de a subzista în stereotipiile discursului preexistent.

Pe astfel de temeuri ne întemeiem clarificările teoretice pe care le aducem, etimologic vorbind, în definirea și susținerea semnificației termenului de existență, adjucecat de la unul dintre cei mai creativi teoreticieni români ai momentului: Mircea Cărtărescu. El îi concede conceptului și avansează observația că „actul de a scrie” un text poate fi „înțeles și ca un act de existență” preluat, explică Eugen Simion (*Fragmente critice II, Fundația Scrisul Românesc, Craiova, 1998*) „după un model propus de Ihab Hassan”. În esența ei, noțiunea de existență, nu este exclus, să fie privită polemic, cu obiecțiuni, unele fatalmente prototipice, de teoreticienii refractari la inovații lingvistice, reacție dealtminteri firească, reproșurile fiind justificate prin faptul că nu corespund – să-l readucem în discuție pe R. Barthes – limbii tuturor. Deocamdată existența se impune ca un concept/arhetip al postmodernismului literar care, dincolo de relativizări, reprezintă proiecția în creația postmodernă a universului interior și exterior al autorului în care canonul își dispută supremația. L-am putea identifica în interiorul teoriilor postmoderne, fără riscuri, și drept obiect perceptibil al interpretării destinat, evident, figurării liniei de demarcației dintre lume și text. În mod vizibil, existența pretinde prezența unui avatar dezvoltat „într-un context istoric specific” (I. Hassan) în scopul sporirii semnificațiilor și deschiderilor noii hermeneutici postmoderniste investită, într-un prim gest, cu obligația de a-și asuma și „recompune realitatea” (Raymond Jean) prin contopirea și nu

substituirea textului cu existența. Condiția literaturii postmodern(ist)e, cu precădere favorizată, orice altceva s-ar spune, de nihilism și de încorporarea realității și vieții (despre care M. Proust afirma: singura viață cu adevărat trăită e literatura) în discursul critic, capătă, prin procedura amintită, sensuri înnoitoare, a căror identitate nu poate fi imediat înțeleasă, evident, în afara genezei tradiționale a scriiturii. În actul literar adecvarea simbiotică provocată „între trăire și scriitură” (R. Jean), este producătoare, în ficționalitatea canonului postmodernist, de valori „istoricizabile” imediat validate de fundamentalității postmodernității. La urma urmei, nu avea dreptate George Călinescu (în *Principii de estetică*, 1939) că rostul criticului și istoricului literar este „de a crea puncte de vedere din care să iasă structuri acceptabile”?

Este o fatalitate că termenul de existență încă nu a fost „oficializat” lingvistic și nici inclus în lexiconul termenilor și noțiunilor de filozofie, istorie, teorie și critică literară. El nu este asimilat nici ca experiment de nihilității teoreticieni ai fenomenului postmodernist românesc. Se pare că nici complicitatea dintre realitatea facerii analitice a scriiturii și existența auctorială nu se bucură de interes în studiul literaturii, deși schimbările survenite în corpusul ei au darul de a îmbogăți instrumentarul de formare al conceptelor operaționale utilizate în analiza/comentarea anumitor aspecte literare.

Revenind, termenul de existență nu poate fi considerat inexistent sau definit numai drept un receptacul-accesoriu al postmodernismului. Dincolo de formulările de tranziție sau – cum le-ar putea clasifica scepticii – anoste, existența este o certitudine, o invenție care se cere unanim atestată, prin care interpretările literare postmoderniste sunt văzute „rizomic”, „ca o carte”, „ca teatru”, așa cum în 1970 Ernst Robert Curtius o explică în exegeza Literaturii europene și evul mediu latin. La rândul său, Radu Petrescu (*Oceanul întors*, 1956) (re)figurează „viața ca text” reiterând existența ființială a creatorului cu scriitura (= t[existență]).

„Conceptul de existență – nota eseista Simona Constantinovici în studiul *Pisica lui Schrödinger*. Despre vis și existență în literatura lui Mircea Cărtărescu (în „Jezici i kulture u vremenu i prostoru”, II/1, Novi Sad, 2013, p. 164-175) –, unic în literatura română și universală, inventat de prozator (Mircea Cărtărescu – n.n.) pentru a(-și) explica scrisul, se poate defini prin visul ca viață sau viața ca vis. Dacă admitem că viața (trăită) sau existență = vis și vis = text, activat sub amprenta subconștientului, atunci lesne am putea inversa (permuta) termenii sub semnul relației de tranzivitate (dacă $A = B$ și $B = C$, atunci și $A = C$), ajungând la echivalența existență = text [...] visul e mai mult decât o povestire (cu cap și coadă), e **TEXISTENȚĂ**. Textul care devine exis-

tență și existența care devine text. Dublă direcționare. Dublu sens. Visul e temă, simbol, poveste (text narativ), context, pretext etc. E ceea ce însoțește textul, ceea ce-l fragmentează, ca, mai apoi, să-l reasambleze, e realitate (din perspectiva povestitorului înrăit, dedat la vis, visare etc.) și ficțiune (din perspectiva cititorului degustător asiduu de literatură). Visul cărtărescian e pisica lui Schrödinger. Nu vom ști niciodată cât e realitate și cât e ficțiune. Unde începe și unde se sfârșește...”. O etimologie identică a existenței sugerează și Daniel Cristea-Enache (în *București Far West*, Editura Albatros, 2005, p.559), susținând că „textul și existența” „au fuzionat” în poezia „[...] generației optzeciste”: „Avem așadar [...] un continuum viață-text, o existență amară și sumbră”. Același just raționament ne este oferit și în *Concert de deschidere* (Editura Fundației Culturale Române, 2001): „Nu întâmplător, Mircea Cărtărescu, unul dintre liderii generației, a inventat termenul existență, prin care – după propriile-i cuvinte – textul și existența...” (p.196); sau: „Fapt demn de remarcat, și unii dintre optzeciști s-au apropiat sensibil de noua formulă – dar, printre ei, miza e în continuare una textuală: viața și textul fuzionează într-o existență...” (p.254), și: „...Mircea Cărtărescu nu este, nu are, la drept vorbind, de ce să fie nemulțumit – atât ca om, cât și ca scriitor. Existența lui (simplific voiu termenul) e bogată, împlinită și ferită de riscuri. Bine, bine, [...] dar ce-i cu pisica lui Heidenberg? Ce-are ea a face cu optzecismul, în general, și cu existența lui Mircea Cărtărescu, în particular?” (p. 324); sau: „...Și totuși, a decupa dintr-o realitate complexă (și mereu în mișcare, în evoluție, tocmai pentru că e vie) propriul program literar și existențial (fie el și nediferențiat, ca o existență, ca o bandă a lui Möbius invocată obsesiv), a-l absolutiza și a-l canoniza, impunându-l ca o unică normă, iar pe de altă parte, a face țândări (e un fel de a spune!) tot ceea ce nu intră în sistemul ta, măturând apoi cioburile cu grijă și făcându-le loc sub preșul istoriei: o asemenea atitudine nu mi se pare cătuși de puțin postmodernă, ci, dimpotrivă, fals postmodernă” (p. 379). În *Timpul lecturii*: selecție de cronicar (Editura Dacia, 2002, p. 321) Nicolae Oprea este la fel de categoric: „existența este existență”, „contopire a textului cu viața”.

Asupra conceptului de existență s-au mai pronunțat, în scrierile lor: Alexandru Burlacu, *Existențe* (vol I-V), Chișinău, 2007 – 2020); Emilia Parpală Afona, *Poezia semiotică*, Editura Sitech, Craiova, 1994; Geo Vasile, *Poezia română între milenii*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002; Florin Manolescu, *Litere în tranziție*, Editura Cartea Românească, București, 1998; Nina Corcinschi, *Soarele și păunul*, Ed.AȘM-IF, Chișinău, 2013; Aliona Grati, Nina Corcinschi, *Dicționar de teorie literară*, Editura Arc,

Chișinău, 2017; Răzvan Voncu, Un precursor al postmodernismului, *România literară*, nr. 46/2020 ș.a.

În consecință, abordarea termenului de existență vedește, fără rezerve, necesara lui omologare în teoria, istoria și critica literară. Altfel spus, existența, în sensul cel mai larg al cuvântului, configurează perspectiva „coborârii artei în cotidian” (Jean-Francois Lyotard) și, astfel, a coexistentului realității: „scrisul face viața” (Eugen Simion).

Bibliografie:

Barth, John, *Literatura Reînoirii. Ficțiunea postmodernistă*, în *Caiete critice*, nr. 1-2/1986.

Cărtărescu, Mircea, *Postmodernismul românesc*, Ed. Humanitas, București, 1999.

Hassan, Ihab, *Sfășierea lui Orfeu: Spre un concept de postmodernism*, în *Caiete critice* nr. 1-2/1986.

Lyotard, Jean-François, *Condiția postmodernă*, Ed. Idea, Cluj Napoca, 2003.

Simion, Eugen, *Fragmente critice. II Demonul teoriei a obosit*, Ed. Fundația Scrisul Românesc, Craiova, 1998.

Vattimo, Gianni, *Sfârșitul modernității*, Ed. Pontica, Constanța, 1993.

**O POZĂ CÂT
O MIE DE CUVINTE**

Mihai Firică, Tudor Nedelcea, Mihaela Albu, Aurora Dumitrescu, Nicolae Marinescu, Dan Anghelescu și Mircea Pospai

Cassian Maria Spiridon

PRINTRE IERBURI

aici
unde zeii țin pavăza
pe platoul înalt al copilăriei
sunt în căutare târzie
între lucitoare omături
cu îngrijorarea ce te urmează
înțeleaptă
ca dragostea cea iertătoare

e calea pardosită
în apus
de anii împovărați
ce-i mângâie cereștii
stăpânii peste sufletul
și trupul dăruit cu simțire

Zeule
dă-mi călăuză între umbrele nopții
sau aprinde scânteia
acoperită-n cenușă
înflăcărată inima să fie
ca-n clipa când mănam cercul
printre celestele ierburi
pe platoul urcat în azur

GRĂDINA CU UN SINGUR POM

de s-ar putea să nu vorbesc
și mut să mă-nțeleg
prin semne
ca-n primii ani
când îmi păstram cuvintele
ca pe comori
ce cu măsură
urma să le supun
risipei
mă las
cuprins de-adâncul
tăcerilor marine
aici vorbim
din clipiri
din mișcările ce sufletul

el singur le percepe
– la fel
cu inimile ce între ele
prin subtile
imaginare raze
ca de laser
pot să se înțeleagă –

dar/ mă întreb
unde vom găsi grădina
cu-n singur pom
cu pomul cuvintelor uitate

LINIA SUBȚIRE

îmi sunt zilele tot mai scurte
iar clipele nu mai au capăt
nu se termină
de la o clipă la altă clipă
trecere
eonii sunt cuante
în fulgerare
pe orbitele lor trecătoare

nici nopțile nu sunt mai bogate
fazele lunii sunt secvențe
dintr-un film
ce rulează cu mare viteză
doar fumul
aburul ce însoțește
întunericul apei
nu-și află trecerea
între tărâmurii

caut un sprijin
prin care
să îmi ridic
cu uimire
privirea
spre linia subțire
ce desparte
lumea de ieri
de lumea de azi

SĂ-ȚI PĂRĂSEASCĂ TRUPUL

glasul tribului vorbește prin tine
nu-ți lăsa somnul să te cuprindă
cu tentacule verzi și pupile acide
ce-ți umblă prin suflet
prin sinuoasele cărări ale minții

nici ziua nici noaptea
nu pot să te împace cu viața
nici cu lungul șir de ore
ce-și bat secundele egale
cu perfecțiunea unui metronom

atâta inteligență risipită
în mecanisme suficiente
în rece perfecțiunea lor
una fără mângâiere
în piepturi/ peste duhuri

caut prin suflet
ca prin măruntaiele pământului
îl lămuresc la focul tare
care topește și metalul
curăță întreaga zgură

l-am ținut în rugăciuni
să înțeleg cum poate sufletul
să-și părăsească trupul
prin care a iubit

Marius Chelaru

CA ORICE FAPT DIVERS

mai ieri
s-a dat la televizor
ca orice fapt divers
moartea altui sat

îmi părea senin
ca o icoană de demult
culcată a veșnicie
între frunzele moarte
deși părea mai vară ca niciodată

ultimii bătrâni se culcaseră
printre amintirile de odinioară
de pe când soarele răsărea peste zâmbete de copii

dintr-o fotografie alb negru
mă priveau de dincolo de tăcere
casele înconjurată de grupuri de oameni
de dinainte de război

am închis ochii
gardurile din cuvinte lungi
prinse în cuie din sufletele oamenilor
înconjurau satul copilăriei

îl pusesem la păstrare
într-o frunză din gutuiul mamaiei
presată între degetele liniștii care cobora
duminica
printre noi

MOȘII MEI DE-AU FĂCUT RĂZBOIUL

*Moșilor mei care-au străbătut împreună secolul trecut,
cu războaie cu tot: Vasile, zis Tioc, Casian cel harnic și
Stan, zis „Monârlă”, cu nasul tăiat în lagăr de lopata
unui gardian „prieten” bolșevic*

Mergea cumpănindu-și cu zgârcenie pașii
cine știe câți mai avea
urmărindu-și parcă umbra
de obosise să se mai târâie după el

Odată crezuse că scăpase de ea
Era la Cotu Donului... ori Stalingrad...

Acum venea după ea alene
ținându-și ca pe-o țigară între dinți
durerile de la multe răni
cosind parcă amintirile
de-i curgeau tot mai des printre degete
foșnind a uscat
fărâmate de tăișul tot mai știrb
al privirilor spre altădată

Anii se grămădiseră tot mai apăsător
pe umerii lui
acoperindu-i uneori privirea dinlăuntru
cu care căta înapoi
la vreo zi
cu miroso
de iarbă strivită de trupul fetei pe care-o iubea
ori de sânge și glod și șuiet de gloanțe
ori...
Da' cine mai știa ce...

Câinele casei
vinovat și el de bătrânețe
îi linse de pe suflet un oftător

apoi se depărtă strivindu-și sub laba tocită
schelălăit
Moșul meu a mers mai departe
cu câteva fărâme de gloanțe ruginite înfipite în
ceva amintiri
de căutau să-i între în voie
Le-a scuiat înspre apa sângerie a amurgului
fraged

Oricum erau prea obosite ca să mai fie limpezi

Îl așteptau ceilalți doi
Îi vedea de departe
zicea el când deja era la câțiva pași
mirat că umbrele lor șed așa cumiți lângă prispă
Nu ca a lui...

Se așeză oftând lângă ei
Unul îi întinse o țigară răsucită ca pe front
obicei intrat în oase

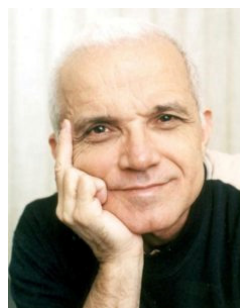
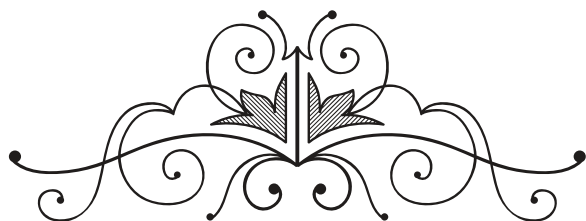
Tăceau împreună cu ochii înspre trecut
de parcă împleteau din amintiri
vreo zi de pe front
ori din lagăr

Din când în când
gândul plecat din nou în Siberia
se trezea tremurând

Vreunul zicea
uite că moartea ne va găsi la soare...

Când și când
cum vreo boabă de rouă crescută pe umerii zorilor
o lacrimă își făcea loc pe obrazul tăcerii

Nu era nevoie să zică nimic
știau tot ce fusese de spus între ei
parcă aveau până și aceleași dureri
doar umbrele astea între ei
Of, umbrele astea erau tot mai grele...

Liviu Ioan Stoiciu

RUGINIT

Pogoară și azi, târâș, în iad, cică, să

se expună apei care nu se strică niciodată, apa
picurând
în caverne, pe aici, pe acolo, apă
a însănătoșirii! Nu e apă, e țuică... Ce simplu ar
fi să
stea așa lucrurile, zice, mort de beat –
să se scurgă în noapte asemenea ruginii stâlpilor
de înaltă
tensiune în pământ. Adevărul

e că, noaptea, el așa se simte, ruginit, în afara
timpului,
ca un stâlp:
se privește iar, atent, în infraroșu,
în detaliu, rânjind în oglindă, închide ba ochiul
stâng, ba
ochiul drept. Ce va mai rămânea din el
la venirea zilei? Va mai rămânea doar un craniu
pe care
este înfipită o lumânare aprinsă: în
odaia unei vrăjitoare, eventual, „a unei proze
scurte”.

PRIMĂVARĂ IAR

Totodată, e o plăcere. Pe
cel care ai fost și nu mai ești au înflorit azi
narcisele.
Au trasat brazde pe tine... Dacă ai ști cu
cine vorbesc. Faci spiritism? Râde și se aruncă
în brațele
lui. Te iubesc atât de mult, că n-aș vrea să
murim niciodată. Stau

amândoi în turnul de strajă, numai suflet, regăsiți
în această primăvară, iar, că se întorc
anual. Mi-a fost atât de dor de tine... El închide
ochii:
după slujbă, călugării sting lumânările în
biserica, apropiind două degete de flacăra, după
care cad

în genunchi, fac mățanii și ies unul după altul – la Căldărușani. Asta nu e mănăstire, e o moară de patrimoniu... Pofțim? Pe aici se iese cu folos din lume – măcinat mărunț, după o viață petrecută în vrerea lui Dumnezeu.

Vorbește singur, se roagă. Tu nu te uiți la rânjetul morii? E ceva vag în moartea noastră, n-ai observat? Cât trăim, trăim dintr-o pornire de orgoliu...

Nu, trăim fiindcă ne iubim! E

un alt episod citit undeva? Că se întorc anual, primăvara, să se citească.

ÎN PUNCTUL EI DE CRIZĂ

Inima iubitorului acela de arginți, tulburată, trebuia să organizeze, în punctul ei de criză, un loc de vânatoare și de uscare a pieilor – dar nu a fost în stare nici de această dată. Că a tot încercat. În punctul

acela unde strămoșul lui direct a jupuit, poate să pună pariu, șapte căprioare într-o zi, agățate într-un cui și le-a golit de mațe sub copac. Strămoșul lui... Sub același copac prezidențial, care

și azi dă celuloză, grăsime albă, migdale, semințe, chiar unsoare pentru năvoade... Inimă

a iubitorului de arginți, tulburată, revărsată pe peron de pe zidurile de un roz învechit ale vilei reînvierii. Pe acest peron, unde a reînceput vânătoria minerală...

VREAU SĂ DISTRUG TOT

Mă îndepărtez de ea pe zi ce trece, este un mecanism infernal la mijloc – deși o iubesc, am impresia că, de fapt, o urăsc. Sau îi las această impresie ei. Că pe cât o iubesc, pe atât o urăsc. Îi urmăresc umbra crucii... Nici o boală nu rezistă în fața nebuniei mele, vreau să distrug tot, nu

mă mai simt bine nicicum, degeaba încerc să mă comport

normal. Am coborât toate treptele posibile, după ce am urcat până în vârf și am descoperit dedesubturile mizeriei sufletești, mai bine rămân pierdut în străfundurile mele biologice – chiar dacă totul miroase urât pe aici, unde am ajuns, și putrezește. Sunt atât de scârbit de tot. Nu

mai am cunoștință dacă mai vreau ceva de la ea, cu adevărat, știu doar că tânjesc.

„Eu

sunt ușa”, mi-a mai repetat ea, înainte să dispară. Iar eu nu fac parte dintre cei cu urechea ageră,

care să o aud când stă încuiată, când nu scoate nici o vorbă. Am zidit împreună până azi o casă de nisip, să rămână misterul intact – poate că a venit timpul să o luăm de la capăt, dacă tot nu ne putem despărți.

Simion Felix Marțian

SONET DE IUNIE

Purtând solstițiul ca pe o hlamidă
Bătută cu cireșe de rubin,
La țărnul verii, de lumină plin,
Adastă luna iunie, candidă.

Se-ascunde curcubeul, clandestin,
Prin iarba sărutată de acridă,
Și muzica prin păsări e fluidă
Și-n greieri acordați în sol... senin.

Mă invadează vara, por cu por,
Și-n flori de câmp cu puf de reverie
Îmi pregătesc o pistă pentru zbor,

Să mă înalț, pe-aripi de poezie,
Cu închinarea mea spre Creator:
Mărire Ție-n veci, mărire Ție!

SONET DE MAI

Și-a pus iar flori pe haină calendarul
Și verde mult, ce bulucit adastă
La poarta dinspre cald a zilei, vastă,
Unde pe corzi de mai cântă bondarul.

Cu ochii sorb imaginea fantastă
Și văd salcâmi înmiresmând florarul
Când picură, ca un prinos, nectarul,
Din floarea ce-și răsfrânge buza castă.

Mi-e cald, și mi-e salcâm, și mi-e subțire,
Simțind profund cum mă-ncolțește zborul
Cu luna mai în dulce contopire.

Și cum din toate izbucnește corul,
Din inima schimbată în psaltire
Cânt cu zidirea, laud Ziditorul.

SONET EUHARISTIC

Din miezul clipei dată-n putrezire
M-ai smuls cu funii albe de iertare
Și, ținut cu binecuvântare,
M-ai răstignit pe brațe de iubire.

De-acolo văd cu ochi de cer și soare
Cum timpul, într-o vie afluire,
Se varsă-n marea fără... mărginire,
Oceanul veșniciei de splendoare.

Și dacă vremea încă mă mai leagă
Și, ticăind, pendule-mi scriu destinul,
Eu simt cum veșnicia se încheagă,

Căci curge-n mine ca un râu seninul
Prin inima care iubind se roagă,
Când eu ating și pâinea Ta și vinul.

SONET FEBRIL

Creuzetul minții fumegând se-ncinge
Ca o jertfă sacră în acest demers,
Când adună ziceri de turnat în vers,
Dând poemul care luminând convinge.

Ce e scris cu febră este de neșters
Și ce poartă patos nu se poate stinge;
Când erupe lava și-apoi se prelinge,
Vii reverberații cadentează-n mers.

De aceea, Doamne, umple-mă de Tine,
De iubire sfântă, care-i foc divin,
Ca să-mi fiarbă scrisul izvodind rubine.

Și-ncălzit de focul fâlfâind carmin
Peste versuri care înfloresc senine,
Să pot spune-n stihuri: scriu, iubesc, mă-nchin!

Victor Rusu

JUNGHII ȘI ÎNGER

Și-am zis lemn țăchuiu de sânger,
Doamnă, junghiul meu și înger,
Nu-s lupan buimac, din fulger,
Sunt mânz blestemat de uger,
Mânz cu buzele spuzite,
Cu patru răni, nu copite,
Spre izvoare tănuite,
Că vezi, doamnă, apa ta,
Apa ta și-a altora
Vânăta-i ca o cătea,
De-ți spurci sufletul cu ea...
Ca o cumpănă-n vânt ruptă,
Visezi apa ce-ncepută
Și nu mă băga-n răcori,
Că-ți creștez sub țate sori!

GUST DE MOARTE

Dragoste cu gust de moarte,
Cer buimac de zodii sparte
Din departe, mai departe...

Sevei de îi spui nu crede
Că aprinde lutul, verde,
Blestemată să nu-și știe
Balansul spre veșnicie
Când, în pajiștea cerească,
Vin culorile s-o pască...
Vezi, blestemul îmi ajunge,
Nu știu boarea ta când stinge
Limpezimile din sânge
Și în rană te răsfrânge
Iar, de-acolo, mai departe,
Dragoste cu gust de moarte...

CÂNTEC NAIIV

Argint vechi, cântec bătrân,
Numai visele-mi rămân
Ca brazdele pe ogor
Sau ca rănilor de dor.
Mă bântuia o nălucă,
Am lăsat-o să se ducă,

Mă rănea, stilet de-argint,
Ca privirile ce mint,
Mă mușcau dălți de lumină
Ca vorbele ce-nvenină.
Argint vechi, cântec bătrân,
Numai visele-mi ramân
Și o liniște de moarte,
Nu-s cărări în nici o parte.

A LIUBOVULUI DULCEAȚĂ

De ce tot vorbești cu greață
De-a liubovului dulceăță,
Când ai, sufocată-n pernă,
Unduire de lucernă.
Și când, eu, bezmetic vânt,
Frăgezimea ți-o frământ?
Numai gândul mă răzbună:
Te visez – minte nebună! -
Stepă de argint sub lună
Pe care hoardele mele
O strivesc între caiele
Galopând a jaf spre stele.

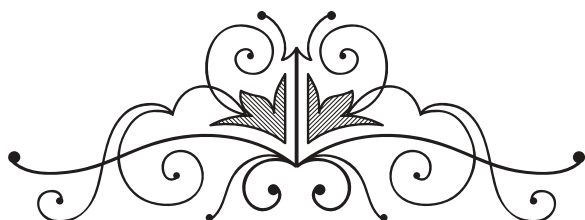
GEAMBAȘ

Dacă-aș fi, doamnă, geambaș,
Într-o crâșmă năvătită,
Cu o floare de copită
Ruginită-n tatuaj...

Chiar icoana nălucită
Ți-aș de-o pe-un adălmaș.
Dacă-aș fi, doamnă, geambaș
Într-o crâșmă năvătită.

Mai aproape de ispită
Ca de stingerea ta, aș
Lăsa trei cârlane gaj
Pentr-o sârbă răvășită.

Dacă-aș fi, doamnă, geambaș...

Emilia Dănescu

PICĂTURĂ DE VIAȚĂ

Poemul ăsta tremură
printre faldurile
noptilor albe.

Obosit, insomniacul poet
îl respiră,
ca pe o ultimă
picătură de viață.

Dimineața dă buzna
pe ușa rămasă
întredeschisă.

JOC ÎN DOI

Încercăm jocul de-a viața,
învelindu-ne în
propria umbră.

În jocul în doi,
rămânem
doar noi cu noi,
în jocul de-a singurătatea.

Din umbra noastră
comună,
evadează un înger.

AȘTEPTARE

Aș vrea să-mi fac o casă
în inima ta
dintr-o jumătate de lacrimă
și o mână de lut.

Apoi
m-aș îmbrăca într-o
manta de tăcere,
mergând oriîncotro
și așteptând
să mă chemi
„acasă”.

UN BOB DE ROUĂ

Cine sunt eu?

O fărâmbă din
infinitul univers,
un fir de nisip
dintr-o clepsidră?

Ori un bob de rouă?
Rouă pentru tălpile
nevăzuților îngeri,
care vin și trec,
tot vin și tot trec...

Un bob de rouă.

NOAPTE ALBASTRĂ

Tăcere...
doar foșnet de
înspumate valuri.

Și-o seceră de lună
veghindu-ne în
noaptea noastră
albastră...

CINE EȘTI TU

Cine ești tu,
„domnule oarecare”?
de vrei să-ți ștergi
urmele pe preșul
de la ușa mea?

Cine ești tu,
cel care, cu privirea obosită,
arăți cu degetul spre mine,
ca și cum aș fi
„vinovata de serviciu”?

Mâine va fi ziua mea...

Andrei Breabăn

LACUL LUI EMINESCU

Un murmur de apă se-aude pe un nor, coboară trist la vale, se pune pe un pom,
Șoapte de dragoste și adieri de vânt, frunzele de tei le aduc pe pământ
Doină a neamului nostru ales vândut străinilor pentru un zlot;
Iar lacul cu nuferi se oglindește blând în albastrul cerului atât de senin,
Șoapte se aud din limpezile ape, vocea poetului din ele răzbate,
Tresare la mal, se scurge din nor, aduce cu ea fiori calzi de dor;
Pașii lui iată că se simt în vis, parcă îl văd, încerc să-l ating,
Dar umbra dispare în chaosul trist, acum e în stele sau în paradis!

Hyperion vine năvalnic din Cer, își lasă nemurirea, o pune pe-un cuier,
Înveșmântat acum într-un frumos fiu de crai își oferă viața fetei cu păr bălai,
Lumina sa de seară nu se mai revarsă, a mai pierit o stea, sunt multe, cui îi pasă,
Cerule plin de stele noaptea strălucește la fel ca altă dată, totul e o poveste;
Tânărul prinț acum e fericit, de noua sa mireasă el este iar iubit;
Părintele din Cer îl muștră cu blândețe, ia haina din cuier și o dă altei stele;
Luceafărul din nou pe cer azi strălucește, călătorește tandru, luminează dăruiește,
O clipă se oprește în lacul plin de nuferi, o lacrimă îi curge când umbra își zărește.

Zăpada lin coboară peste apa din lac, acoperă pădurea, o îmbracă în alb,
Umbra nopții cade peste mormântul trist, trupul este țărână, sufletul Demiurg,
Vântul aduce-n vale talanga de pe munte, izvoarele curg, grăbindu-se tăcute,
Doar luna cu-a ei voal alunecă vioaie, se scurge printre brazi să meargă la culcare;
Codrii prind iar a plânge, frunzișul își răsfiră, iar marea își trimite valurile-n țărână.

Nori negri se-adună peste întinsele ape, luna ca o regină pe rând îi vizitează,
Apoi paloarea-și lasă peste mormântul sfânt unde se odihnește poetul cel vestit,
A cărui pași se-aud în foșnete de frunze, plopii cei fără soț vin să le adune.

Afară-i toamnă, frunzele vioaie sunt duse de vânt, pe apă aruncate,
Nuferii le prind ca pe niște scrisori ce aduc din cer cuvinte dulci de dor,
Versurile dulci ale marelui bard care răsună tainic în apa de pe lac;
Codrii din jur se leagănă trist, își pleacă domol crengile la pământ,
Frunzele freamătă când vântul adie, vremea a trecut, altă vreme vine,
Iar rândunelele în stol se adună, pregătite să plece spre locuri mai bune;
Luna s-a culcat, peste a nopții ger ard ca niște candelă stelele pe cer,
Luceafărul din nou este acum cu ele, călătorește tainic strălucind în tăcere,
O clipă se oprește în lacul plin de nuferi, o lacrimă îi curge, trecutul nu și-l uită.

LIMBA NOASTRĂ

Limba noastră-i limbă sfântă, de la zei e moștenită,
E trimisă de strămoși ca un dar pentru nepoți;
Este limba cea mai vie ce o știm și ce ne știe,
Ea aduce din vechime crezul dac în nemurire;

Limba noastră-i limbă veche, în lume n-are pereche,
Din a timpului tenebre dacii ne zâmbesc în plete;
Iar Zamolxis zeul bun se roagă pentru români,
Ca în vatra strămoșească să fie în veci stăpâni.

Limba noastră e curată, este limba cea mai pură,
E izvor de apă lină, cea mai bună băutură,
Lacrimi multe adunate de la moși, de la strămoși,
Vin năvalnic în cuvinte care curg către nepoți.

Da(o)chia de sus privește, ținută pe Ceahlău,
Ochii triști spre Ceruri cată, buzele un zurgălău
Scot un clinchet ce-n-fioară, iar din poale vin spre noi
Lacrimi pline de durere care curg și azi șuvoi.

Limba noastră-i limbă scumpă, limba vechilor eroi
Ce pornesc în trap agale, toți vorbind același grai;
Este limba cea mai dulce și mai sacră pe pământ,
Limbă scăldată în sânge, de vitejii de demult.

Limba noastră-i grai ce vine de la daci, de la străbuni,
Burebista e în frunte, Decebal și-ai lui tribuni,
Ea ne-aduce din vechime imnul sacru mioritic,
Este cea mai dulce doină, crezul dac în mântuire.

Limba noastră-i o poveste, apa ce alene vine
Aducând cu ea legende cu vitejii din vechime;
Ștefan Vodă ne sfădește din mormântul de la Putna,
Cu tristețe el privește cum arată azi Moldova;

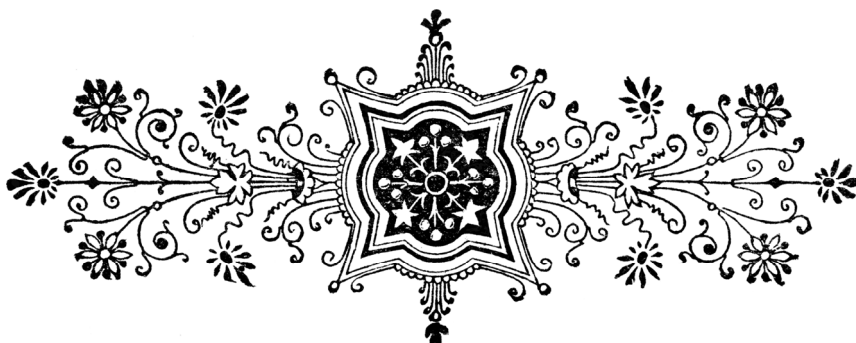
Eminescu ne întreabă cu un grai neomenesc,
- Ce-ați făcut cu limba noastră, unde-i statul românesc?
Ați adus lifte străine, din nou țara ați trădat?
Iar acum vă e rușine să vorbiți limbajul dac?

Limba noastră-i precum roua ce se-așază-n zori de ziuă,
Este lunca presărată cu izvoare cristaline;
Limba noastră-i dansul sacru care vine din mormânt,
Este hora ce ne ține, strâns uniți pe-acest pământ.

Limba noastră-i limbă sacră, limba unui neam vestit
Care-a stat și care șade pe pământul lui iubit;
Este limba ce unește un popor nebiruit,
Precum apa care scaldă cu-a ei ape –un țarm dorit.

Limba noastră-i limbă tristă, graiul celor ce-au pierit,
Bocete care plâng fii ce pentru ea s-au jertfîit;
Limba noastră-i limbă scumpă cum pe alta nu o știm,
De aceea-i limba noastră, noi cu toții o iubim!

Este limba cea mai veche și mai sacră dintre toate,
Este limba care vine din a zeilor palate;
Limba noastră-i limba noastră, alta ca ea nu există,
Este limba lui Zamolxis, s-o cinștim ca pe-o relicvă!

Elena Lazăr

WISE DE TOAMNĂ TÂRZIE

Mă plimb prin ploaia colorată
Cu frunzele multicolor
Ce cad asupra mea
În toamnă târzie
Mă plimb prin ploaia colorată
De toamnă târzie
Ascultând șoaptele frunzelor ce cad
Sunt șoapte ce-mi amintesc
De dor, de iubire
Și se aștern în calea mea
Ca un covor multicolor
Cu multe vise de toamnă târzie

LIBERTATE INFINITĂ

Sunt liberă precum pasărea cerului
Și zbor încotro mă duce dorul
Sunt liberă și mă pot bucura
De cer, de lună, de stele
De vânt, de furtună, de soare
Și ce frumoasă-i viața!
Când noaptea privesc cerul
Împodobit de luceafăr și stele
Și zorii zilei cum apar!
E atâta farmec și atâta magie
Simți că trăiești numai în armonie
Fără rețineri, restricții, dușmănie
Sunt liberă precum pasărea cerului
Și-mi cânt bucuria și dorul
Zburând spre culmile infinite
Admirând neîncetat zările, cerul.

O MARE IUBIRE

Ani în șir am ignorat iubirea
Crezând că nu există, că e farsă
Timpul a trecut, anii au trecut
Când am înțeles era târziu, târziu
Era idolul meu și credeam
Că între oameni e o normalitate
Ani în șir i-am ignorat privirea
Ce se-ndrepta mângâietoare către mine
I-am ignorat zâmbetul, șoaptele

Sfaturile înțelepte, deși adesea dure
N-am înțeles mesajul lor
Că-n umbră era o mare iubire

Prezența lui îmi lumina zilele triste
Vocea lui chiar prin telefon
Îmi badijona inima frântă
De atâta mizerie umană
Era idolul meu de la distanță
Și dacă o zi nu-l vedeam
Deveneam melancolică, tristă
Îmi simțeam inima pustiită
Dar necunoscând iubirea adevărată
Am ignorat-o crezând că e o farsă
Când am înțeles că era o mare iubire
Se transformase totul într-o himeră
O frumoasă dar dureroasă amintire.

Lică Pavel

AL ROMILOR IZVOR

De ce purtați cămăși și bluze înflorate?
L-am întrebat pe-un rom, la un pahar cu vin,
De unde ar putea să fie cumpărate?
Și romu-atunci, uimit, mi-a spus, râzând puțin:

”Noi nu le cumpărăm, că florile-s furate
De sufletele noastre, când șatra o purtăm,
Pe câmpuri ce rămân de vise dezbrăcate
Și-n florile visate de câmp ne îmbrăcăm.”

De ce dormiți în corturi?- pe rom l-am descusut;
„Fiindcă, a zâmbit țiganu,-i mai ușor
Să iei cu tine locul în care te-ai născut
Și-atunci când pleci în lume, să nu-ți mai fie dor.”

Dar în căruțe, oare, de ce plecați ades,
Când azi puteți mai lesne a merge c-un motor...
Și-a râs din nou țiganul: ”Voi tot n-ați înțeles,
Că noi călătorim spre-al romilor izvor!”

LINGURARI

Doar de-ai fost băieș, mai știi
Aurul cum fulgera,
În adâncuri tuciurii,
Ca-n cer, căzătoarea stea!

Însă-s minele pustii
Azi, că mari tâlhari de sus,
Le-au vândut, prin viclenii,
Precum Iuda pe Iisus.

Și băieșii, triști, s-au dus,
La al lui Iisus îndemn,
Să găsească aur pus
Chiar în Crucea Lui de lemn;

Dar pădurile-au apus
Când băieși, ca lingurari,
L-au văzut, iar, pe Iisus,
Cum, din codrii,-L vând tâlhari!

INIMĂ DE LĂUTAR

Inima îi este o vioară,
Pusă-n palma satului ades,
Când înalță-n stele și coboară,
Sufletu-i de rom neînțeles,

Care chiar din viața lui amară,
Cu arcușul află un fior,
Într-o ciocârlie care zboară,
Să ne-mbete-n triluri dintr-un nor.

Inima-i de rom este un cântec,
Că el, visătorul lăutar,
Crede în puterea de descântec
A viorii, când ne dă în dar,

Frumuseți de el, în ani, culese,
Rătăcind pe-ai păsărilor nori,
Să aducă-n satele alese
De-a lui șatră, dragostea-n viori!

ULTIMUL BIDINAR

Era doar el făuritor
De bidinele așteptate
Să-ntindă-n case iar cu spor
Un alb din flori imaculate.

Că doar din coama unui murg
Ce ghiocei pe câmp furase
Făcea țiganul în amurg
Acele vrăji de-nflorit case.

Dar de un timp, țărănci din sat,
Găsind altfel de bidinele

Din plastic, ieftine,-au uitat
De bidinar... și-atunci, spre stele,

Plecă, dar fără mângâieri,
Țiganu-n Cer, c-au vrut cocorii,
Ca-n pragul unei Învieri
Să le vopsească-n alb el norii!

EU AM VENIT, FIERARULE, LA TINE

Eu am venit, fierarule, la tine,
Să-mi potolești, pe nicovală, dorul,
Să îl îndoi, cum știi tu cel mai bine,
Ca pe-o potcoavă ce stârnește norul

Galopului de inimi ne-mplinite,
Cum ne-mplinit și șatrei i-e destinul,
De a purta pe drumuri nesfârșite
Iubirea ce și mie-mi este chinul.

Eu am venit, la tine,-aici, în șatră,
Știind că poți tu fierul a-l supune,
Cu jar pe care foale-l suflă-n vatră
Să nască potcoviri de trap nebune.

Dar dacă-i greu cu doru-mi, îți dau banii,
Spre-a mitui într-un final staborul,
Să nu condamne pentru furt țiganii,
De mi-ar fura și-ar duce-n lume dorul!

GEAMBAȘII

Am vrut să-i vând unui geambaș de cai,
Bătrânu-mi Pegas ce păștea-ntr-un top
De coale albe, florile de mai
Sădite-n versuri pentru nou-mi op.

Privind la cal, ca orice negustor,
Să știe dacă-l poate-ntineri,
Să îl revândă altui creator
Mai scump decât puteam eu a gândi,

A dat din cap geambașul meu, mâhnit
Că n-avea cum, deși-o făcea cam des,
Să dea vopsea pe calu-nchipuit
Și să-i vopsească zborul mai ales.

Mi-a zis că pot doar eu să-i dau alt zbor
De-l las să pască raze pe câmpii,
Iar dacă-i pun în coamă câte-un dor,
Voi deveni geambaș... de poezii.

Teodor Oancă

MĂ-NTREBI

Mă-ntrebi ce fac, ce știu, ce simt
Și nu mă recunosc să-ți pot răspunde,
Dar nici nu vreau ca să te mint,
Sunt tot aici, chiar dacă sunt oriunde.

Neliniști mă opresc din drum,
Sunt mai împovărat ca niciodată,
Redus e totul la *acum*,
Iar *mâine* poate fi o altă dată.

De fulgere sunt norii plini,
Dar ce folos că ei rămân departe,
Să prindă-n suflet rădăcini
Doar de-o scânteie pot să aibă parte.

Aș vrea aproapele să-l știu
Cu mine ca și mâini îngemănate,
E doar dorința ca să fiu
Eu însumi, parte din cetate.

RĂZLEȚE GÂNDURI

Răzlețe gânduri amintiri întorc
Din vâlmășala clipelor fierbinți
Ce altădată se doreau dorinți,
Acum sunt un fuior pe care-l torc.

Imagini se succed și ele-mi par
Că rătăcesc pe-alei de labirint,
În preajma lor încep să mă alint,
Fiorii neîncrederii dispar...

Dar vremea e acum în asfințit
Și umbre se lătesc și mă-nconjur,
De-o rază de lumină îmi e dor,
De taina care îmi părea un mit.

**O POZĂ CÂT
O MIE DE CUVINTE**

Regretatul Patrel Berceanu și Nicolae Coande

Constantin Lupeanu

NEMURITOAREA, MAMA MEA

Motto:

Noi suntem o rază de lumină

Strecurată pe ușa îngustă

Luminând un grăunte de praf

Zhang Wei – Însemnarea călătoriei de întoarcere

Femeia din fața mea este cercetător la Academia de științe sociale din Beijing, cu toate că nu are studii. Ea n-a terminat nici măcar liceul și este un cărturar redutabil, mare specialist în poezia chineză clasică, invitat de onoare la festivalurile și seminarele literare de seamă. Cărțile scrise și publicate de ea sunt comentate cu mare admirație. Acum îmi vorbește, iar eu nu știu cu precizie cât adevăr și cât fantastic este în spusele ei. Ea n-a fost niciodată la școală. A fost acceptată într-un for academic numai pe talent, pe cunoștințele pe care le deține și în absența oricărui act de studii, conform tradiției mandarinale. În China imperială, tinerii învățau singuri acasă și se prezentau la examenele imperiale, obținând posturi publice prin meritocrație.

- Eu sunt Rază de Lumină, așa m-a numit mama, deși în certificatul de naștere sunt trecută Li Ming, Li Lumină pur și simplu, mi se adresează. Li, tu știi, este numele de familie și înseamnă Prun. Cel mai mare poet al nostru este Li Bai, Prun Alb.

- S-ar zice că sunteți rude!

- Cum să nu! La începuturile civilizației noastre, existau o sută de familii mari, o sută de triburi și li s-au dat o sută de nume de familie. Neamul Li este chiar de pe aceste locuri! Lao Zi, întemeietorul filosofiei taoiste, se numea Li Er, Li Ureche. În China, în prezent, 93 de milioane de oameni se numesc Li. Ne întrec cu vreo două milioane numai cei cu numele de familie Wang, Rege.

O las să vorbească despre începuturile civilizației chineze. Eu mă aflu în vizită la Li Ming pentru a afla povestea mamei ei, care nu făcea parte din neamul Li.

În acest sat, aflat la vreo sută de kilometri de

capitală, o zeiță a renunțat la nemurire pentru un flăcău plin de calități, și asta nu odată, în vremurile de demult, ci în urmă cu foarte puțin timp. Zeița, nemuritoarea aceea frumoasă din cale-afară, blândă și bună, a fost mama amfitrioanei mele.

- Aș fi vrut s-o cunosc, spun, copilărește.

- A dispărut la puțin timp după ce s-a stins tatăl meu. Erau amândoi tineri. Vrei să-ți spun cum s-au petrecut lucrurile?

- Sunt numai ochi și urechi!

Eu am venit la o degustare de poezie, organizată de Li Ming pentru câțiva prieteni, literați interesați de clasici. Înaintea începerii ceremoniei, înnobilită de ceai verde, fructe și sâmburi, ea m-a invitat să-i cunosc grădina, un deal larg încărcat de pomi fructiferi. Este moștenirea ei, cam două hectare de livadă mănoasă. Urcăm pe un drum asfaltat. La jumătatea dealului dăm peste un templu.

- Este ridicat de mama mea, într-un timp foarte scurt, imediat după decesul tatălui meu. A adus meseriași de departe, de undeva de la munte, spunea ea, foarte pricepuți, experți în cioplirea, în sculptarea lemnului.

- Un templu taoist obișnuit, mic de dimensiuni, zic.

- Se reține sculptura. Nu există lemn prins în această construcție care să nu fie lucrat cu mîgală, cu artă. Să-ți spun sincer, eu cred că meșterii aceia erau nemuritori de-ai ei. Au construit cât ai clipi acest templu pentru tatăl meu, treabă neomenească, precizează.

De la templu, pe o alee pietruită de data aceasta, răsucită de trei ori, ajungem la un pavilion.

- Acest pavilion a fost ridicat de tata, în cinstea tinerei lui soții. Este mic și oarecum primitiv, în comparație cu templul, cioplit din bardă. Are 8 laturi, cifră esoterică. Stăteau amândoi aici, pe banca de lemn, priveau grădina și valea mare, până la muntele din față care parcă-ți întoarce înapoi privirea. Când nu-i găseam în casă, eu știam unde sunt.

Acesta era satul tatălui ei.

- Un sat de munte tipic pentru China de nord. Sus stânci, mai la poale vegetație, pământ arid, nisipos. Lipsa apei și sărăcia i-a făcut pe cei mai mulți să plece. Satul se numește Livada cu pruni, comuna Templul Buddha Adormit. Noi suntem urmașii Împăratului Galben.

- Ei, asta știm și noi. Toți chinezii sunt fiii și nepoții Împăratului Galben, întemeietorul civilizației chineze, cel care i-a învățat pe oamenii săi să-și construiască locuințe, a inventat roata, busola, veșmintele, leacurile, banii, a organizat societatea ca un bun om politic modern,

a creat scrierea împreună cu sfetnicul său Cang Jie, sercicultura prin soția sa și câte și mai câte. A avut și timp, a trăit o sută de ani!

- Exact, între 2697-2597 î.Hr.! El pe locurile acestea și-a strâns oamenii și i-a învins pe Chi You și Yan Di, rivalii săi de moarte. A fost un războinic de fală. De mică le spuneam părinților că am fost și eu în armata lui. Da, eu și neamul meu și cei care trăim de generații, de când ne știm, în locurile acestea, ne tragem din Împăratul Galben, suntem cu siguranță stră-stră-strănepoții lui.

- Ai dreptate. Am fost la templul împăratului Galben, aflat nu departe de aici.

- Păi vezi? Dar să vorbim despre incredibila nemuritoare, mama mea.

Ea n-a îmbătrânit niciodată, iar imediat după moartea tatălui meu, a urcat la acest pavilion și nu s-a mai întors!

- Erai acasă?

- Da, venisem de la Academie să fiu prezentă la ceremonia de patruzeci de zile de când murise tata. Ceremonia asta, cum să-ți spun, ține câteva zile. Am așteptat-o până s-a înserat, am urcat după ea cu un lampion, am strigat-o, în zadar. Noaptea am visat-o recitându-mi poezii, ca în copilărie. Cu toate că n-am primit nici o explicație, eu știu că s-a întors în lumea ei.

- Ar trebui să facem o paralelă cu datinile creștine privind ceremoniile după moarte.

- Într-o zi îți voi da amănunte, dacă vrei!

- Ai povestit sfârșitul, o dojenesc. Cum a început povestea? Din ce sat și-a adus tatăl tău soția?

- Tata spunea că a adus-o de peste munte, de la un templu, dar dincolo de muntele acesta din față nu e nimic. Muntele se întinde pe sute de kilometri. Este un lanț muntos imens, arid, fără nici o localitate, fără nici suflare de om, nici vorbă de vreun templu. Tata era un bărbat bine făcut, harnic peste fire și bun la suflet. Tatăl lui se prăpădise de mult, îl făcuse cumva la bătrânețe, iar el își îngrijea mama, bătrână și oarbă. Când pleca la câmp, o lăsa prin vecini. O lua acasă seara, îi gătea, o spăla, o îngrijea așa cum se cuvine. Într-o zi, întors acasă, a găsit bucatele gătitе, calde, doar să fie mâncate.

A întrebat prin vecini și nimeni n-a recunoscut că-l ajutase. Minunea asta s-a întâmplat de mai multe ori. Atunci, el a stat la pândă. S-a ascuns bine, dar n-a văzut pe nimeni intrând pe ușa casei. Spre prânz și-a dat seama, după fumul care ieșea pe horn, că cineva aprinsese focul în

vatră. A intrat în casă pe nesimțite și a văzut trebăluind opt fete frumoase. Cel mai mult i-a plăcut de una care îngrijea de orezul care tocmai se fierse, deși toate erau frumoase ca luna. A sărit la ea și a prins-o în brațe. Celelalte s-au făcut nevăzute, au dispărut prin pereți, că pe ușă n-a ieșit nimeni! Doar ea a rămas.

- Fiindcă m-ai văzut și m-ai îmbrățișat, eu am să fiu nevasta ta, i-a spus ea. Mergi și adu-ți mama, din vecini unde ai lăsat-o, n-am să fug! El a crezut în ea, nu i-a fost teamă că e înșelăciune. Mama a plecat de la el abia după câțva timp, spunându-i că a rămas însărcinată, merge să ceară binecuvântarea, și l-a rugat să treacă muntele și o va găsi, trebuia s-o ceară de la preoteasa șefă. El a ascultat-o, a făcut întocmai, doar că dincolo de munte nu se găsea nici un templu și nici astăzi nu există. Tata însă se jura că, da. El a trecut muntele și a ajuns la un templu impunător, unde a găsit-o și de acolo a adus-o! Noi socotim astăzi că nu există nemuritori, nu-i așa?

- Eu cred în spirite...

- Mama era tobă de carte. Oare spiritele știu literatură? Sunt nemuritorii ceea ce se cheamă oameni culți? Au cunoștințe enciclopedice? Să știe ei toată cultura lumii noastre? Mama era cu adevărat o nemuritoare atotștiutoare! Sau mama să fi fugit dintr-o familie bogată, de mandarinii? N-am să știu niciodată. La noi în satul acesta cu câteva case nu există nici o școală. Pe mine mama m-a învățat carte. Îmi recita poezii și mă pune să repet după ea, să le memorez. Aveam și am o memorie de invidiat. Mama îmi vorbea de poeți, îi diferenția pe gen literar, pe epoci. Tata trudea ca și înainte, pentru cele necesare vieții, iar eu cu mama stăteam acasă, aveam în grijă gospodăria. Mama m-a învățat să scriu, să citesc, mi-a transmis, cum spuneam, dragostea pentru poezie și harul literar și mi-a umplut capul cu întâmplări nemaiauzite, pe care eu am început să le transcriu în cărți care uimesc lumea literară. Dar ele sunt prea puțin creațiile mele, sunt auzite din gura mamei mele.

Li Ming se oprește din relatare. Îi seamănă pesemne tatălui, fiindcă e înaltă, corpulentă, cu umeri plini și mâini puternice. Fața, încadrată de păr negru, lung, are trăsături regulate, nasul asiatic borbănat, gura mare, cu buze îndoite, plăcute la privire. Ochii îi sunt mici, înfundați, salvați de sprâncenele naturale frumos arcuite și prefățiți de fruntea cât muntele din fața dealului pe care stăm acum.

Îmi spune întâmplări din vremea copilăriei, amestec de straniețe și vis.

- Am să adaug ceva care precis o să-ți rețină atenția, urmează Li Ming, care observase probabil că-mi scăzuse interesul. Doar că - te rog să nu spui nimănui! Eu acum, ori de câte ori vin acasă, știu că sunt vizitată. Când mă întorc, găsesc curtea măturată, casa aerisită și pe masă aflu rânduie bucatele proaspăt găsite, cum le-a găsit tata pe vremuri și cum ni le gătea mama când trăiam laolaltă. Cine să fie? Cine să împlinească aceste minuni? Eu cred că mama și-a ispășit viața pe pământ, ca o pedeapsă fiindcă se

lăsase prinsă, și s-a întors la ea în lumea nemuritorilor. De acolo apare pentru a-și arăta dragostea pentru fiica ei rămasă în lumea prafului. Ști-am asemenea povești, de aceea, atunci când ea a dispărut, nu mi-a fost teamă. O simt și acum adesea în preajmă. Cum să mă tem?

- S-ar zice că tu ești semi-nemuritoare.

- Nu. Eu sunt fata tatălui meu, țaranul Li Jianbin. Mai vrei să știi ceva?

- Cum o chema pe mama ta?

Mama mea nu avea nume. Nu avea acte. I se spunea Nemuritoarea!

O POZĂ CÂT O MIE DE CUVINTE

Cassian Maria Spiridon, Christian Schenk și Dinu Flămând

Ion Scarabele

FECIORUL CHINEZULUI

În valea inundabilă a Begheiului, pâlcurile de case se rânduiesc geometric de-a lungul albiei aparent somnolentă.

De o parte străjuie somptuos dealurile Lipovei vâlurite domol, ca niște popasuri, de cealaltă parte, zona colinară a Făgetului învigoarează o vatră mai veche a satului Mănăștiur care, abia se autosesează din amorceala rurală, prin coșul de fum negru-cenușiu, ce pufăie continuu precum luleaua lui Popey, răspândindu-și catranul deasupra fabricii de cherestea, de lângă linia ferată, ce leagă Deva de Lugoj.

Altfel, zilele se scurg monotone, într-o obișnuință morocănoasă, aidoma unor cadâne demodate și, arareori țișesc vreo tensiune fie ea și de circumstanță.

Azi, însă, ca o excepție de la regulă, fiind ultima vineri din postul mare, Ghiță se simți parcă strigat de mama Solomie, așa cum îl chema ea adesea de când o știa, și făcu cu privirea roată peste cimitir, până dincolo în priporul dealului întunecat și pleșuv, uscat ca o pâine de secară din marginea locurilor de odihnă.

Se convinge că dealul e neschimbat, la fel cum era demult, pe când îl asemuia în joaca imaginației, cu bătrânul George, născut și el parcă la fel de cenușiu, cum se arată în fotografia din peretele de la grădină, în acel instantaneu înrămat la Petrovici, în Făget, de-i spunea chip de lup singuratic, frânt însă, despărțit de sine, și adus spre înainte, încât acum i se păru că dealul cu care îl aproximase își prăvale imaginea întunecată peste fruntea sa obosită, de cum se chinui să alunge fantasma din preajma anilor plini de sentimente adânci, a vremii când Solomie regreta că nu l-a oprit pe George, să-l tot muștruluiască cu învățătura.

Apropiindu-se de tufele de măceși, își aminti cum îl surprinse chinezul, după ce se întoarse seara de la cireadă, că-și scoate la vedere din traistă, în lumina de ceară a lămpii, o broșură obosită, scrisă cu litere drepte, îngroșate însă destul de ștersă și pătată ca să se mai poată înțelege ceva, George, zis chinezul, cum îl numiră din respect mănăsturenii, cu ochii ai dracului de sprinteni, dar pașnici, binevoitori, nu răbdă să-i treacă neobservată îndeletnicirea fiului său, când îl trimise de mai multe ori la lemne, iar el nu se devotă deloc îndemului, ba mai mult, tăgădui prin lenevie, atras ca de magnet de semnele acelea de cerneală, care îi acaparaseră până la urmă sufletul.

Astfel că, George, după ce desluși în ciudat caracterele abia lizibile din titlul broușurei pe care

Ghiță o uită lângă traistă, și se întrebă că ce poate să însemne acel "Dialog între nepot și unchi pentru începutul limbei române" a lui Petru Maior din Blaj, se hotărâ să nu mai amâne o discuție lămuritoare, doar să fie prezentă și Solomie.

În fereastră se ivi deloc promițătoare primăvara.

Un zvon acid se răspândi printre săteni când Lică a lui Manzur, toboșarul din ulița mare, îi scoase în poartă cu amenințarea ascuțită că... "îți poruncă de la împărăție să nu-și mai înmulțească animalele, iar cei care au peste un anumit număr, să le împrăstie, întrucât pășunea se înjumătățește iar cea din marginea satului trece de la comunitate la stat, perimetrul pășunii urmând a se parcela spre a-și construi case coloniștii unguri, care trebuie să sosească în curând..."

Solomie ieși prima, la țipătul lui Lică. Îl întâmpină cu afurisenie pentru că îl bănuia că iar a închis ușa birtului cu umărul și îl descusu cu îndârjire, dar acesta nu dădu mai multe date decât avea, știrea fără explicații, nimic mai mult, accesul la informație fiind secret, i-o întoarse el Solomiei, dar ceea ce spuse, nu o încurajă, astfel că la prânz când găsi drum prin sat, se abătu la învățătorul, la parohie să-i ceară și lui părerea, că-i doar sfetnicul oamenilor credincioși ca protă al satului și, mare-i fu mirarea când acesta îl laudă pe Ghiță al ei, care-i cuminte, silitor la învățătură și pe deasupra, are darul vorbirii, care nu-i lucru de lepădat, o lămuri la întoarcerea spre casă prota. Așa că, bulversată de starea tensională, răspândită de Lică, îl așteptă cu nerăbdare pe George, să se întoarcă de la chinezărie, pentru ca împreună cu el, să cerceteze știrea pe toate fețele, că el e meșter la soluții, atunci când primejdiile se abat asupra casei lor.

În odaia în care se adunau seară de seară Ghiță tocmai își descărca traista, umplută cu fel de fel de buruieni, culese de pe câmp și cu cioplitori lucrate în custura pe care i-a meșterit-o covaciu lui Buză, în atelierul de potcovit de peste Beghei, iar când se încumetă să despătorească broșura cu coperta roasă, strânsă în pânza brumărie de cânepă, în care-o păstra laolaltă cu mâncarea, George nu mai putu răbda și deschise încrunțat discuția, mai mult ca răspuns la afrontul autorității statului, la cele întâmplare în cursul zilei, iar Solomia pândind de la ușă, trase aproape scaunul cu trei picioare, să se așeze și să nu piardă niciun cuvânt dintre cele care l-ar fi putu dojeni pe fiul ei, care e ca și rupt de sat, prin felul lui de a fi și prin dezinteresul de ocupațiile lor, zilnic apăsătoare.

-Văd eu bine, ori tu ești oropsit de bucfariul ăla zdrențuit că tot cu el în sân umbli, ca prota cu Biblia, măi, Ghiță, se apropie pornit Chinezul, potrivitându-și scaunul lângă colțul mesei, orientată spre marginea dinspre pătratul ferestrei ce dă în grădină ?

Ghiță, rămase mut, și își pironi ochii pe vârful degetelor sale de la picioarele desculțe și rânite de

miriști, însă așteptă năuc, cu privirea în deșert parcă, un colac de salvare de la Solomie, că ea ca întotdeauna, presimți el, nu-i departe de un răspuns, care să-i vină în ajutor;

-Prota, mai degrabă ar putea să-ți răspundă, interveni cu glas domol, Solomie, puțin încurcată de întrebarea aspră, hotărâtă a bărbatului ei, și continuă aproape tulburată: eu încă am în memorie vorba lui Ștefi, învățătorul, că Ghiță nu se dă bătut la niciunul de acolo, de la clasă, la toate exercițiile minții el e primul, bun de gură, făcu ea un semn cu arătătorul către buzele fiului său, și o cruce în dreptul pieptului, de parcă s-ar fi lepădat ca de-un ucigă-l toaca, de informația pe care i-o furniza-se cu puțin timp în urmă, învățătorul Ștefanovici din Mănăstir;

-Eu, nu cu Ștefi vreau să lămuresc chestiunea, care mă privește pe mine și pe Ghiță și cum văd, și pe tine, iar asta-i bine pentru că amândoi tragem în ham aici, numai că acum e timpul să stabilim care încotro; că, dacă el se îndreaptă spre lucrarea gândului și nu a giei, iar noi nu mai facem parte din planurile lui, el trebuie să o spună acum, cât nu-i prea târziu, că vezi,ăștia vin peste noi cu fel de fel de constrângeri!

-Păi, hai să socotim, că de-aia suntem acum în trei,... și, ce-i mai bine pentru el...e și pentru noi ?!, câtă vreme are minte are și coroane, restul..., om face și noi ce putem, că vorba ta, unde-o fi mai bine ca acasă?

-Asta aș vrea să aud de la Ghiță, îi replică el Solomiei dar, îl privi cu și mai multă insistență pe fiul său, pe care îl dori provocat cu asprime pentru a-i afla opiniile, armele, însă descoperi cu surprindere că acesta își căuta acum o ascunzătoare, un moment de chibzuială, sub faldurile îmbrăcămintei sale de postav aparent mai largi decât cele obișnuite care se asortau destul de bine cu părul lung, abundent, des și negru, ud de transpirație, căzut în chică de adolescent precoce, pe fruntea lată, peste urechi, deloc pregătit pentru confruntare ci imobil precum e vulturul tânăr în marginea cuibului, încercând a-și lua zborul către zările ostile...!

-Dar, ce bucfărește el, prin spinii de la Remetea, întrebă cu adresă indirectă Solomie, schimbând câteva priviri cu Ghiță, lăsând totuși să-i scape un zâmbet rețint ?

-Nu aș putea să-ți traduc, dar cred că-i vorba de o discuție a lui cu Donesie, după cum se spune în broșura aia dosită, în sân, cum zici, de o învăță pe de rost, în spinii de sub pădure, se răzvrăti George !?

-Atunci să-l chemăm și pe Donesie aici, că poate el știe mai multe decât noi, lui i-o fi comunicat și alte gânduri decât pe cele pe care ne lasă să i le dezlegăm, zi de zi, propuse grijulie Solomie!

-Donesie are treburile lui, și destule datorii nu e cazul să-l băgăm în zeama noastră, dar dacă nu o să

găsim calea bună și dreaptă o să facem apel și la Donesie, căzu de acord George;

În casă se făcu deodată răcoare.

Cerul întunecat și rece, al mijlocului de aprilie, încă își mai plimba burțile amenințătoare ale iernii peste crestele vineții ale Poianei Rusca, iar paorii nu prea îndrăzneau să iese în câmp, evaluând și reevaluând evenimetele, parcă spre a-i convinge că un rău nu vine niciodată singur, cu ordinul acesta de la guvernare care căzu ca un trăznet peste deși încă nu deslușiră vreun fulger de primăvară, doar vestea proastă adusă de Lică, toboșarul, cu pășunatul viteilor și colonizarea ungurească.

Solomie, din obișnuință, mai aruncă în șpoiier câteva surcele uscate de fag iar din cămară aduse uiaga de răchie de un litru, pe care George și Donesie o înjumătățiseră cu o seară mai înainte, în jurul poveștii vânătoarești a lui Mitru din Cutina și al lui cu Ștefi din Lugoj.

-Eu sunt de părere că, nu trebuie să-l forțăm pe Ghiță să facă ce fac eu și Donesie, că truda asta cu brațele îi pentru cei care nu se prăpădesc după înțelepciune, iar dacă și învățătorul dă bine despre înclinația lui Ghiță, ar fi păcat de la Dumnezeu să-i zădărnicesc chemarea către o îndeletnicire deosebită de a mea, și de ce nu, mai profitabilă !?

-E ușor de spus că nu-i stai în cale, că te dai la o parte, dar trebuie să știm și ce e bine pentru el să învețe, pentru că sunt atâtea poteci care se împotmolesc tocmai când crezi că ai izbutit să le scoți la lumină, sau care duc în fundătură deși nu ți se arată dintru început, iar atunci când nu s-o mai putea face nimic pentru el, ce s-o alege de Ghiță, mă întreb și eu așa, cu prostia mea, că nu mă pot lăuda cu învățătura, zise Solomie și, se așeză din nou pe scaunul din gura șpoiortului;

-Sunt atâtea slujbe cu căutare că e greu să alegi una, dacă nu la Lugoj atunci la Timișoara, iar mai lângă casă, aici la Făget, așa că merită să ne oprim la fiecare, să vedem și avantajele dar și neajunsurile pe care le presupune fiecare dintre acestea, să găsim și care s-ar potrivi mai mult cu firea lui Ghiță, se arătă dispus George, propuse deci, să facă o trecere în revistă a meșteșugurilor și slujbelor care nu doar că solicită mai mult sau mai puțin intelectul, gândirea, știința de carte ci, pe deasupra oferă și un statut civil, social aparte, o poziției ierarhice indiscutabil mai înaltă decât poate obține oricare altcineva din Mănăstir, și simțind că se angajează la o alegere cu bătaie lungă, luă un gât din uiaga limpede, din colțul mesei;

-Eu nu dau pasărea din mână pe cioara de pe gard, așa că e bine ca Ghiță să rămâie aici lângă mine, că și-o găsi și el rostul lui; nimeni n-a pierit de muncă, ba dimpotrivă, chiar tu ai spus adesea că, mult mai multă judecată dobândesc oamenii care trudes din greu cu uneltele manuale, decât aceia

care se înconjoară de teorii dubioase și se încorsetează cu bună-știință în ele precum îl încorsetăm noi pe calul din grajd cu hamul înflorat, de vezi bine că, nu numai că nu sunt liberi dar, mi-ai zis că iau și libertatea celor de lângă ei, iar eu cred în ce spui tu, se fâli ea și, la fel mă încred în ceea ce vei hotărâ acum, se neliniști Solomie, pe scaunul cu trei picioare, încercând să-l apere pe Ghiță de o eventuală înstrăinare, prin cine știe ce meleaguri necunoscute !

-Desigur, eu am spus multe, le-am mai zis adesea și la necaz, dar în ce-l privește pe Ghiță, numai el hotărăște, el are acum posibilitatea de a ne lămuri dacă pasiunea sa pentru știința de carte este mai puternică decât mângâierea pe care i-o transmit coarnele plugului sau mânerul coasei, că lui Donesie negreșit i-a zis el ceva, câtă vreme cartea asta a lui Petru Maior, dacă nu i-o dat-o Ștefanovici, atunci nu i-o putea altcineva procura decât unchiul său, încheie cu indulgență George și atinse din nou uiața, cu buzele sale uscate;

-Bine că te-ai schimbat și tu acum, când era să prindă și el puteri aici, în ograda noastră, și să ne fâlim cu un fecior care nu-i ca toți ceilalți, izbucni, afectată, Solomie!

-Da, ce crezi, că nu i-ar fi la îndemână să-i urmeze dascălului, că tot e el îndrăgostit de gramatică, de latină și de greacă, iar ungurește nu-l întrece decât doar Ștefanovici, se mândri George, umfându-și pieptul în fața Solomiei și a lui Ghiță, că vezi Doamne, numai el poate să aibe un fiu care să fie adus cu șareta de la gară și de la Lugoj, cândva?

-Dascăl nici pomeneală, că aș vrea să-l văd, să-l tragă de șireturi fel de fel de bețivani de teapa lui Lică Manzur ori Laie a lui Brusture, pentru progenerurile lor, mai bine paore în bătaura lui, zise împăciuitoare, ca pentru sine, Solomie !

-Dacă asta nu se cade pentru el, spune tu altă variantă, că-i pe ultima sută, el trebuie să fie înscris în câteva zile, dacă ne hotărâm, strânse din buze George în timp ce se sesiză că era cineva la ușă care proba clanța unsă de ieri seară;

-Fie ce o fi, poate și doctor de oameni, însă și slujba asta-i păcătoasă, că, vezi bine, zi, noapte tot pe drum, furtună, ninsoare, ger nimeni nu așteaptă când are dureri, iar dacă mai și moare pacientul, nu-i de vină Hăl de Sus ci cel de i-o dat tratamentul, îi căină Solomie lui Ghiță;

În acest timp ușa se crăpă aproape sfioasă iar în despicătura ei își făcu apariția din noaptea umedă Donesie, înfășurat în mantaua lui de ispravă cu care s-a întors în tinerețe din teatrul de operațiuni a lui Iancu, învrednicit cu mesaj pentru Murgu.

-Dar, ce adunare secretă, Doamne iartă-mă, țineți voi aici, se interesă bătrânul, țintindu-l cu privirea scurtă pe George, într-un fel de muștrare pentru tristețea ce o întâlnește pe chipul lui Ghiță care,

așezat la mijloc ca într-un scaun de tortură, se ghemuise de parcă nu era spre binele lui ci dimpotrivă, urma a fi supus unei condamnări pentru mulți ani de acum încolo, apoi se duse lângă Solomie, aproape de foc, în capătul de laviță, din marginea patului;

-Ce dezbatem noi nu sunt secrete, deși lipsește Pătru, că-i obosit de la plug dar nici pentru toba lui Lică nu-i momentul, răspunse cu familiaritate George, și îi făcu semn larg lui Donesie către uiață pentru o gură de răchie!

-Atunci, e un scaun de judecată, după cum arată împrejurarea, zise cu voce scăzută, iar eu am picat nu tocmai bine, continuă în același tot, Donesie și pentru a nu se considera un intrus încercă să se retragă spre ieșire!

-Ei, lasă că, nu ai nimerit-o chiar din întâmplare, ci la fix, cum zic nemții, ba, Solomie chiar mă îndemnă acum câteva clipe să-l scol pe Pătru să te cheme, dar uite că nu mai e nevoie, ai tu al șaselea simț de care se tot vorbește, râse George și se foii amabil în scaun, prefigurând o îndoită invitație lui Donesie, de a se așeza pe colțul laviței perpendiculare pe șpoier.

-Să accept deci că, Cel de sus e implicat în această dispută a voastră, iar eu eram cel așteptat să mă pun zălog că alegerea pe care o faceți e cea bună, se întrebă Donesie și le adresă indirect întrebarea și gazdelor sale?

Ghiță ridică privirea pentru întâia dată după ce se văzu încolțit de întrebările iscoditoare ale lui George dar, nu ca să-l înfrunte pe acesta ci, să-i atragă atenția lui Donesie asupra subiectului disputei. Apoi, simțindu-se mai lejer, îmbrățișă cu ochii cotorul broșurei ivit de sub buruienile înșirate pe tăblia mesei și constată cu un plus de satisfacție că șansele lui de a părăsi satul cresc prin prezența lui Donesie, trimis parcă de divinitate, la momentul oportun, în casa de la grădină.

-Eu nu vreau să complic lucrurile, și poate că ești la curent cu ordinul de la împărăție, iar cum știi, ce-și punăștia în cap e greu să le-o mai scoți, dacă nici Memorandul, care-i jalba a mai tare a avocaților nu se obosesc să o ia în seamă, găsesc că trebuie să ne punem la adăpost individual, fiecare pe propriile puteri, dezvălui George tema discuției !

-Mie, să nu-mi spui acum că tu și Solomie tocmai despre Memorand dezbateți cu Ghiță strâns la mijloc, în stare de arest la domiciliu se pare, zise și râse mascat Donesie, căutându-se cu dificultate în buzunarul de interior al mantalei sale ruginite, de unde scoase la vedere Dreptatea, din care le mai citise el cu înfrigurare, vara trecută în grădină, despre procesul intelectualilor români de la Cluj.

-Nici departe de Memorand nu suntem, se impacientă George, și îi aminti de toba lui Lică, din zorii zilei!

-Asta așa ar putea fi considerată, se repezi Donesie, dar eu mă refer la Ghiță, care tace și voi trageți în el, îi sări el în ajutor, după care citi cu înflăcărare relatarea intervenției lui Brediceanu susținută în fața juraților, în apărarea lui Braniște, la Curtea de Justiție din Timișoara!

-Asta e...! exclamă tulburat Chinezu și izbi cu înfierbântat uiaga, apoi tăcu parcă lovit de un trăznet cenzurându-și ieșirea, apoi ferm și încrezător în puterile fiului său, continuă răspicat, ...avocat și numai avocat trebuie să-l facem pe Ghiță, și ridică în semn de satisfacție uiaga din care mai trase un gât și i-o întinse fratern lui Donesie!

-Ușor de zis, greu de făcut, arată Donesie către mutra pleoștită a lui Ghiță, care se întremă ca la un semnal misterios, de parcă i-ar fi fost injectat o fla-

cără lichidă în obraji după intrarea în scenă a bătrânului!

Solomie, stătu nemișcată cucerită și ea de entuziasmul lui George, și precum o nălucă gândul ei se topi în noapte, ochii nu o mai ajutară să privească nici afară, nici înlăuntru, atât avu puterea să se reazeme de șpoer să nu se răstoarne peste brațul de rămurele de la gura cuptorului, iar revenindu-și din amețeală gândi că l-a pierdut pe Ghiță, iar el, feciorul ei nu scotea nici un cuvânt ci, dimpotrivă se lasă condus de George și de Donesie, îndepărtându-se pentru totdeauna de casa în care ea îl aduse pe lume.

(fragment din romanul cu același titlu, în curs de apariție, inspirat din viața lui George Gârda)

O POZĂ CÂT O MIE DE CUVINTE

Geo Vasile și Maria Ploae

Ioana Heidel

LA CÂRNA, LA NĂVOD

Nu erea deloc ușor să o faci pe muica să iasă din obor. Nu știu ci-o fi visat, că-ntr-o dimineață mă trezăște cu noaptea-n cap.

– Nănică, muică, hai, scoală-te, că imediat îți bate soarele pe burtă!

– Pă' di ce să mă scol așa de noapte. Une văzuși matale soarele? Poate-l confunz cu ăla de-asăară când a scăpătat, or cu luna! Mai lasă-mă o țară să îm reviu!

– Vez dacă te uită Dumnezeu sara la joacă cu copiii di pe uliță? Acu nu-ț mai poț dezlipi ochii! Mă gândii, să mergem amândouă la năvod, la Cârna. Tot satu să umplu de pește. Dai un kil de țuică la pescari și să fii în stare să-l cari până acas!

– Pă' dacă ne dau ăia așa de mult pește, cine-l cară tomnai di la Cârna? În mine să nu-ț pui nădejdea.

– Auz la ea, pă eu ce sânt! Doar n-o fi pește-le mai greu ca două garnițe pline cu apă. Găsăsc eu frun ciomag pe-acolo să-l fac cobiliță.

– Cred că te lauz! Atunci, di ce te plângi mereu: „Lilii, Doamne, n-are cin să-m aducă o garniță de apă” și câte și mai câte!

– De limbută nu te-ntrece niminea! Hai, scoală-te odată!

– Nu știu ce-ț căsună pe ăl pește, și pe mine! O iei matale câteodată, așa, pe de lături! Parcă n-ar prinde taica-mare destul pește cu năpastia! Ce ne mai trebue și peștele din Cârna!

– Or, n-auzăși bine, ce-ț spusăi? Tot satu aduce pește di la năvod!

– Dacă vrei neapărat mai mult pește, când mă scol, iau jigăjnioara, trag cu ea de două-trei ori pe baltă și te satur de pește!

– Ee, ce știi tu, ăla din Balta Cârni e mai mare! Convinge-o pe muica dacă poț. Pentru ea nu exista răspuns fără antidot. Atâta le sucea și le 'n-vârtea, că până la urmă, te aducea tot acolo une voia ea.

Cum mintea ei împreună cu a mea nu făceau la un loc nici doi lei, în vărsatu zorilor, plecarăm noi, două bezmetice, la năvod la Cârna. Însă, de fapt, nici ea, nici eu, nu știam une ne ducem! Pe drum, de frică, muica îș tot scuipa în sân ca să

prindă coraj și să fie sigură, că vom fi scutite să dăm nas un nas cu frun nebun. Evea ea o idee fixă, contra căreia nu exista niciun antidot. Fără dovezi, n-aveai cum să i-o scoți din cap. Cei drept, în sat exista un om sânguratic, care, cât erea zâua de mare, bătea valea și tarlalele dintre vii în lung și-n lat. Îl cunoștea toată lumea. Nu să asocia cu niminea, nu intra-n vorbă cu niminea. Gurile rele ne speriau mai mult pe noi, copiii. Cert este că nu s-a auzat niciodată, ca această persoană să fi făcut rău cuiva. De câte ori plecam să aducem struguri di la via din vale, tomnai la granița cu Plosca, o auzam pe muica:

– Nu te las să te duci sângură! Întreab-o pe tanti-ta Fica or Gheorghița dacă nu vin și ele. Ce, vrei să te strângă de gât nebun-ola!

Erea o căldurăăă, însă pe cine deranja? Ne obișnuisăm cu această normalitate, cu care, noi, ăi înră-dăcinaț în sudu Olteniei, trebuia să trăim. Un alt fel de vară nu cunoșteam.

Pe drumu aventurii, muica și cu mine hornonoiam rătăcite printre smocuri de iarbă uscate și verdele din Buștila, un paradis de câteva sute de metri pătraț, rezultat pin săcarea, pe timp de vară, a unui teren mlăștinos. Am salutat din mers câteva sute de vaci, ce să bucurau de acest mic paradis, și ne-am văzut de drum. Tălpile noastre bătătorite și înferbântate, chiar și fără indicatoare, nu aveau cum să greșească direcția, fiindcă eu întrebam orce trecător dacă sântem pe drumu ăl bun. Abia când zărirăm Balta Cârni, îi mai stătu muicăi inima la loc!

– Lilii, muică, cide apă! Cum trecem noi pin apa-sta, nu ne-necăm?

– Matale vrusăși la Cârna, la năvod! Acu taci din gură, să nu te aud văetându-te!

– Nu văd nici picior de pescar! Și nici năvoade!

– Matale chiar crezuși că, dacă venim aici, sare imediat peștele pe noi? Năvoadele sânt în apă, cum vrei să le vez? Mi-a zăs tanti Leana, că năvoadele trag la mal abia la amghiază, așa că mai e până atunci.

Noroc cu un bărbat care ne-ajunsă din urmă. Poate sântî el nesiguranța și teama ce-o trăiam, că imediat intră în vorbă cu noi.

– Une vreț să mergeț? îl auzărăm.

– La năvod, îi răspunsăi eu.

– Năvoadele trag mai târzău, însă nu colea, ci tomnai pe dâmbu ălălant. Veniț cu mine!

Am răsuflat amândouă ușurate! Cum pe muica n-o făceai să intre-n vorbă cu oamini strini, nu ne rămânea decât să facem ce făcea strinu. Tăcea el, tăceam și noi, aștepta el, așteptam și noi.

Dupe frun ceas jumate, timp în care să adună puhoi de lume, vedem numa că trage la mal un fel de podișcă plutitoare. „Feriț să nu vă lovească”, auzărăm pe câte unu. Stam lipiț unu deălălant la fel ca blănille de lemn ale punți pe care ne suisărăm. Din când în când, muica, țânând sticla de rachi u strâns la chept, ca și cum ar fi avut frică să nu i-o fure careva, să mai consola cu câte un închinat.

– Doamne, ia-mă, cine mă pusă să plec eu de-acas!? Năvod în trebui mie? Măcar văzui și eu Balta Cârni! Lili, muică, cide apă, de une-o veni?! Cine știe pe une ne-or duce ăștea, tomnai la capu pământului! Cine mă pusă să plec pe drumuri!

– Nu te mai văeta atăta, muică! Une s-o duce toată lumea-sta, ne ducem și noi, o liniștii eu.

– Măcar de nu s-ar scufunda podișca cu noi! Năvod în lipsi mie pe-a arzâme! Cine mă pusă să ies din obor! Să sui soarele la amghiaza mare! În mor orătâniile de sete, să tot da muica de ceasu morfi.

– Nu te tot căi atăta! Ho, că nu s-aprinde niciun pământ!

– Mai știi, di la a căldură!

– N-are cum, că sântem pe apă!

– Afurisată să fii tu muică, te rîz de mine! Așa-m trebuie, dacă plecai de-acasă ca o zăbăucă, să cat tomnai pin Cârna cai verz pe păreț!! O mai fi mult până acolo?

– Mult, puțân, tot aia e! Pe mine mă găsâși să mă-ntrebi? Întreabă oamini ăștea! Îi zăsâi eu.

– Eu nu intru-n vorbă cu oamini strini, atăta în mai trebuie să afle ăl bătrân!

Dacă n-ar fi fost muica cu văietatu ei, mie în erea foarte bine. Ce putea fi mai frumos decât să plutești, să te sâmți supt cupola albastră a cerului, să savurezi liniștea tulburată doar de glasurele păsărilor? Însă privirile puhoiului tacit nu cunoșteau decât un țel. Să străpungă direcția de deplasare a punți plutitoare, în cătarea limbii de pământ, plină de pește adunat de năvod, di pe fundu bălți.

Mare ne fu bucuria când văzurăm că ne apropiem de un dâmb de pământ, pe care însă, puteai ajunge numa dacă făceai întâi un salt în apă. Noroc cu apa mică, ce nu trecea peste genunchi. Și nici grija că ni să udă pantofii n-o aveam! Nu ereau la modă!

Stam toț și ne uitam la năvod precum vițălu la poarta nouă!

„Puneț, mă, mâna și trageț, îl aud pe unu dintre pescarii, ce întindea de sfoara năvodului cât îl țâneau băierile inimii. Nu vedeț, că nu facem față

sânguri?”

Cu cât să apropia mai mult de uscat, cu atât mai mult capcana plină cu crap, plătică, caras, șalău îi minuna pe ăi de față. Fiecare aștepta nerăbdător momentu schimbului în natură: rachi u pe pește. Culoarea banilor nu-m fu dat s-o văd. Nici pentru transbordarea cu pluta, nu să-nghesui niminea să plătească. Alea erau vremurile! Lumea n-avea bani, însă fiecare să descurca dupe cum da Dumnezău.

Cu toate că trecusă demult de amghiază, soarele erea încă sus, iar noi pradă razălor lui tăioase. Mare ne fu bucuria când puntea plutitoare ne readusă cu picioarele pe pământ și o apucarăm pe drumu lung de întoarcere la Goicea. Tălpile noastre rezistasără deja unei bune părț a potecii bătătorite și crăpate de arșița verii și a vântului. Mereu auzam die la ăi bătrâni zăcând: „nu mai stă căinghele ăsta de vânt!”. Docilă și răbdătoare trebuia să mă adaptez ritmului impus de muica, obsedată de setea și foamea orătâniilor din obor. Mai să-m sară inima din mine, când, dintr-o dată, vocea ei speriată strigă de parcă ar fi apucat-o pandaliile!

– Iote-l, pe ăla, nebunu! Lili, Doamne, ia-mă, ce ne facem?!

– Une, muică, ce-ț veni? Pă' de une știi matale că e nebun? Omu e cu găștele pe vale!

– Ce găște? Nu vez că e nebun? Ne strânge de gât! Lili, cine mă pusă să ies din obor?!

Până să mă dezmetecesc, muica mă și prinsasă de mână, trăgându-mă di pe ea.

– Vino-ncoa, n-auz!

În dreapta, la câțva zeci de metri de drum erea Dăsnățuiiu. Muica nici una nici alta, mă smuci cu toata puterea. Nu mai conta că nu cunoșteam locu, nici pericolu unei ape curgătoare aproape de vărsare în Dunăre, sau că niciuna dintre noi nu știa să-noate! Muica o luasă rău de tot pe ulei. Tot înainte! Ne trezărăm în vâltoarea api, care erea numai urcioare. Mare noroc avusărăm! Cum erea aproape de vărsare, Dăsnățuiiu ne-ar fi putut duce cu picioarele 'nainte, direct în Dunăre! Nu mai conta nici pește din geac, plimbat pin arșiță tomnai din Balta Cârni, ce o luasă deja-n jos pe apa sâmbeti! Important erea să nu ne-ajungă gâturile între mâinile nebunului.

Din toată ametăla ne trezărăm nu numa pe partea ailantă a Dăsnățuiului, ci și-n fundu grădinii la un cârnean. Doamne, ce sperietură mai trasă ghetu om, când văzu că deterăm buzna-n oboru lui. Eream amândouă galbine ca turta de ceară!

– Mamae, vino-ț în fire, că leșini aci! Ce-ț veni, ești fomee bătrână și cu mintea la cap!

Bine că n-auzî taica-mare, că muica e cu „minte la cap”, mă gândii eu.

– Văzui nebunu, Doamne, mâncaș-sufletu, bine că scăparăm cu viață! o aud pe muica!

– De nebun scăpam orșicum, da erea să ne ducă apa până-n Dunăre! spusăi eu.

Însă erea prea târzău. Om bun! Ne arată drumu spre casă și duse fusărăm.

În capu uliței dăm de tușa Măriuța, aia care stă mereu de santinelă și e la corent cu ce face toată suflarea satului.

– Une fusărăț, fată, de-az dimineață?

– Cum, une fusărăm? o aud pe muica mirată. Crez că umblărăm de căraui! Când iasă omu din obor, să ducă cu treabă, i-o tăie muica scurt vecini.

– Auzărăț ce făcu Nae a lu Sache?

– N-auzărăm, de un s-auzăm? Ce mai făcu șă-l depravat? întrebă muica curioasă.

– Stăi că ț-o spui di la cap. Asară a trecut pe drum Fane a lu Tăbăcitu. Umbla din ușă-n ușă și întreba dacă nu i-a văzut cineva oaia, că n-o mai găsa. Prostu de Nae a lu Sache, dupe ce că-i furasă oaia saracului om, îl mai și-nvațasă pe fiu-său, că, dacă cineva întreabă de fro oaie cherdută, să zacă:

„Eu sânt mic, nu știu nimic”. Și chiar așa a și fost! Da ce crez că i-a răspuns ăl mic lu Fane a lu Tăbăcitu. „Eu sânt mic, nu știu nimic, tata-n pod belește oaia!”

– Vai de capu lui! Să făcu de răsă satului! o aud pe muica, grăbindu-să să intre-n obor.

Cum dă cu ochii de ea, taica-mare, văzând-o fără geacu cu pește, o întrebă:

– Une e, fă, peștele?

– Une să fie? Az nu trasă năvodu! Fusărăm degeaba!

– Și țuica?

– Fiț-ar rachiu al iacă cui! Îm alunecă sticla din mână ș-o spărsăi!

– Și geacu une e? Și pe ăla-l spărsăși? Așa e când n-ai minte! Drum fără oameni! Bine că măcar nu te rătăciși!

– Ete, nu vrusăi să mă rătăcesc! Ce te-ai mai fi umflat tu-n pene, țarfoi bătarn ce ești!

Aghia, aghia, aghia, îl auzăi pe taica-mare în timp ce cu deștiu arătător își lovea ritmic tâmpla. O loași iar rău pe miriște! Îț loă Dumnezeu și puțâna-aia minte de o mai avusăși! Când îț spui cu țâie că nu ești zdravână la cap, te superi!!!

**O POZĂ CÂT
O MIE DE CUVINTE**

Mircea Cărtărescu și Ioan Mihai Cochinescu

Alexandru Uuiu

DE CE NU A MAI MURIT BUNICUL

Toamnă - toamnă, frunze căzute, castane, nuci, picături pe ferestre... Apele mai mici, mărurile mai pline, mai multă tărâță, mai puțină făină..., dar bunicul tot nu murea.

A venit popa și i-a spus de Viața de Apoi. Miere, lapte, ambrozii, nectar. Vorbea popa scuipând, îi alunecau salivele pe bărbie. I se făcea poftă de rai pe măsură ce vorbea, se vedea pe el că ar fi mâncat rai pe pîine, că s-ar fi afundat până peste cap, dar bunicul tot nu murea.

A venit doctorul și i-a dat o rețetă cu tot felul de otrăvuri. I-a zis că plămâni-i sunt jvaițer, ficatul putred, inima frunză-n vânt și capul ca un butoi fără cercuri, cu doagele împrăștiate, dar bunicul nu murea.

Noi eram foarte bătrâni, de abia ne mișcam pe lângă el, clătinându-ne, răzimându-ne, luând leacuri și vitamine ca să-i putem face lui un ceai. El se ridica în fiecare dimineață din pat, se așeza în scaunul înalt cu spătar sculptat, în „jâlțul verde” - cum îi plăcea să spună - și se uita pe fereastră la coroana nucului, la oamenii de pe drum, la norii de pe cer.

Bunicul a trecut prin două războaie mondiale și îl aștepta încrezător pe al treilea. Avea în burtă o schijă, pe tot trupul cicatrici adânci, îl dureau încheieturile și toate cele și noi îl tot îndemnam: Mori bunicule, odihnește-te, te așteaptă un loc cu verdeață, unde nu-i suferință și întristare! El își lua coasa și câtinel, se ducea în fundul grădinii și trăgea o brazdă. Stătea apoi câte un ceas rezemat de un pom și găfăia mărunț.

Când se anunțau catastrofe mondiale zâmbea. Căderea asteroizilor, subțierea păturii de ozon, încălzirea globală, dispariția speciilor păreau să-l amuze. S-a apucat să învețe englezește ca să înțeleagă știrile de pe canalele străine. De ascultat asculta mereu știri, dar așa... numai într-o doară. Nu lua nimic în serios, dar pe noi ne exaspera faptul că-și bagateliza propria moarte.

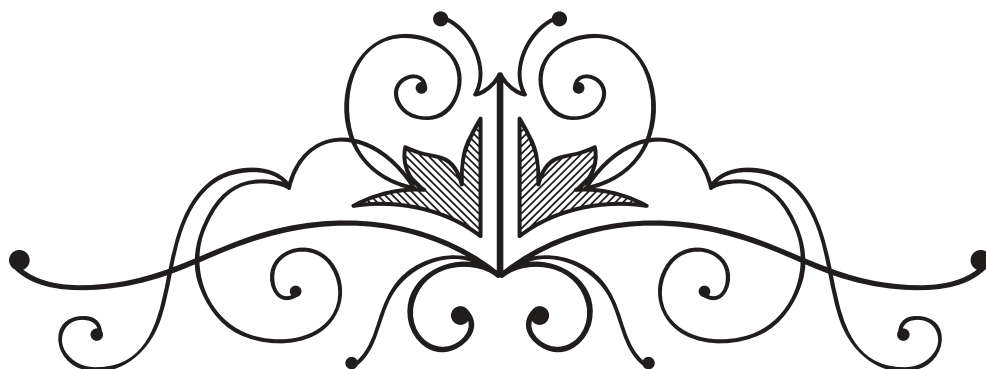
Când s-a dus un strănepot de-al lui nici măcar n-a lăcrimat lângă sicriu. A plecat din cimitir îngânând un cântecel, atent pe unde calcă, jucându-se cu bastonul prin frunzele căzute. Am făcut rânduielile cu eleganță și decență, deși omul murise dintr-o ciroză, din cauza alcoolului. Am crezut că o să-l tentăm și pe bunicul, că o să-i crească încrederea în cimitir și în cele veșnice. Nici vorbă... Mergea mai des la popice decât să viziteze mormintele familiei. N-avea chef!

Acu's câțiva ani a lăsat-o pe una gravidă. O fată pe care-o plăteam noi să-i facă din când în când curățenie prin casă. Ne-a purtat cu flori pe la maternitate. De-abia ne tărām bătrânețile pe scările spitalului.

Fata a născut un copil mort. Semăna leit cu bunicul. Era el mort, de parcă și-a scuipat moartea din ființă prin trupul femeii aceleia. A râs în fața pătuțului cu corpul lăsat pe spate de-am crezut toți că a-nebunit. Da' de unde... Era perfect normal. După amiază a fost la popicărie și i-a bătut pe toți. La scor!

Acum zilele mele sunt pe sfîrșite. L-am chemat pe bunicul la căpătîi și i-am spus cîte ceva din înțelepciunea dobîndită în această viață. M-a ținut de mîna și a zîmbit înțelegător. Cînd a ieșit din încăperea m-a întrebat dacă vreau să stingă lumina. I-am făcut semn din cap că da.

A stins lumina și a ieșit.

George Geafir

ALIMENTAȚIE NATURISTĂ ȘI CRIZA ECONOMICĂ

- La prima vedere, orice om poate să creadă că războiul este acela dus pe șenile sau pe aripi de avion în zbor, acel act regretabil care pornește din lăcomie și orgoliu și se încheie cu pierderi de vieți omenești, deschide Nimeni discuția. Nu mă gândesc la această formă de război ci la una mai rafinată, cum ar fi războiul omenirii cu kilogramele în plus și a cărui cauză se regăsește în subconștientul nostru: lăcomia; căci, oricât ar avea, omul își dorește tot mai mult și niciodată n-o să se sature, inclusiv de mâncare.

Pretutindeni, două persoane din trei sunt supraponderale, zice Nimeni, cele care, mai mult ca sigur, n-au auzit nici de Osho cu a sa alimentație naturistă: „Mâncarea nu te face spiritual, însă dacă ești spiritual, obiceiurile culinare ți se vor schimba... Dacă devii mai meditativ, vei deveni apoi și vegetarian, de la sine”, nici de Hipocrate cu al său dicton: „Alimentele trebuie să fie medicamentele voastre și medicamentele voastre să fie alimentele”. În realitate, trăim pentru a mânca și nu mâncăm pentru a trăi, iar un mod de viață simplu, natural și sănătos ține în special de mentalitate, adaugă Nimeni, cu convingere.

*

Urmând sfatul prietenului Nimeni, am umblat binișor la propria mentalitate și m-am decis să duc un regim vegetarian, pe bază de produse naturale, provenite din gospodăriile țărănești sau, pur și simplu, din duzii de pe marginea drumurilor, neinfestate cu pesticide sau cu tot soiul de chimicale.

Ultima variantă mi s-a părut a fi cea mai la îndemână, profitabilă și cu investiții minime, câteva găleți de plastic doar și ceva cheltuieli de manoperă pentru culegătorii cu ziua.

*

Îmi imaginez întreaga afacere, de la cules până la desfacere în piețe, la cântar, și mi se pare o idee strălucită și originală și nu pricep cum de s-a pierdut tradiția cultivării duzilor știind că pe vremuri omul avea un adevărat cult

pentru acești pomi: un dud tăiat atrăgea de la sine spânzurarea sau împușcarea vinovatului.

*

Nu mai pun la socoteală dezvoltarea afacerii cu viermi de mătase, așa cum era pe timpul comunistilor când fiecare familie respectiv fiecare elev aveau obligația să crească viermi de mătase și să-i dea la stat; în schimb, astăzi, mulți cresc melci, broaște, struți, și se umplu de bani și, în plus, de prestigiu, prin popularizare la televizor.

*

- Ce sunt astea? Îmi imaginez că mă întrebă un ageamiu în piață.

- Duce. Mari, negre, dulci, pufoase. Și cu gust de mure, răspund eu, în mare vervă.

Și continui în a-mi imagina discuția cu profanul:

- Nu-mi plac, zice omul. Înegresc degetele și dantura. Și-apoi, ce, eu sunt gâscan?

- Domne, ești rasist? mă zborșesc eu. Gâsca e specie evoluată, cu grad ridicat de inteligență și trecut glorios. Nu ea a salvat Capitolul?

- L-o fi salvat, dar din prostie. De unde și expresia” prost ca o gâscă”.

- O fi gâsca proastă, dar e de neam nobil. Prin vene îi curge sânge albastru, de lebădă. N-ai auzit de Lacul Lebedelor?

- Cum să nu! Lacul din parcul acela vienez, unde ȣigani de-ai noștri au pescuit lebede și le-au mâncat de vii cu fulgi cu tot.

- Lasă-i domne, pe ăia! După câte văd, dumneata ești un intelectual..., mai finuț, mai fragil iar dulele n-ar trebui să-ți lipsească din alimentație, mai ales în cazul persoanelor debile sunt foarte indicate...

- Domne da' nu sunt debil!

- Atunci, ia pentru longevitate... Baba Ioana, dacă o știi, a depășit suta de ani mâncând pâine cu dule sau cu struguri, rareori în combinație cu un boț de brânză...

- Mai scutește-mă, domne! Prostii!

- Serios, dulele se iau și preventiv, țin la mare distanță... cancerul!

- Lasă-mă! Am treabă.

- Auzi? Da' așa, pe la nas, un ciocănel..., dacă iei multe dule, poți face țuică și îți fac și rabat...

- Nu consum alcool, sunt bolnav.

- Cu atât mai mult. Dulele preîntâmpină colesterolul, hipertensiunea... Bune la menopauză,

împotriva bufeurilor, palpitațiilor, trepidațiilor, transpirațiilor...

- Domne, știi ceva, m-ai convins!

- Da? Câte kile vreți?

- M-ai convins, domne, că nu ești pe craca dumată. Păi, bine, omule, eu sunt muieră, cu menopauză?!

- Îți jur! Creaca e a mea, dudul e al meu, te asigur că nu sunt de furat. Am și certificat de producător. Să ți-l arăt.

- Nu. Nu e nevoie.

- Și nu-ți face griji, dadele merg și la andropauză. Conțin vitamina „C”. În plus, sporesc fertilitatea și potența. Lumea nu știe asta, dă banii pe viagra, produs chimizat... Uite, îți dau și prospect... Scrie tot. Uite-aici, pentru persoane anxioase, depresive, agresive...

- Cu nervii stau bine.

- Mult timp n-o să mai stai, că zilele astea guvernul pregătește o hotărâre șoc...Să le iei preventiv... Poftim, îți dau la pachet cu dadele și coajă de ramuri, de dud negru, se face din ea ceai, îndulcit cu zahăr se bea dimineața pe stomacul gol, în prevenirea teniei...Sau, la borcan, dulceață de dade... Ieftin și natural.

- Domne, nu insista! Mie nu-mi plac dadele, nici compot, nici făcute gem. Chiar de-ar fi de import, chinezești. Darămite producție autohtonă! N-am încredere. Mai degrabă mănânc mere pădurețe.

- De unde? N-ai să găsești.

- Atunci, măceș!

- Nici de-astea nu sunt. Și când mai apar, pe ici-colo, sunt scumpe foc.

- Mizilic! Semințe de dovleac.

- Medicii nu le recomandă, sunt preparate cu sare.

- Semințe de foarea soarelui!

- La fel! Sunt cu sare și cu „E”-uri. Ori noi, oamenii, avem nevoie de alimentație naturală, să dezintoxicăm organismul. Numai așa putem preveni bolile... Și criza economică.

- Bine, bine, da' de unde am eu certitudinea că dadele dumată sunt curate? De unde știu că duzii n-au fost stropiți, fie și din întâmplare, cu otrăvuri contra omizilor? Ai buletin de analize la ele?

- Ce tupeu! Domne, nu-ți convine, nu cumperi! Și, gata, fă circulație, nu mă ține din vânzare. Ia uite la el, cârcotașul!

- Hai la dade și la dade, din meniu nu le exclude!... Zece dade dintr-un pom, cumpără, și te faci om!...

*

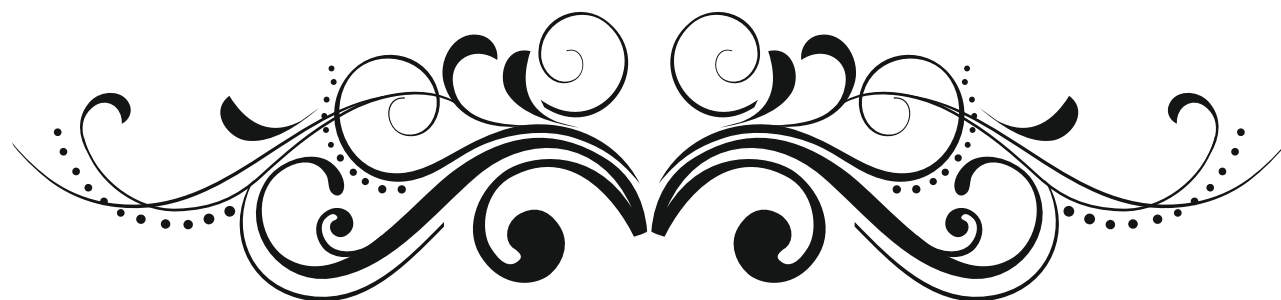
- Domnule, zice Nimeni, mai în glumă, mai în serios, îți spun, planeta e aproape de marea criză alimentară... Și România, după cum merg lucrurile, va fi prinsă nepregătită... Seceta pârjolește pământul, iar irigațiile „s-au evaporat”... Între timp, deficitul alimentară, din întreaga lume, se resimte tot mai mult... La ora actuală, un miliard de oameni suferă de foamete... Și când te gândești că, pe o planetă atât de mică, populația este în continuă creștere. Dacă în timpul lui Hristos erau doar câteva sute de milioane de locuitori, în zilele noastre am ajuns să fim peste șapte miliarde.

*

- Hai la dade și la dade, din meniu nu le exclude!... Ia, măi, frate, fruct de criză, și-o să fii mereu în priză!

*

După cum se vede, la nivel de imaginație, treaba merge strună. N-am motive să cred că în realitate nu va decurge totul la fel de bine. Așadar, iau afacerea cât se poate de în serios, nu e greu de ghicit, prin înființarea unei plantații de duzi, de toată frumusețea, altoiți, cu poame mari, cărnose, negre-roșietice, cu „rădăcini” tocmai în Persia, și, bineînțeles, cu intenția clară de a accesa fonduri europene. Că, vedem cu toții, se acordă finanțare pentru stadioane în pantă, piscine și gondole, darămite pentru chestiuni importante, cum ar fi plantatul duzilor!

Ion R. Papa

WISE CIUDATE

În familia Angheloiu era bucurie mare. Primiseră telefon de la fiul lor, Voicu, și de la nora lor, Corina, că vor veni *pe acasă*.

- E adevărat, mă bucur mult, dacă nu i-am văzut de șapte ani; la o lună după nuntă au plecat în Italia, la Mantova. Primiseră vorbă de la un coleg al lui că se găseau posturi plătite bine, în construcții...

- Cred și eu, nene Pamfile. Construcțiile sunt bănoase și mai întotdeauna au mers bine, chiar pe timp de criză, i-a luat vorba vărul său, Vlad, proaspăt pensionar la rându-i.

- Așa este, dar am o umbră de îndoială. Și, în timp ce Pamfil și-a lăsat privirea să cadă spre pantofi, Vlad și-a sporit atenția, devenind curios:

- De ce? Crezi că n-o să vină? Pe Voicu îl știu om de cuvânt...

- Ba da, dar i-auzi: *pe-acasă!* Asta înseamnă că vine și pleacă, e în trecere...

- Păi, ce, mata credeai că vine definitiv? i s-a părut deplasată ideea vărului său.

- Bine'nțeles! Când au plecat, a fost vorba că vor sta câțiva ani ca să facă rost de bani pentru a-și construi casă, timp în care vor veni în fiecare an, de Paști și de Crăciun.

- Ei, și mata acum! Asta a fost atunci, când toți credeam că o să se îndrepte situația și la noi, dar nu vezi că mergem din rău în mai rău?! Uită-te la satul nostru, că îmi spunea deunăzi secretarul primăriei: din 2500 de suflete, mai are cam 1000. Câți o mai veni îndărăt și când? Dumnezeu știe.

- Lasă, mă! Au plecat de șapte ani și au promis... Acum, mie mi s-au împuținat puterile, nu dorm nopțile cu gândul la ei, femeia zăletește noaptea, vorbind cu... nepoții, pe care nici nu i-a văzut vreodată.

- La mine este invers, nene Pamfile. Au plecat în Germania și mi-au lăsat copiii. Au zis că doar până se stabilizează cu serviciul și locuința, dar au trecut aproape doi ani de-atunci. Ce-o face nu știu, dar eu și nevasta nu ne putem ține după ei; avem treburile noastre.

- Lasă că se prezintă bine, i-am văzut eu.

Sunt curați, îngrijiți...

- Asta da, însă m-am întâlnit la magazin cu dirigintele celui mare și mi-a spus că ar avea peste suta de absențe, și era băiat de zece pe flanc. Dacă nu se duce la școală, ce să învețe? De la cine? De la cei cu care vagabondează?

- Nici ai tăi nu au măi venit pe acasă?

- Au venit de două ori, dar atunci abia ne vedem, ne îmbrățișăm, cum o să... dai cu nuca-n perete și să-i spui uite ce face fiu-tău... Și-apoi, zici că îi spui ba mâine, ba poimâine, până când vine ziua plecării... Și cum o să-ți amărăști copiii în prag de plecare.

- Bine-ar fi ca tineretul nostru să se întoarcă acasă, dar, cum văd eu, nu e rost curând. Fiu-meu lucra la fabrica de mobilă. Era țara plină de fabrici d-astea. Acum, lemnul, cel mult și bun, ia calea străinătății. Dar ce, numai lemnul?!

- Crezi că pe degeaba?

La sosirea „italienilor”, Pamfil și Larisa au așteptat în gară împreună cu Vlad. Bucuria reîntâlnirii a fost imensă. Numai că cei doi nepoți, Marian (Mario) și Sorana, de șase și patru ani, pășind pentru prima dată pe pământ românesc, erau sfioși, stăteau la distanță și băteau mereu în retragere la orice tentativă de a fi abordați.

- Cum ați călătorit? a vrut să salveze situația Vlad.

- Bine, unchiule! De aceea am preferat avionul. Cu mașina, zăbovești mult prin vămi și este și obositor. De fapt, au vrut și cei mici, fiindcă nu merseseră niciodată cu avionul, iar eu am vrut să evit căile rutiere din România.

- Stați mult? și-a permis Vlad să întrebe.

- Să vedem; mai avem un mic sejur la Trento, în Tirol, unde ne așteaptă un grup de prieteni, de unde vom pleca împreună la Verona, unde se află patronul, cu care vom continua drumul spre Mantova.

- Înseamnă că pe la noi sunteți doar în trecere? a oftat din adâncuri Larisa.

- Ce să facem, mamă? Avem și noi obligațiile noastre față de cercurile de prieteni împreună cu care ne facem viața mai ușoară pe meleaguri străine.

- Păi români de-ai noștri n-ați găsit? a fost impacientat Pamfil.

- Ba da! La Trento, vine un grup de români din zona Udine, în frunte cu ierarhul Parohiei Ortodoxe din regiune. Împreună cu ei trebuie să adoptăm hotărâri importante pentru românii din Nordul Italiei.

Au ajuns acasă. În timp ce cărau bagajele, Mario și Sorana s-au dus la cușca lui Bruno, un câine mare și cu blana negricioasă. Surprinzător, deși era fioros cu străinii, s-a arătat mai mult decât prietenos cu cei doi copii, lăsându-se alintat, când de unul, când de celălalt și provocându-i, dacă discutau între ei neglijându-l.

- Da, mamaie, nu-i place când voi nu-i dați atenție, dar haideți mai departe, mai avem și alte vietăți, a încercat Larisa să-i abată de lângă Bruno, temându-se de reacțiile acestuia.

- Larisa, ai grijă ca, în curtea păsărilor, să nu-i atace curcanul, a reacționat Pamfil.

A intervenit însă Corina, care a evitat curtea păsărilor mergând mai departe, spre grădină, unde au văzut 12 boboci mici.

- Ce sunt pufuleții ăștia aurii? au rămas mirați copiii încercând să intre în țarcul acestora. Corina a reușit să-i oprească, explicându-le cum bobocii pot fi apărați de mama și tatăl lor. I-a dus la fântână, unde s-au spălat pe mâini. Apoi au trecut la masă.

- Cum vă simțiți, mamă? Sunteți sănătoși? a rupt Voicu tăcerea care pusese stăpânire pe ei de la aflarea itinerariului.

- Bine, maică, bine! Suntem sănătoși, cât putem la vârsta noastră, dar ni s-au împruținat puterile, de! a oftat din nou Larisa.

- De ce oftezi?

- De, mamă, suntem sănătoși după cum vezi, dar, de când ați plecat voi, uite că am rămas singuri în mahalaua asta, unde cândva erau 31 de case cu 37 de familii. Pe de altă parte, de la un timp, *tat-tu se trezește noaptea, stă pe marginea patului...*, dacă îl întreb ce face, zice *să tac, fiindcă ascultă lăutarii de la nunta voastră. Alteori, vorbește cu nepoții, în special cu Mario, le spune legende istorice ori le povestește despre tot felul de animale: „I-auzi, Mario, asta e mierla,... ăsta e cucul, de trăiește singuratic, asta e..., pasăre călătoare, vara la noi, iarna... De-ați fi și voi măcar așa!”*

- Păi mata de ce nu-l trezești, ca să-l aduci cu picioarele pe pământ?

- Ba da, îl trezesc, însă nu-i place, mă cearță. Cică nici așa să nu vorbească cu ei...

Voicu și Corina au rămas perplecși. Pamfil, probabil simțindu-se trădat în gândurile sale intime, a ținut să riposteze:

- Zice de mine, dar despre ea nu spune că am găsit-o într-o noapte punând un bol de plastic pe plita încinsă din bucătărie, zicându-mi că *face gris sau orez cu lapte ca să mănânce Mario și Sorana, când vin de la școală.*

- ???!!!

O POZĂ CÂT O MIE DE CUVINTE

Mihaela Albu și Gheorghe Grigurcu

Victor Martin

METAVERS

Andrei se apropie de cu pași leneși de colțul străzii pe care se găsea casa unde locuia cu familia.

Nu se grăbea niciodată, dar acum simțea un imbold neobișnuit de a ajunge cât mai repede. La o vreme supărător de mohorâtă, parcă și noaptea venise prea devreme. Prea multe lumini stinse, prea puține mașini pe stradă. Ceva nu era în regulă.

Nici la Bardan, vecinul lui de pahar nu era vreo lumină aprinsă.

Își continuă drumul, intră în curte, împinse poarta care se închise cu un scârțâit prelung, urmat de un pocnet sec.

O luă agale pe alee, spre intrarea principală, care se făcea printr-o bucătărie folosită pe post de sufragerie, mirat să vadă că, de la mijlocul aleii, în fața casei și peste toată grădina, se așternuse un stat gros de zăpadă.

„Azi n-a nins, se miră. Deși iarnă, au fost zile însorite și s-a topit aproape toată zăpada, aproape peste tot. Poate a nins și n-am observat sau a nins doar în anumite părți ale orașului. Dacă zăpada nu se topește singură, mâine o să am de lucru”, își spuse.

Intră în bucătăria-sufragerie, închise ușa, iar când vru să pună trusa cu scule pe măsuta de lângă ușă, văzu că acolo era pusă o trusă identică.

- Văd dublu?

- Nu cred, spuse Ana, soția lui, punând deoparte cratița de pe aragaz. Poate ți-ai cumpărat o trusă nouă.

- Ce să fac cu ea? Nu-mi ajunge una?

- Cu timpul, intervine scleroza. Poate ai uitat?

- Orice pot uita; trusa cu scule, nu. Cu ea câștig, spuse Andrei.

- Nu pot spune că nu câștigi, dar mare parte din câștig îl lași la crășmă. Dacă n-ai bea, am pune un ban deoparte, am mai face unele îmbunătățiri la casă, poate o extindere, ceva. Nu am sta cu toții, grămadă, în bucătăria asta. Mai vine o rudă pe la noi. Nu poți primi omul în mirosul ăsta de mâncare.

- Da, dar trebuie să vezi și partea plină a

paharului. Mai puțin spațiu, mai puțini musafiri. Musafirii trebuie tratați cu ceva, un fursec, o clătită, o țuică, un vin. Nu se face miros de băutură aici? Așa, mirosul de băutură rămâne acolo unde e, la crășmă.

- Toate relele pornesc de la băutură, spuse Ana.

- N-am băut nimic.

- Dacă nu la crășmă, unde ai întârziat atâta timp?

- Am avut ședință de sindicat, spuse Andrei,

- Mi se pare mie sau ai avut ședință din asta și ieri?

- Sunt obosit și mort de foame, iar tu vrei să mă înfunzi cu lucruri stupide.

- Poate că n-ai băut, dar mai ai un obicei prost, spuse soția. Ești risipitor. Când ți-ai pierdut trusa cu scule, mi s-a părut normal să-ți iei alta. Acum, deși aveai una, ți-ai mai luat una. Nu e o trusă tocmai ieftină. Te-am trimis să faci cumpărături, iar tu te întorci după o jumătate de zi, cu trusa în mână. Nu numai că uiți pe unde te duci, dar uiți și să te mai întorci. Bine că nu ai plecat cu tot salariul.

- Ce salariu?!

- Salariul tău. L-ai luat ieri, ca de obicei?

- Nu am luat nici un salariu. Nu ți-am spus?! Se aude că n-au bani în bancă, spuse Andrei.

- Sunteți o societate profitabilă. De când te-ai angajat, salariul a fost sfânt. L-ai primit la fix, în fiecare a doua sâmbătă din lună.

- Vezi? Am și eu o calitate. Muncesc de-mi sar capacele.

- Da, dar atât. Nici zăpada nu o dai din fața casei. Muncești mult pentru că te lăcomești la bacșișuri, care, însumate, fac cât două salarii. Știi eu pe unde umbli și ce faci pe unde umbli?! întrebă Ana.

- Dacă aș sta toată ziua pe telefonul mobil, când aș mai munci?

- Dacă ai fi fost inteligent și ți-ai fi făcut firmă, nu ar mai fi fost nevoie să umbli creanga să repari țevi sparte și să înlocuiești garnituri. Ar fi făcut alții lucrul ăsta, iar tu n-ai mai fi făcut altceva decât să stai cu telefonul în mână și să dai indicații. Așa, bei și, când bei, nu se mai înțelege nimeni cu tine. Umbli aiurea și dai banii pe lucruri inutile.

Ana întinse masa în liniște, apoi se așeză, așteptând ca soțul ei să izbucnească.

Nervos, Andrei vru să se lanseze într-o tira-

dă despre muncă, datorie, organizare, eficiență, dar nu mai apucă. Se auzi scârțâitul porții, cu pocnetul ei sec, și, după un timp, intră fiica lor, Maria.

- Bună seara! spuse aceasta. Dar de ce sunteți așa abătuți? V-ați certat?!

- Nu ne-am certat, spuse Andrei. Știi bine că nu ne putem certa. Când vorbește Ana, nu mai vorbește nimeni. Doar ea are dreptate.

- Lăsați prostiile și uitați-vă pe fereastră! Ninge așa frumos...Parcă ar fi Anul Nou.

Se așază și ea la masă și începu să mănânce, cu mișcări repezi.

Fără nici o vorbă, Andrei se ridică, deschise ușa bucătăriei și urcă la etaj unde aveau dormitorul, iar Ana îl urmă.

Rămasă singură, Maria continuă să mănânce. Își aruncă ochii pe ziarul din ziua respectivă, îl răsfoi și tresări. Telefonul fix suna violent.

Neștiind cine putea fi, nu se grăbi să răspundă. Rar se întâmpla să mai sune cineva pe fix.

Când ridică receptorul, auzi vocea tatălui său.

„Auzi, spune-i Anei că m-am îmbătat și nu pot să ajung acasă, îl auzi. Nu pot nici să mă ridic de pe scaun,”

„Credeam că e Bardan, colegul tău de pahar.”

„Lasă-l pe Bardan. Ăla e și mai rău. Zi-i să ia un taxi și să vină după mine! Sunt la restaurantul de pe strada Crinilor, la numărul 7. Pe aici, toate autobuzele s-au retras. Afară e prăpadă. Bate vântul și ninge îngrozitor.”

Maria văzu că ninsoarea încetase și închise telefonul.

- Cine era?! strigă mama ei din celălalt capăt al coridorului.

- Vreun bețiv. Zicea să iei un taxi și să te duci după el. Cred că pe tata îl aștepta.

Ana răsă și se înapoie în dormitor.

- Cine era? se interesă și Andrei, ridicându-se într-un cot.

- Nimeni. O greșală.

Andrei se întoarse cu fața la perete și adormi sforăind ușor. Ana stinse lumina și se strecură sub plapumă.

Maria se așezase din nou la masă, continuând lectura ziarului și ronțâind fursecuri.

Auzi tropăituri în curte, ca și cum cineva și-ar fi scuturat încălțăminte de zăpadă, apoi scârțâitul obișnuit al porții, obișnuitul pocnet sec al închiderii acesteia, și tresări.

„Cine poate fi? se întrebă. În afară de mine și părinți, nu mai are nimeni cheia de la poartă.”

- Nu ți-am spus să trimiteți un taxi?! striga din cadrul ușii un al doilea Andrei.

Își agăță paltonul lângă un alt palton, identic cu al său, apoi izbucni în râs când văzu două truse de instalator identice.

- Am făcut-o lată rău de tot. Văd dublu.

- Unde ai fost? bâigui Maria.

- Nu și-am spus la telefon? La restaurantul de pe strada Crinilor. V-am spus să trimiteți un taxi. Brrr!...Ce frig am tras! O să fac un tăraș de o să vă meargă fulgii! Unde e Ana? întrebă așezându-se și bătând cu pumnii în masă.

- S-a dus la culcare. Știi foarte bine.

- Atunci, pune-mi tu să mănânc! Sunt mort de foame. Am băut cam mult. Să-l fi văzut pe Bardan... L-am lăsat acolo.

- Ai mai mâncat o dată.

- Am mâncat pe dracu! Ce-mi dai aici? Azi a gătit friptură cu sos de roșii, dar unde e vinul? Adu vinul! L-am cumpărat chiar eu azi dimineață. Ce, nici duminica nu am voie să mă simt bine?!

- Nu știi ce ai cumpărat și ce nu, dar știi foarte bine că mama gătește doar pentru trei persoane, să nu facem risipă. A mai rămas niște supă de pui.

- Bună și aia. Mă mai încălzesc.

Maria încălzi supa și îi puse în farfurie.

- E fierbinte, spuse cel de-al doilea Andrei plimbând lingura prin farfuria cu supă.

- Ce căutai pe afară? Pot să jur că, după ce ai mâncat, te-ai dus la culcare. Păreai destul de treaz.

- Mi-am mai revenit. Ziarul de azi n-a venit?

- Ăsta e ziarul de azi, spuse fata tresărind la auzul scârțâitului porții.

- V-am spus de o mie de ori să ungeți balamaua de la poartă, răzbătu până în bucătărie o voce puternică.

- Ce-am zis, se sperie cel din bucătărie.

- Doamne, nu ești tu, tată! Nu vorbești tu! spuse fata, aproape țipând.

- Cum nu sunt eu?! se miră acesta, plimbând lingura prin supa răcită.

Maria nu mai avu timp să răspundă deoarece un al treilea Andrei apăruse deja în cadrul ușii.

- Ce se întâmplă aici, întrebă acesta?

Maria vru să spună ceva, dar i se puse un nod în gât și nu reuși să scoată decât niște cuvinte nearticulate.

Se uita și nu putea să înțeleagă. La rândul lor, în tăcerea ce se așternuse, cei doi se uitau, speriați, unul la altul.

Trezit din somn de gălăgia de la parter, primul venit se ridică din pat și își luă papucii în picioare.

- Unde te duci? îl întreabă soția.

- Se aud voci din bucătărie. O fi venit cineva pe la noi.

- La ora asta?

- Culcă-te! Mă duc să văd.

Îeși din cameră, coborî scara, ieși pe culoar și se îndreptă cu pași târșiți spre bucătărie.

Deschise ușa, se frecă la ochi, încercând să se acomodeze la lumina puternică, și îi văzu pe cei doi.

Așezat la masă, cel de-al doilea Andrei se uita în jur, mirat, plimbând mecanic lingura prin farfuria cu supă. Cel de-al treilea, care tocmai mușcase dintr-un sandwich luat din frigider, rămăsese și el perplex.

Lipită cu spatele de perete, fiica celor trei Andrei sau, poate, doar a unuia dintre ei, aștepta, încremenită, să vadă ce se întâmplă.

În aerul stătut al bucătăriei, plutea, amenințătoare, ideea apariției unui al patrulea Andrei, iar așteptarea apăsătoare se prelungea la nesfârșit. Fiecare dintre cei prezenți avea impresia că

numai lui îi încolțise un astfel de gând.

Într-un târziu, când niciunul nu mai credea că o să se întâmple ceva, inevitabilul se produse. Se auziră pași, ușa se deschise și în prag apără un al patrulea.

- Țsta nu e ca noi, spuse cel de-al treilea Andrei.

- De ce n-ar fi ca noi?! se miră cel de-al doilea, privind tâmp în jur și învârtind, în continuare, lingura prin ciorbă.

- Așa, tras la costum, cămașă albă și cravată, n-am fost niciodată, spuse cel de-al treilea Andrei.

- Sunt scriitorul, spuse ultimul venit într-o lume la care nu se gândise. Am venit să văd dacă scenariul metaversului conceput de mine se desfășoară conform programului.

Primul Andrei începu să creadă că e într-un vis, părăsi bucătăria, urcă la etaj, intră în dormitor, se băgă sub plapumă și adormi pe loc.

Trezită între timp, soția îl privi cum se frământă, încercând să deslușească ce spune în somn. „Nimeni nu e treaz până la capăt”, i se păru că îl aude spunând, în timp ce se întorcea pe partea cealaltă.

- Asta cam așa e. Până la urmă, tot gândindu-te, te ia somnul, spuse femeia și adormi.

**O POZĂ CÂT
O MIE DE CUVINTE**

Adrian Frățilă, Mircea Bârsilă și Spiridon Popescu

Mihaela Albu

UN PROIECT NECESAR ȘI UTIL ISTORIEI LITERARE

A apărut de curând, la Editura Aius din Craiova (o editură recunoscută pentru modul cum s-a pus în slujba promovării literaturii de calitate, cercetării literare sau creațiilor exilului românesc), cartea *De la Pometești la Lilieci. Scriitori din Nordul Doljului*, semnată de Rodica Pospai Păvălan. Lucrarea era una așteptată, anunțată de autoare ca făcând parte dintr-un temerar proiect de cercetare a istoriei literare locale. Într-o vreme în care se discută mult despre globalism și glocalism, ca o formulă de găsire a unui anumit echilibru între aderarea la și interferarea cu valorile universale, concomitent cu păstrarea spiritului național, fără însă ca în practică acest concept să fie transpus suficient – este de salutat orice demers serios care vine în sprijinul cunoașterii valorilor din anumite zone.

Proiectul în discuție, prin cele trei volume ale sale (cel de față se adaugă la *Scriitori doljeni și mehedințeni din Piemontul Bălăciței*, Editura Scrisul Românesc, 2020 și *Scriitori din Sudul Doljului*, Editura Uniunii Ziaristilor Profesioniști din România, 2021) are menirea de a așeza mai corect pe harta literară a țării contribuția zonei doljene a Olteniei, uneori mai puțin evidențiată, dar care, dincolo de personalitățile cunoscute (Macedonski, Sorescu, Păunescu și alți câțiva) a dat o întreagă pleiadă de scriitori, critici și istorici literari sau traducători valoroși.

Este vorba numai de mediul rural al Doljului, aceasta fiind, în fapt, ideea proiectului: de a sublinia contribuția pe care satul românesc tradițional (altfel organizat, cu alte funcții, alte capacități productive și creatoare, altă spiritualitate și alte concepții decât cel de astăzi) a adus-o la patrimoniul literar național.

Din motive de evitare a oricărui interpretări, mai ales în rândul numeroșilor autori contemporani, Rodica Pospai Păvălan a inclus în lucrările menționate doar scriitori a căror astfel de calitate a fost validată prin primirea în rândul membrilor Societății Scriitorilor sau

Uniunii Scriitorilor din România. Și constatăm că numărul acestora este remarcabil, apropiindu-se de o sută. Nu mai înșirăm nume, un „inventar” este pe coperta ultimului volum, dar opinăm că, în ansamblul ei, lucrarea merită atenția cercetătorilor și s-ar putea să schimbe opinia despre, repet, contribuția acestei zone la tezaurul literaturii române.

Un aspect important este modul de prezentare a autorilor, ceea ce face din cele trei volume mai mult decât simple antologii. În primul rând, fișele bibliografice sunt ample, cu elemente de eseistică și multe informații noi, găsite în presa literară și arhive, aflate de la autori sau de la urmași ai acestora; în al doilea rând, eșantioanele din creație sunt atent selectate, pentru reprezentativitate, relevând experiența de peste trei decenii în munca de bibliotecar; în

sfârșit, fragmentele de note critice sunt rodul unei asidue munci de căutare, în colecții și lucrări mai vechi sau mai noi, adesea până la ultimele apărute, cu grija de a insera pasaje care să asigure, cât mai mult posibil, prezentarea scriitorilor cu echilibru și obiectivitate.

Desigur, după acest maraton în lumea literară a satului doljean, ar rămâne de realizat întregirea contribuției zonei, prin abordarea centrului polarizator al Doljului și al întregii Oltenii, municipiul Craiova, al doilea oraș al Țării Românești, reședință de veacuri a Băniei oltene, instituție care a avut practic rolul imediat următor de după cancelaria țării. Aici lucrurile stau diferit și vor presupune o altă

abordare, o altă structură și, probabil, un alt mod de organizare a materialului. Dacă din sate copiii doar „își luau zborul” spre școlile de la Craiova, apoi din București și, adesea, din străinătate, prezentarea scriitorilor din Craiova necesită a fi așezată pe alte criterii. Au fost scriitori care s-au născut aici și au rămas aici pentru toată viața; scriitori care au plecat, din copilărie sau la maturitate, spre capitală, spre alte meleaguri ale țării sau în străinătate, realizându-se acolo și aproape uitându-se locul nașterii lor; în sfârșit, scriitori care s-au născut în alte părți de țară și au venit în Craiova, oraș care i-a asimilat și i-a adoptat definitiv.

Deocamdată însă felicităm autoarea pentru faptul că a dus la final această primă parte a proiectului, în condiții demne de toată aprecierea. Experiența îndelungată în domeniul biblioteconomiei, dar, mai ales, tenacitatea și munca de documentare au condus la apariția acestor lucrări deopotrivă necesare și utile pentru istoria literară.

Eliza Raha

**EUGENIA DUȚĂ –
CLAVECINUL BINE
TEMPERAT**
(Editura FAST EDITING
2022, București)

Binecunoscuta prozatoare, poetă, critic literar, editoare Eugenia Duță ne dăruiește un nou roman, intitulat "Clavecinul bine temperat", publicat la editura pe care o conduce - "Fast Editing", 2022, București -, consfințind talentul literar cu care este înzestrată și aplecarea către subiecte sensibile, impresionabile, pe care le tratează cu precizia unui profesionist ce orchestrează o delicată compoziție interpretată de instrumente ale cunoașterii psihicului uman.

Romanul se înscrie în literatura citadină oglindind aspecte din viața păturii intelectuale bucureștene din zilele noastre, cu specificul ei, fără implicații deosebite de ordin social și doar ale naturii umane individuale. Personajul central, Anton, fiul Antoniei și atât, este măcinat de îndoieli, trăiește într-o continuă stare febrilă de căutări, o depresie tot mai pronunțată care-și are originea în copilărie îi cuprinde firele existenței, aproape îl sufocă. Cu un talent remarcabil de povestitoare, d-na Geni Duță îl fură pe cititor, purtându-l prin meandrele nemulțumirilor sufletești ale eroului, aparent nemotivate. Într-adevăr, în certificatul de naștere al bărbatului aflat la vârsta deplinei maturități este trasă o liniuță la numele tatălui, dar în contextul unei vieți favorizate de dragostea maternă și a bunicilor, de o condiție profesională reușită și de cea materială decentă, inițial, aceste stări depresive nu-și găsesc o explicație verosimilă. Construcția romanului ridicată din aproape în aproape pe scheletul genului policier, captivează atenția cititorului, îi trezește o curiozitate continuă, narațiunea curge ademenitor cu povești de viață interesante, tratate cu finețe de psiholog. Intelligent, chipeș, bine clădit, om de

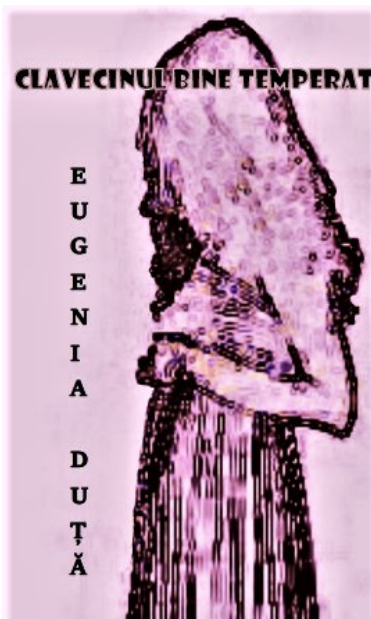
afaceri supercotas și fără pată, răsfățat de o mamă care-l slujește pur și simplu, discret, fără intruziuni ori pretenții de sfătuitor în viața intimă, este incapabil de iubire de orice fel, puseurile hormonale rezolvându-și-le în compania unor femei mai în vârstă decât el, meștere în arta amorului. Mama, deși, evident, și-a sacrificat viața personală, nu i-a adus un tată vitreg, este tratată de fiu cu aroganță, cu o continuă nuanță de reproș, gândul că nu-și cunoaște tatăl îi terorizează existența, iar tăcerea mamei o ia drept o încăpățănare care ascunde ceva de neiertat.

La cei aproximativ patruzeci de ani ai săi, Anton se mișcă într-un anturaj profesional restrâns, ocazie cu care cititorul cunoaște câteva ipostaze și tipologii umane din sfera oamenilor de afaceri, însingurarea și sticla de tărie rămânându-i amici fideli. O piesă muzicală, "Clavecinul bine temperat" de Bach, îi stârnește stări sufletești aproape imposibil de suportat, un coșmar, același, îi bânuie visele, sensibilizându-l, aducându-l la limita insuportabilității.

Geni Duță, cu abilități înnăscute de bună cunoscătoare a sufletului omenesc, povestește, povestește și astfel aflăm secrete ale vieții intrauterine ce țin de științele medicale. Situații dramatice de viață ce țin de superficialitatea adulților, de imaturitatea adolescentină, lipsa comunicării la timpul potrivit între părinți și copii, poate ghinionul ori destinul, toate acestea adunate complică trăirile de mai târziu ale omului aflat la maturitate, nu-l scapă din capcana psihologică a traumei suferite de mama adolescentă, de fătul ce prinde formă umană în pântecul mamei. Piesa muzicală respectivă

le amintește de acele trăiri.

Depresia îl cuprinde serios în gheare, se neglijează, stresul continuu și stilul de viață haotic, lipsit de imperative sociale, familiale, imun la sentimente tandre, îi îmbolnăvesc trupul, boala avansează și ajunge la operație. Cancer în fază incipientă. Operația îi poate oferi încă cinci ani de viață sau atâția încât să moară de bătrânețe. Cunoaște lumea spitalului, a secției de oncologie, a micilor pacienți condamnați de necruțarea boală și de indiferența factorilor de conducere. Parcă se trezește la viață dintr-un somn

al iresponsabilității. O cunoaște pe Ioana, asistentă medicală, fiica chirurgului care îl operează, și de care se îndrăgostește. I se deschid căi ale adevărului, află povestea venirii sale pe lume și-și revizuieste sentimentele față de mama sa.

Suferința celor din jur îl sensibilizează, îl umanizează, îi descătușează forțele latente ale binelui, parcă adormite până atunci. La sub ocrotirea sa o fetiță bolnavă, orfană de mamă, dintr-o familie săracă și cu mulți copii. Află că este posibil ca Ioana să-i fie soră de tată, sacrificiul iubirii la schimb cu împlinirea unui țel de nobilă misiune: se implică în strângerea de fonduri și obținerea avizelor necesare construirii unui spital de pediatrie oncologică, găsiindu-și astfel o înaltă justificare a existenței. Nu mai are importanță cât va mai trăi și nici căile adevărului, este sau nu fratele Ioanei, vor trăi sau nu o poveste de iubire. Romanul se încheie înainte ca eroul romanului să citească rezultatul testului de pa-

ternitate, mesajul oferit de scriitoare ridicându-se deasupra interesului personal al personajului principal, în sfera înaltă a sacrificiului pentru binele aproapelui, conferind romanului o altitudine superioară și un sfârșit inteligent, ocolind capcana cutumelor.

Personajele romanului sunt construite astfel încât se înscriu firesc în ansamblul arhitectural al narațiunii. Dialogurile, exprimarea sunt pliate pe mediul intelectual, pe acțiunile în derulare, pe atmosfera creată de stările sufletești ale personajelor.

CLAVECINUL BINE TEMPERAT, un roman captivant, cucerește interesul cititorului de la primele pagini, d-na Eugenia Duță dovădindu-se o talentată povestitoare, intuitivă în plan psihologic, o certitudine a literaturii noastre de astăzi care se afirmă cu fiecare carte publicată drept o scriitoare de succes.

O POZĂ CÂT O MIE DE CUVINTE

Ion Cristofor Filipaș și Maria Pal

Monica Grasu

LUCIAN AVRAMESCU – PRIVIREA DIN PRAGUL PLECĂRII

Confesiunile unui mut care a vorbit cândva, apărută la Editura AM PRESS, în 2020, rămâne o carte tulburătoare, o carte-testament, fiindcă însumează observațiile unui privitor atent la spectacolul lumii, întrebându-se, mirându-se, analizând, meditănd la obiceiuri, comportamente, metehne tipic autohtone, spitale și realități pandemice, totul în condiții speciale și nefirești. Un adevărat op, acesta vorbește despre o experiență pe cât de dramatică, pe atât de stranie (chiar rară). Recunoscut pentru calitățile de orator, ca și pentru modul în care își recita versurile, autorul s-a regăsit într-o situație cu totul deosebită și inexplicabilă, și-a pierdut graiul. Această întâmplare care i-a cuprins ființa devine motivul interior al unor mărturisiri, pe cât de directe, pe atât de dramatice. Și iată că, în scurtă vreme, aceste cuvinte *încondeiate* (făcute din condei) au compus un volum în toată regula, chiar masiv, adunând însemnări, tablete, poeme din cuprinsul unui an întreg, an ce avea să-l apropie de Marea Plecare.

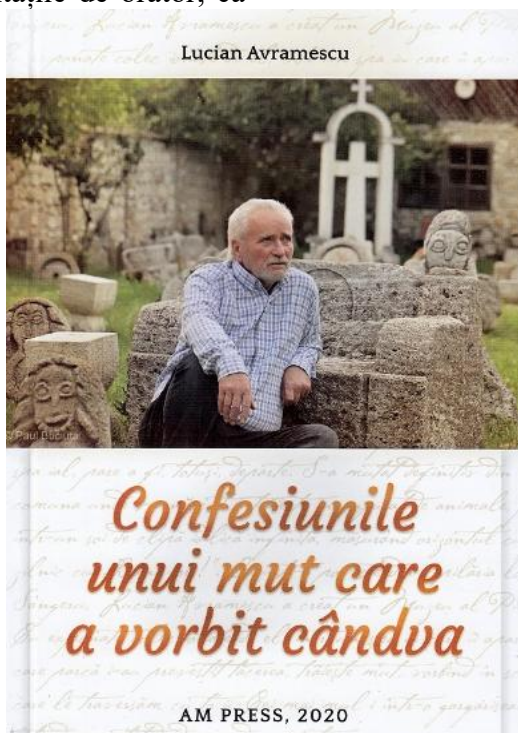
Înfăptuirile lui Lucian Avramescu vizează mai multe zone de activitate, de la poezie la gazetărie, note de jurnal, însemnări de călătorie, pamflete și chiar un muzeu al pietrei, deschis în localitatea natală, la Sângeru, în județul Prahova. Între titlurile care l-au consacrat ca poet îndeosebi și scriitor se află *Poeme* (1975), *Stele pe dealuri* (1976), *Transplantul de albastru* (1976), *Un liber albatros* (1978), trilogia *Nu cer iertare* (1981, 1983, 1985), *Bună seara, iubito* (vol. I -1986, vol. II -2000), însă au urmat și cărți de proză, reeditări și multe articole de presă, editoriale, reportaje

etc. Totodată, vorbim de o personalitate culturală care, prin natura meseriei, a fost mereu în centrul evenimentelor, cunoscând aspectele de culise, la care privitorul obișnuit poate nu avea acces. Și din acest unghi, rândurile sale poartă o amprentă anume, sunt scrise cu sensibilitate și franchețe iscoditoare, specifice jurnalistului.

În *Prefața* volumului, Katia Nanu punctează legat de acest parcurs biografic al omului din spatele rândurilor: „Lucian Avramescu a cunoscut gloria și este, fără dubii, unul dintre poeții, oamenii de cultură care au marcat finalul secolului XX românesc. Faptul că astăzi este obligat să tacă precum pietrele sale din Muzeul de la Sângeru nu este decât un alt *zbenghi* al sortii. În anul de grație 2020, nu mai dă interviuri televizate, dar scrie în valuri cu forța unei viitori poetice. E trist, uneori revoltat, alteori înțelept și senin, de cele mai multe ori debordând de o sen-

sibilitate și de o grație aproape divine.” De aceste lucruri ne-am convins la rândul nostru, citindu-i *Confesiunile* care începeau de fiecare dată pe un ton voit optimist, adeseori cu urarea de „Buni zori!”, fiindcă atunci „când dimineața se cățara pe geamurile casei”, îl găsea scriind. (Acum acest ceremonial este continuat, din timp în timp, de soția sa, care trimite gânduri și amintiri în neantul unei dureroase căutări, gânduri-scrisori postate pe pagina virtuală).

În condițiile unei muștenii căzute din senin și cu atât mai greu explicabile (fără a lua în seamă, ironic, mai vechea operație de apendicită, soldată cu sechele!), scrisul rămăsese supapa prin care gândurile își făceau loc spre ceilalți, spre universul admirat dintr-o lume a necuvintelor. Din vârful condeiului sunt prinse fluctuațiile naturii și ale sufletului, vârtejurile amețitoare ale unei societăți în continuă tranziție, cum e cea românească, asupra căreia autorul aplică propria diagramă, evidențiind moment-cheie, evenimente publice, decizii politice etc. Dar dincolo de toate aceste comentarii, confesiunea rămâne pentru autor o coborâre sistematică

în spațiul eului profund, o autoconfruntare permanentă cu trecutul și cu personajele lui, cu sinele, cu incertitudinile viitorului, cu bucuriile și tristețile prezentului.

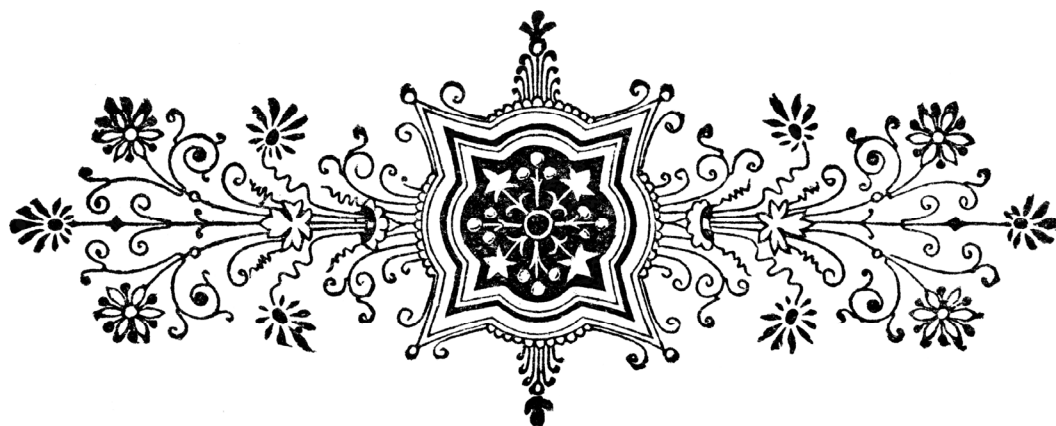
În categoria mai largă a literaturii subiective intră și aceste tablete ce activează reflecțiile autorului pornind de la anumite lecturi, întâmplări, discuții la care asistă, unele chiar de sub balconul său, neputând da o replică, însă notând, cu regularitate, în încercarea, mereu reluată, de a-și vindeca singurătatea. În această grilă, se încheagă și dialogul imaginar cu cititorul care se va apleca, la un moment dat, asupra acestor rânduri, așadar, o comunicare chinuită de o suferință imposibil de exprimat altfel, decât scriptic. La vizita unor prieteni, sculptori din București, Lucian Avramescu notează: „N-am dormit mai deloc, dar zorii mă cheamă la unicul meu dialog mut din care se alege ceva, iar episoadele zilei de ieri răsar și se cer căutate de sensuri și înțelesuri. Pe mesele la care am stat sunt zeci de coli mângălite cu scrisul meu obligat la utilizarea grăbită a literelor mari, dovezi că m-am străduit să fiu în conversație. Cuvintele, încercate cu dureroase strădanii deșarte nu au ieșit din gâtul meu și, Doamne, câte aveam să le povestesc și cât de chinuitor a fost să constat că nu mai exist decât într-un substitut de adiacențe... Deocamdată dorm cu toții, iar eu, paznic de far, încerc să mă adun în confesiunile mele către voi, care îmi sunteți duhovnicul cel mai apropiat.” Și confesiunea înaintază, la fel de poetic și tulburător: „Începe o nouă zi, pădurile scot de sub căptușeală petice de arămiu, Dumnezeu supraviețuiește instalarea luminii, ca un păstor atent să nu-și piardă mioarele. Eu încerc să găsesc în mine vorbele pierdute și să amelioresz o tristețe

care îmi dă iar târcoale, fiindcă numai găsindu-te într-o colectivitate în care ai mai fost poți avea dimensiunea de prăpastie a ceea ce s-a scufundat și ai pierdut poate iremediabil.”

Ca și în alte cazuri, mărturia scrisă îndeplinește și aici mai multe funcții: este, mai întâi, cronica stărilor interioare ale unui om extrem de inteligent, aflat în grea suferință, este apoi un caiet al gândurilor și un instrument analitic, programat, prin natura profesiei, să observe cursul lumii. Imposibilitatea de a comunica verbal conduce la această formă de revanșă care este confesiunea, aici e mediul propice pentru psihanaliză, pentru constatări de ordin medical, literar, religios, politic, etic ș.a.m.d.

Confesiunile unui mut care a vorbit cândva intră în ecuația terapeutică a oricărui jurnal, conținând pasaje evocative, comentarii mucalite, ironii și observații ce pot fi traduse și în limbaj freudian, dar fiind mai mult de atât. Problema acută a muțeniei extinde pagina confesivă spre zone noi, mai puțin cunoscute și înțelese. În această metafizică a eului intim, Lucian Avramescu încearcă să se regăsească pe sine, cel pierdut, iar zbaterea sa nu poate lăsa indiferent pe cel care-i citește rândurile și care va găsi în această carte un adevărat personaj, autentic și emoționant.

Povestea lui Lucian Avramescu nu s-a încheiat odată cu plecarea sa timpurie și regretată, ea continuă prin cei ai săi care au rămas și prin lucrurile înfăptuite, prin cărțile și confesiunile sale de un tulburător dramatism. Cu cei care trec pragul Muzeului de la Sângeru are, cu siguranță, un dialog, dincolo de cuvinte, așa cum cred că are cu fiecare cititor în parte.

Gabriela Macănașu

„CLIPA CEA REPEDE CE NI S-A DAT”

(EMINESCU)

UN VOIAJ TRANSVERSAL
PRIN VOLUMUL *POPAS DE
VIAȚĂ* DE DUMITRU DUȚĂ

Domnul Dumitru Duță mi-a pus în brațe acest volum într-un moment de răscruce în viața domniei sale. Privind titlul, îl întreb dacă este roman, autobiografie sau ce alt gen literar. Răspunsul evaziv m-a făcut să înțeleg că este un volum incalificabil. Lectura a confirmat că ne aflăm în fața unei autobiografii cuprinsă într-o structură specială – frânturi de viață așa cum revin ele în amintiri, sporadic și intens. Cartea este un proiect de scriitură eseistică la graniță

cu romanul și autobiografia, un cânt de lebedă adresat unui anumit cititor: „Solicitat emoțional, cititorul își depășește angoasele și depresiile regăsindu-și forța, mândria și libertatea.” (pag. 11) Aceasta pare a fi miza cărții, un testament adresat unui anumit cititor, cel din familie, pentru a-i transmite forța și determinarea de care va avea nevoie în momentele de gheață ale inițierii lui prin viață. Și toate aceste ”sfaturi” testamentare trec prin grila unei scriituri geometrice, cu înaintări și reveniri, cu însăilări de momente marcante și frânturi de emoții ce ajută ființa să-și exploreze potențialul. Informații din timpurile unui alt regim politic contribuie la acest scop. Autorul-personaj își înștiințează urmașii despre crizele economice și sociale ale vremurilor în care a trăit: ” în 1987, aproape totul era restricționat în România, de la orele de program tv la benzină și pâinea pe cartelă, pe care noi cei din rural n-o mai puteam cumpăra de la oraș. Sărăcia spirituală, frica și foametea își puneau amprenta mereu mai sever pe toate categoriile sociale, mai ales pe intelectuali.” (pag. 81)

Literar, miza cărții pare a fi o arheologie a timpului, care se inspiră cumva de la Rousseau, cum vom detalia în cuprinsul acestui articol, și o tentativă de construcție arborescentă în jurul acestei tulpini cu popasuri în sus și în jos pe axa devenirii spre cer. Suntem astfel martorii unui proiect ambițios, tocmai prin ineditul său în peisajul literar românesc.

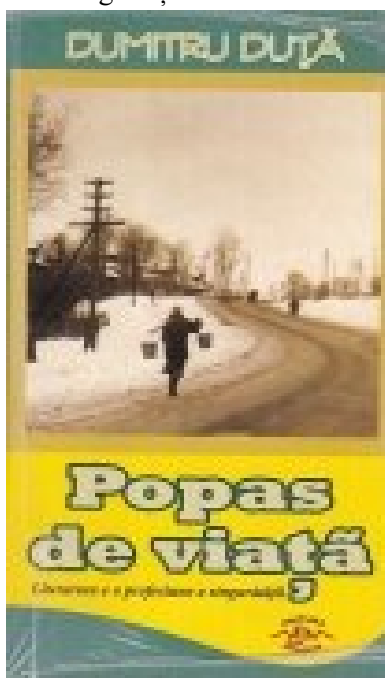
Cinci teme domină cele aproape 200 de pagini

ale lucrării: natura, copilăria, inocența, familia, înstrăinarea. Acestea se pot identifica pe parcursul lecturii, sunt elementele constitutive ale memoriei. Și aceasta este ordinea, deloc întâmplătoare, aproape profetică. Expresia ”*iernile și verile existenței*” (pag. 9), sub imaginea unei alegorii a timpului, generează o anastrofă pentru a spori intensitatea efectului emoțional: iarna plasată înaintea verii ca spirit optimist, semn că un destin luminos bănuie în culisele fiecărei încercări a vieții. Vedem în ansamblu că această alegere este o strategie autonarativă pentru a putea insera tema centrală a volumului. O temă ce pânzește, umbrește și apasă condeiul artistului – moartea (“*dar de ce mă gândesc la moarte, tocmai acum când natura sclipind de inedit mă împresoară peste tot*”, citim la pag. 88). Și la aceeași pagină autorul ne oferă și un argument: „*poate gândul că într-o zi voi înceta de a mai fi te ajută să nu pierzi din vedere principiile mari ale vieții*”. Ajuns la acest punct, autorul își înviorează fraza începând de la pag. 88

când sunt adăugate momente de viață cu iz profetic: ”*ține minte, muică, că la 9 ani te-ai nenorocit pe viață*” (pag. 90). Umor și autodefinire, lumină și iluminare, ironie și toleranță infinită însoțesc cernelurile autorului pentru a prinde în chingile cuvintelor nisipul fin al clepsidrei ce nu-și încetinește curgerea.

Parcursând volumul, ceea ce frapază spiritul cititorului rodat prin diverse literaturi este o mentalitate pur românească care domină în fiecare analiză și alegere a personajului principal, a acestui ”eu” orgolios, în răspăr cu un moment delicat al existenței, nedeșvăluit nici până la ultima pagină. Un pariu cu sine însuși, cu sinele său care se caută perpetuu. Un parfum de pesimism domină pe alocuri, o jelanie stinsă, camuflată în turniuri stilistice - ”*de parcă s-ar fi deschis o fereastră în capul meu*”, ”*drumul duce în singurătate*” (pag. 12).

Un ton decisiv, tipic românesc, este punctat pe alocuri de decizii luate în pripă, din orgoliu și autodeterminare. Conținutul sacului cu care pleacă personajul în lume, detaliat la pag. 13, ne dă un sentiment de realism, de autenticitate. Cum adesea spunea Guy de Maupassant, realism înseamnă iluzie, iar personajul nostru își fixează provocări de viață pe care să le rezolve singur, inspirat de natura lucrurilor și a oamenilor. Inventarul rucsacului de la pag. 12 este doar o ancoră psihologică pentru a se asigura pe sine însuși că a luat deciziile potrivite. Capitolul

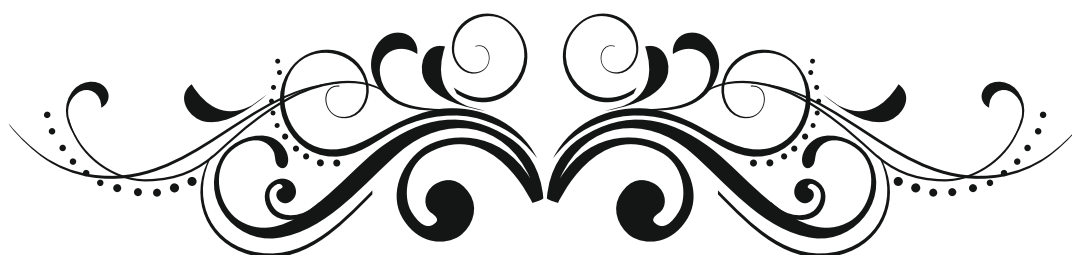
acesta este datat "26 august 2016". Scriitura lui relatează fapte, decizii luate cu mai bine de 50 de ani în urmă. Ne aflăm în fața unui jurnal târziu, retrospectiv, ca la Rousseau în *Confesiuni*. Tot aici personajul se întreabă "cui dar trebuie eu să-i mulțumesc că în trecutul meu lumina acoperă întunericul, stă triumfătoare deasupra lui?" Această întrebare retorică are doar rolul de a exprima un punct de vedere prin care să stârnească un soi de curiozitate în cititor, un semnal de alarmă prin care se insistă asupra luminii. Lumină căutați! Păstrați lumina! Păstrați încrederea! Păstrați dragostea în sufletele voastre! Viața vă iubește! Ce sentiment de libertate unește aceste popasuri pe spirala timpului imaginată de domnul Dumitru Duță. Dacă la Rousseau pariul cu timpul are o optică cronologică, un du-te-vino prins în chingile unor momente precis relatate, la domnul Dumitru Duță frânturile de memorie sunt punctate după semnele anotimpului sau ale timpului trăit. Indici precum "gheață", "sudoarea caniculei", "sărbătoarea din sat", "semnele naturii", "iată vara este aproape pe sfârșite și gutuile au dat în pârg" etc. punctează momente, anotimpuri, popasuri pe calea devenirii. Alți indici rețin atenția prin actanții evocați, precum această întâlnire din 1987 cu Zoe Dumitrescu-Bușulenga la Iași la Olimpiada de Limba română. Alți indici temporali devin complicați pentru cititorul din sec al XXI-lea. Nimeni nu va căuta în arhive, de exemplu, să vadă când X sau Y a fost "secretar de partid" la Iași. Anii mai târzii sunt insistent intercalați între ghețurile începuturilor, cabana din pădure devenind o metaforă a libertății asumate. Drumurile croite prin pădure pentru a regăsi culcușul cabanei sunt și ele tot atâtea drumuri inițiatice din care autorul-personaj a cules nectarul propriei înțelepciuni. Putem vizualiza această structură pe verticală a narării, o tulpină de viață pe care popasurile cresc ca ramuri firave pe care-nfloresc emoții. Domnul Dumitru Duță pare să ne învețe astfel că toată viața suntem singuri cu noi înșine, iar sevele înțelepciunii călăuzitoare se află în noi-înșine: un ecou peste milenii al dictonului lui Socrate "Cunoaște-te pe tine însuși!". Și fiecare dintre noi știe cât de delicat și spinos este să vorbim despre noi înșine. A găsi cuvintele potrivite pentru a aranja și a organiza gândurile a ceea ce suntem este muncă de artizan migălos, așa cum citim la pag. 20, "nu e totuna să porți în tine două morți sau două vieți". În acest

proiect, totul este memorie personală. Când povestește despre trecut, autorul nu se plasează cu totul acolo, ci strecoară flash-uri din viitor: „ne-au pus la o masă lungă, acoperită cu ziarul *Scânteia*, la care era abonat viitorul socru;” (cum citim la pag. 38)

Autorul-personaj își asumă, pe alocuri, un rol metafizic în lume: "și brațele mi le simt pline de o oboasă plăcută de câte pietre am așezat astăzi la temelie lumii". Suntem în fața unui artizan de destin ambițios, un om ce se vrea contributor al lumii. Impresionantă este această forță narativ-confesională a ziditorului de lumină. Observăm o preponderență nominală a frazei, cinci substantive cu valențe multiple într-o sintaxă retorică mărturisitoare (nominativ-acuzativ-genitiv).

La nivelul discursului, autorul ne propune o autoreferențialitate punctată de fraze populare și sociale specifice unui timp revolut, semn al apartenenței intelectuale la un timp și un spațiu național ușor identificabil: "trebuie să precizez că", "iată cum s-au petrecut lucrurile", "îmi plăcea și pentru că îmi era temperamentul cu totul opus", "știe băiatul", "ne dăm drumul în jos", "trebuie să precizez că", "un lucru, acest lucru, lucrul cel mai de preț", "pe calea cea bună", "să nu-i fie de deochi", "mai hotărât ca oricând", "du-te, Ilie de bea din Curu Gheorghizei și mai ia-ți și acasă". Sintaxa vine și ea adesea în întâmpinarea acestui stilem. De exemplu, la pag. 70 și 78 întâlnim complemente directe pronume relative utilizate cu accente sudiste - "cântecul care l-ai cântat", "s-o realizez ca pe un lucru ce l-am considerat imperios și atâta tot". Aceeași notă sudistă o constatăm și în privința adverbilor restrictive: "în jur e decât pădurea tot mai tăcută" (pag. 72), "se vede decât munții și cerul" (pag. 78). Toate acestea pentru a putea surprinde, așa cum ne spune artistul la pag. 180, "bobul de aur" al întâmplării.

Gustave Flaubert, prin *Madame Bovary*, își propusese să scrie o carte "despre nimic", o scriitură ancorată în ingredientele literare ale creației. Ne oprim la acest detaliu de istorie literară pentru a marca un pariu pe care îl face domnul Dumitru Duță oferindu-ne un popas autobiografic: să se ofere pe sine cititorilor, ca ultim "sacrificiu" literar. Să traseze parcursul unui OM a cărui existență este punctată de litere, de țesătura fină a zilelor care ne transformă în amintire, un Chronos care se devoră pe sine înghițindu-și clipele (ca pe lacrimi).

Florentin Popescu

SCRIERI CARE PLAC ȘI NU SE PERIMEAZĂ NICIODATĂ: EVOCĂRILE

Astăzi, când toată lumea se grăbește, când până și timpul nu mai are răbdare să ne dea răgazul ducerii la bun Sfârșit al multelor planuri pe care le avem de împlinit, când până și lectura unei cărți de literatură se petrece de cele mai multe ori pe fugă, există, totuși, un gen de texte care nu s-au perimat/nu se perimează și continuă să placă cititorilor. Este vorba de scrierile memorialistice și mai ales de evocări, fiindcă orice om care iubește cartea este curios să cunoască fapte și evenimente din biografiile unor personalități cărora le-au citit opera.

Eu, unul, mărturisesc din capul locului că mai întotdeauna din maldărul de cărți pe care mi-am propus să le citesc (e vorba de lucrări apărute în ultimii ani, achiziționate din librării ori primite de la cei care le-au scris) dau prioritate volumelor circumscrise temelor amintite mai sus. Rațiunile care mă determină să procedez astfel sunt lesne de înțeles și cred că nu mai au nevoie de argumentări.

În „interiorul” evocărilor și memoriilor sau jurnalelor un loc aparte îl ocupă cărțile despre scriitori mai vechi ori mai noi, de reală notorietate, semnate de către persoane dinafara lumii literaților, întrucât ele au o notă de sinceritate accentuată și în niciun caz nu plătesc „tribut” unor prejudecăți și influențe venite din partea criticilor și a istoricilor literari.

Dl. Gheorghe Țiclete, un nume prea puțin cunoscut (ori poate chiar deloc) în lumea literară este de profesie inginer constructor, a fost profesor universitar cu doctorat și acum, pensionar fiind, după ce a publicat o serie de lucrări de specialitate și are în spate realizări remarcabile în domeniu, a simțit nevoia să-și facă publice și o serie de amintiri despre unii scriitori pe care i-a cunoscut de-a lungul anilor, ca și despre unii pe care i-a îndrăgit

citindu-le opera, chiar dacă aceia au trăit și au scris cu mulți ani în urmă.

Recenta carte a d-lui Gheorghe Țiclete (*Evocări. Cei care au fost*, Editura Fast Editing, 2019) este, înainte de toate, o mărturie sinceră a iubirii autorului față de cei care au lăsat urme adânci în cultura și știința românească și totodată reprezintă o readucere în atenția publică a unor figuri ilustre, pe nedrept uitate sau intrate pentru o vreme într-un con de umbră. Nu în ultimul rând volumul se constituie într-o vie, frumoasă și convingătoare pledoarie pentru cunoașterea valorilor de ieri și de azi ale românilor – de aci și un caracter implicit educativ al scrierii.

Dl. Gheorghe Țiclete scrie cu empatie, dezinvoltură și bucurie despre artiști foarte populari (Dumitru Fărcaș), despre matematicieni celebri (Grigore C. Moisil), despre mari arhitecți care și-au pus semnătura pe construcții importante din București și din țară (Emil Prager), despre mari figuri ale istoriei (Gheorghe Magheru), despre patrioții care au militat pentru unirea românilor (Stephan Ludwig Roth), despre mari istorici (N. Iorga, David Prodan), dar și despre figuri luminoase ale culturii (B.P. Hasdeu), alături de care așează portretele în viziune personală ale unor contemporani pe care a avut șansa de a-i întâlni în

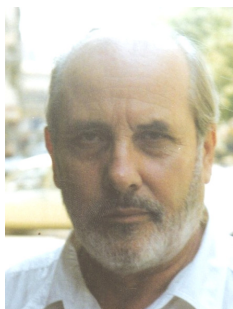
diverse împrejurări (Petru Dumitriu, George Uscătescu). Acestea din urmă sunt „fotografii” instantanee și poate de aceea și foarte convingătoare.

Nicăieri, în nicio pagină autorul nu face paradă de cunoștințe, nu-și arogă dreptul de a emite judecăți de valoare, ci militează numai și numai pentru mai buna cunoaștere și prețuire a celor despre care scrie. Din acest punct de vedere portretele din categoria amintită ni se par a fi foarte vii, senzația de prospețime fiind dată, între altele, de firescul scrierii – fără ornamente, fără exaltări, fără lumini prea puternic proiectate pe o figură sau alta.

Inserarea unor date biografice în cadrul fiecărui portret conferă cărții și caracterul unui dicționar, dar nu unul neutru și rece, deoarece la tot pasul, în tot locul autorul se implică și pe sine. Dacă nu altfel, cel puțin sentimental.

O carte care se citește cu plăcere și, desigur, cu mare folos.

Ion Haineș

UN PROZATOR ORIGINAL

Dacă în primul volum el povestește întâmplări haioase din anii copilăriei, tărâmul fabulos al amintirii, de data aceasta, întâmplările sunt triste, tragice, pentru că evocă "crâmpoșele ale supraviețuirii noastre pe ultimii doi ani, ale torturii" la care am fost supuși de pandemie și de nenorocitul de Covid, cu complicitatea criminală a autorităților și propaganda deșănțată a unor stipendiați, care au profitat de această tragică situație, așa cum mărturisește autorul într-un "Cuvânt înainte". El povestește despre "terifiantul care s-a instalat și-n Suceava, unde armata pânzește la fiecare colț de stradă ca nu cumva perfidul covid să se strecoare în iatacul baronului Flutur".

La Spitalul Județean de Urgență din Piatra Neamț, în Secția ATI-Covid, a izbucnit un teribil incendiu, care a provocat moartea a zece oameni, trei bărbați și trei femei, deși câțiva dintre ei depășiseră faza critică a bolii și așteptau externarea. Au decedat năprasnic și nedrept, victime ale superficialității și neglijenței, ale impotenței sistemului sanitar românesc, condamnat la incompetență și amatorism.

Imaginile morții sunt cutremurătoare. Cadavrele sunt introduse în niște saci de polietilenă și îngropate fără haine, fără nicio slujbă de înmormântare, într-un mod umilitor și inuman.

Prozatorul se refugiază în "salvatoarele reamintiri", întorcându-se, de fapt, în trecut, în vremile de altădată, pigmentând povestirile cu întâmplări pescărești, reale sau imaginare.

Autorul are harul povestirii, plăcerea de a spune, el are mândria de a numi ținutul Calu-Iapa drept "Regat Natal", ca o dovadă de orgoliu și de noblete.

El povestește întâmplări din copilărie, adolescență, tinerețe și maturitate, cu dorința de a le face

NEUITATE!

Formula de adresare este una caldă, prietenească, de respect și de iubire pentru cititor, ceea ce ni-l face mai apropiat, mai comunicativ: "iubiți cititori", "stimații mei cititori", "binecuvântați cititori".

Tânăr pensionar (după o activitate jurnalistică de 40 de ani), Traian Socea se întoarce la casa părintească, rechemat de locul nașterii sale, de la Calu Iapa, al copilăriei, adolescenței și tinereții sale. trebăluiește prin gospodărie, prin grădină și prin livadă. Dar dorul de "pescăreală" nu-i dă pace și iată-l într-un mic golf pe râul Bistrița, unde se întâlnește aproape zilnic cu alți prematuri pensionari.

Balta era "agora noastră"... "În agora noastră de pe baltă toată plebea pescărească are drepturi egale... Dialogul, polemica și, uneori, cearta devin în agora noastră de baltă categorii sociologice întâlnite în discursurile anticilor agoreeni greci", spune autorul. Acolo ei dezbat evenimentele sociale și politice ale țării, judecă și condamnă nedreptățile, autoritățile. Ei sunt la curent cu tot ce se întâmplă în țară, condamnă abuzurile politice și administrative, interdicțiile provocate de coronavirus, crimele și modalitatea inumană în care sunt înmormântați morții nevinovați.

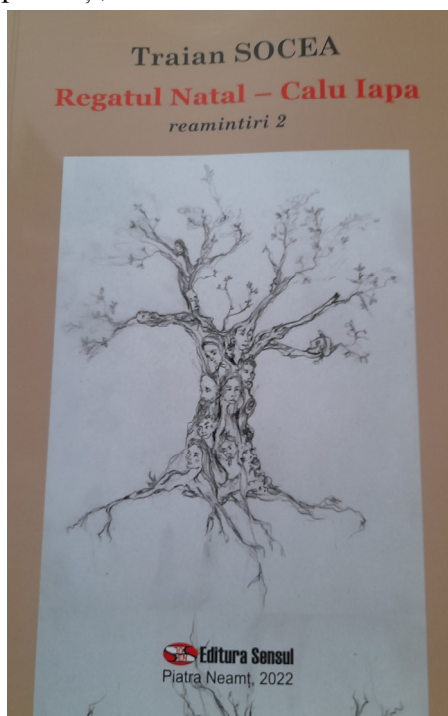
Ei sunt adevărații justițieri. "Răspunde cineva de tragedia care a lovit atâtea familii?" se întreabă ei și, odată cu ei, autorul.

Dincolo de toate poveștile, Traian Socea este gazetarul obiectiv, un bun cunoscător al lucrurilor, al datinilor și obiceiurilor, al limbii moldovenești, al psihologiei oamenilor simpli.

Iată, de exemplu, cum evocă el marile sărbători de altădată, Paștele și Crăciunul.

Acum Paștele este confiscat de forțe oculte. Nimic din freamătul și bucuria ce cuprindeau întreaga suflare a satului natal din zilele premergătoare Învierii nu se mai întâmplă. Pe uliță, pe drum nicio mișcare, La biserică, oamenii nu au voie să meargă la Înviere, polițiști și jandarmi circulă peste tot. chiar și la cimitir. Imaginea apocalipsei e difuzată pe toate canalele. Între oameni se instalează frica, înstrăinarea.

Gazetarul evocă obiceiurile de Paște. "În fie-

care Paști, mama îmi cumpăra teniși, trening și bască, pe care le îmbrăcam în dimineața primei zile de sărbătoare". A doua zi de Paști, era obiceiul ca la casa părinților aflați încă în viață să se adune toți copiii lor, cu nurori și cu gineri, însoțiți de nepoții lor".

Tonul gazetarului este grav, solemn: „Fiecare dintre copii intra în curtea casei părintești precum într-un templu, sfioși, emoționați și respectuoși, cum rar se mai întâmplă în ziua de astăzi, inclusiv la sate. Înaintea prispei, îi aștepta tata și mama. Amândoi erau pupați și îmbrățișați, amândoi își lăsausă sărutate mâinile, în semn de binecuvântare". Apoi, începea ospățul. E un adevărat ritual, condus cu autoritate de mama prozatorului.

Același lucru, de sărbătoarea Crăciunului. Prozatorul face și de această dată o paralelă între "Crăciunul în pandemie" și Crăciunul de altădată. Crăciunul lui 2020 s-a petrecut sub zodia alertei pandemoce, pentru că "cineva a hotărât să priveze românimea" de frumoasa sărbătoare a Crăciunului. "Satul nostru cel învăluit de magiaă acestor sărbători purificatoare fremăta de voioșie, de spiritul inconfundabilelor petreceri în familie sau cu megieșii laolaltă".

"Înspre seara Ajunului Crăciunului, copii, adolescenți și tineri dădeau startul colindatului. Una după alta, cetele de colindători se opreau în cerdacurile caselor, unde gospodarii primeau cu smerenie vestea nașterii Domnului".

Parcă citim din Creangă: "Și, Doamne, frumos mai era pe atunci căci și părinții și frații și surorile îmi erau sănătoși, și casa ni era îndestulată, și copiii și copilele megieșilor erau de-a pururea în perecere cu noi, și toate îmi mergeau după plac, fără pic de supărare, de parcă era toată lumea a mea".

Ca și la acela, oralitatea stilului este o trăsătură esențială a scrisului lui Traian Socea. Autorul scrie cum vorbește. Un exemplu strălucit este limbajul mamei, autenticitatea lui, care seamănă cu cel al mamei lui Creangă. Este limbajul moldovenesc, bogat în expresii colorate, specifice locului, redat aidoma de scriitor: "Băieți, s-o dat drumul la giugărit. Ar trebui să punim lădoi pi căruți, să ascuțăm bechia, topoarile și cioflincili. Scoati tănja și țapinili și mergi cu ieli la bădița Ion Tărcăoanu, să li îndrepti vârfurili. În aiaște vremi, io oi da fuga la cerărie lu' Haidău, să ni potcogescă gitili, că stămâns iasta ni-om duci la păduri, macar o căruță di lemni s-aducim acasă"...Gitili" erau cele două vaci ale familiei, iar "giugăritul" era operațiunea scoaterii din pădure a lemnului de foc,

asa cum explică prozatorul. Căruței mama îi zice "cotiugă". Însuși scriitorul folosește o serie de expresii populare, care dau stilului o culoare deosebită. El spune: "captură dodoloață", "butuci corhăniți în tăierile silvice", "cu hârcoteala aferentă", "ne hârcotim mai ceva decât la lumina zilei", "s-o și aburdicat tocmai în vârful căruței", "șase haldăi descinseseră pe malul gârlei" etc.

El inventează cuvinte: "Bunămeritare", "bucătăreau lângă vatra focului", băietanii se dedulceau cu îndestulă glogăială, "bătuesc balta", "Boda-proste", "prompteriștii". transcrie într-o modalitate originală numele unor personaje celebre: "bilgheții, rothschildzii și rokăfelării" oculte, "rafilele zilei", ziceri șecspiriene" sau expresii specifice din mass-media: "breiking niuz", "praim taim".

O mare inventivitate descoperim în denumirea personajelor: Tuberculosu, Pâdosu, Culiță Trandabăț, Besinovici, Ghiță Spătaru, Barosanu, Ion Lăcustă, Barabulă, Cioată, Știulică, Vasile Ouatu, Nicolas Copifan, Țălică Vorghitu.

Oralitate, autenticitate, simplitate, umor, ironie, autoironie- trăsături specifice ale stilului lui Traian Socea.

Drama oamenilor care sunt în carantină devine pentru Ionică Lăcustă un prilej de amară ironie. El transferă această situație în alt plan: faptul că peștii nu dau semne de viață e comentat într-un mod original: "or fi în carantină, de nu mișcă deloc", spune el.

Un emoționant elogiu aduce Traian Socea dascălilor de altădată, oameni devotați dedicați profesiei lor, de la care el a învățat atâtea. Le reamintește numele, spre neuitare, pomenește numele lui ?Spiru Haret, reformatorul învățământului românesc, și deplânge situația de azi a școlii românești, condusă de miniștri mediocri și executanți politici.

"Poporul pescăresc" i se adresează lui Traian Socea cu respect și prietenie, recunoscând în el nu numai ziaristul de prestigiu, licențiat al Facultății de Ziaristică din București, ci și omul, prietenul, cel iubit pentru simplitatea și omenia sa, pentru modestia sa, calități pe care le descoperim și în această carte.

Volumul are valoarea unui document, iar elementele autobiografice, reale sau imaginare, descriu portretul unui prozator adevărat, de la care așteptăm noi apariții editoriale.

-Dom' Traian, primește și salutul nostru prietenesc și urarea de a mai prinde mulți pești în desaga ta de scriitor!

Paul Arelzu

SUFERINȚA CARE ELIBEREAZĂ

Este aproape un miracol faptul că oameni, precum părintele Vasile Vasilache, stareț la Mănăstirea Antim, membru al grupării „Rugul Aprins”, arestat de regimul comunist între 1959 și 1964 (trecând prin Bacău, Jilava, Jurjeni, Balta Brăilei, Gherla), au avut puterea să-și reia viața și chiar să evoce experiența dramatică prin care au trecut.

Vasile Vasilache (1909-2003) a absolvit Facultatea de Teologie din București și a obținut doctoratul în teologie al Facultății de Teologie din Chișinău. În 1936, a intrat în viața monahală. A fost secretar personal al patriarhului Nicodim Munteanu și redactor-șef al revistei „Biserica Ortodoxă Română”. Din 1944, a fost stareț al Mănăstirii Antim. Predicile pe care le-a susținut în Catedrala Patriarhală, între 1941 și 1944, unele de atitudine antisovietică, au fost publicate în volumele *Pe căile Domnului*, *Duminicile primăverii* și *Cerurile grăiesc*. Conducând Antimul, a fost amfitrion, dar și implicat spiritual în mișcarea unică a „Rugului Aprins”, în cele două etape de funcționare ale acesteia, între 1945 și 1948 și între 1953 și 1958.

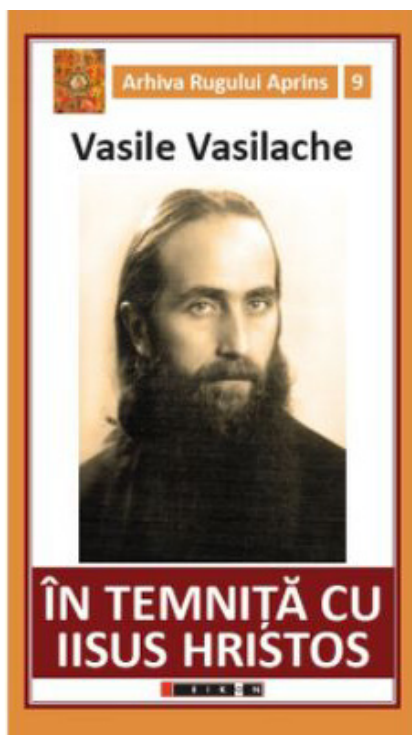
Puterea nocivă instalată după război a nenorocit viețile multor intelectuali. În 1948, Vasile Vasilache a fost demis de la conducerea mănăstirii și s-a stabilit la Mănăstirea Neamț. Peste un an, a fost numit stareț la Mănăstirea Moisei, din Maramureș, însă, curând, a revenit la Neamț în calitate de egumen al Schitului Pocrov. Aici, în 1950, i se va alătura și fratele său, Haralambie. Pentru că la slujbe participau mulți locuitori din diferite zone ale țării, dar veneau și intelectuali renumiți, cei doi frați au început să fie ținuti sub

observație de Securitate și să devină ținta mai multor informatori.

Înainte, chiar, a Decretului 410 din 1959, care prevedea scoaterea călugărilor din mănăstiri și, implicit, desființarea acestora, cei doi au fost obligați să părăsească viața monahală, stabilindu-se în casa părintească din satul Vutcani, iar în toamnă au fost arestați, confiscându-li-se un număr mare de manuscrise la care lucrau, altele fiind distruse. Haralambie Vasilache moare în timpul detenției, în 1962. Eliberat din penitenciarul Gherla, în 1964, Vasile Vasilache este numit paroh la Bobâlna, în județul Cluj, atrăgând prin puterea sa duhovnicească un număr mare de credincioși. La Bobâlna a terminat de tradus *Biblia*, „după limbile originale”, elimi-

nând (așa cum va face, după mulți ani, în 2001, Î.P.S. Bartolomeu Valeriu Anania, care a diortosit *Sfânta Scriptură*) neconcordanțele și greșelile de traducere, proiect început încă de la Antim. Invitat, în 1969, în Statele Unite, a fost numit vicar al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române din America și Canada (în 1973), slujind în parohiile Southbridge-Massachusetts (1969-1977), Detroit-Michigan (1977-1979), Windsor-Ontario (în Canada, 1979-1984) și, în fine, la Biserica „Sf. Nicolae” din New York, al cărei ctitor a fost (1984-2003). În anul 2003, a trecut la cele veșnice.

În America, a publicat două volume de memorialistică, *De la Antim la Pocrov. Mărturii și mărturisiri* (în limba română, 1984) și *Another world. Memories from communist prisons* (1987). Cel din urmă apare în limba română cu titlul *În temniță cu Hristos – amintiri din închisorile comuniste* (ediție îngrijită de Marius Vasileanu, postfață de Adrian Nicolae Petcu, Editura Eikon, București, 2020). Părintele înfățișează în amănunțime, fără dușmănie, cu iertare creștină, experiența absurdă și dramatică prin care a trecut: „Eram într-o împărăție a uciderii vieții, în care singura rază de speranțe sfinte venea pe aripile invizibile ale rugăciunii. Cu priviri împăienjenite de suferințe trupesti și sufletești care ne striveau, ne rugam și noi singuri ca Iisus în grădina Ghețimani: «De

este cu putință Doamne să treacă paharul acestor suferințe de la noi». Și în cele din urmă cerem Tatălui ceresc, la fel cu Fiul Său, «Facă-se voia Ta, Doamne». Aceste convorbiri de taină le aveau numai cu Dumnezeu. Cu El eram în închisoare, cu Iisus Hristos Cel ce s-a rugat cu picături de sânge, ce-I cădeau de pe frunte. Era și acum alătura de noi, în temniță, tot timpul în una și aceeași suferință.” (p. 20). Nu sunt prezentate numai răutatea și brutalitatea anchetatorilor și a gardienilor, ci și atitudinea nejustificată a martorilor mincinoși, lipsiți de responsabilitate, gata să distrugă vieți nevinovate, numai pentru a face pe plac oamenilor puterii și torționarilor.

După simulacrul de judecată și după condamnări, deținuții au fost duși în vagoane de marfă la locurile de reclusiune: „Cei ce conduseseră destinele de glorie ale Neamului erau acum în lanțuri, erau pe podeaua vagonului fără ferestre și cu ușile bine încuiate!” (p. 33). Prima destinație a celor doi frați este închisoarea Jilava, în „faimoasa celulă 14”: „În camera în care fusesem cazați au fost împușcați de legionari Generalul Argeșanu, fostul Prim-Ministru al Țării, Victor Iamandi, fostul Ministru de Interne, Generalul Gabriel Marinescu, și mulți alții din oamenii trecutelor guvernări.” (p. 34). Fiind bolnav, Haralambie este trimis la închisoarea din Gherla, iar Vasile, la muncă. Va fi momentul despărțirii lor definitive.

Deși scrise la distanță mare față de circumstanța petrecerii lor (după douăzeci și cinci de ani), amintirile sunt documente vii, dramatice: „Nu departe de noi era camera celor condamnați la moarte. Caralii slobozeau câinele în celulă cu scopul de a-i da afară. Din când în când auzeam zăngănitul lanțurilor de la picioare și de la mâini, când rar îi scoteau în țarc și pe ei sau când îi duceau noaptea în valea numită a Caișilor din perimetrul Jilavei și-i executau. Îi scoteau în miez de noapte și se spunea că erau omorâți prin împușcare în spate sau în cap. Călăul care ucidă era un oarecare Iamandi, ce primea ca plată 500 de lei pentru fiecare execuție!” (p. 35). Repartizat la colonia de muncă forțată (în domeniul agricol) din Luciu-Giurgeni, Ialomița, părintele Vasile Vasilache cunoaște condițiile inumane în care erau puși să lucreze, dar și cruzimea fără limite a paznicilor. Spre sfârșitul toamnei, este mutat în Balta Brăilei, la colonia de la Grădina: „Aici am întâlnit multe nume cunoscute de la București și din Țară: profesori, scriitori, doc-

tori, preoți, ingineri, militari, studenți, țărani din toate provinciile.” (p. 43). Se lucra la înălțarea digului, după ce deținuții, famelici, parcurgeau până la locul de muncă, în marș zilnic, 15 kilometri: „Cine nu urca [pe dig, n.n.] aceste 60 de roabe «babane» într-o zi, era pus pe lista ce se dădea la poartă la întoarcerea în colonie, unde erai bătut fără cruțare.” (p. 44). Apare însă un alt flagel, epidemia de febră tifoidă. Contaminat, părintele ajunge la spitalul din Constanța, unde, datorită comportamentului profesionist și altruist al medicilor, a simțit din nou „valoarea demnității omenești”. După două săptămâni, este dus la colonia de la Stoenеști. Iarna, cărau cu spatele lemne din lunca bălții Brăilei. Pentru a stopa răspândirea tifosului, cei bolnavi sunt transportați la închisoarea din Gherla.

Memorialistul dă și meniul oferit deținuților: „Ciorbă cu câteva felii de cartofi în ea, ori arpacaș cu intestine de vite tocate și cu un miros de nesuferit, mai bună fiind ciorba de fasole cu 10-15 boabe în ea, pe care o primeam numai duminica. Ne dădeau 80 grame de pâine pe zi, iar la amiază și seara un turtoi din făină de mălai mucegăită. De nesuferit era arpacașul, orzoaica cu tot felul de zgârciuri și rămășițe din carne de vită.” (p. 54). Dar, în viața monahală, Vasile Vasilache învățase deja rigorile postului. Pe de altă parte, la Gherla, închisoare construită pentru românii din Transilvania, în secolul al XVIII-lea, la ordinul împărătesei Maria Tereza, erau încarcerați foarte mulți intelectuali, cu studii universitare, în țară sau în străinătate: „Așfel, cu tezaure de cunoștințe ne îmbogățeam unii pe alții, încât noi înșine transformasem închisorile în facultăți și universități” (p. 59). Preotul, pentru a nu fi pedepsit (7 zile de carceră la Zarcă), oficia în taină slujbe duminicale și de marile praznice, ori rugăciuni de seară și de dimineață.

După mai multe cercetări, știind că fratele său se afla și el la Gherla: „După mai multe zile de lucru în fabrică [fabrica de mobilă a penitenciarului, n.n.], la lustruitul mobilei, am avut prilejul să mă întâlnesc cu deținutul care l-a dus la groapă pe Părintele Haralambie și care mi-a spus cum l-au îngropat, complet gol, într-un sicriu din scânduri nefinisate, în miez de noapte, l-au dus doi deținuți într-o căruță trasă de un cal, la cimitirul din afara orașului, care se afla în dosul unei cărămidării, unde l-au pus în mormânt, din întunericul de afară în întunericul

gropii. Singure stelele scânteiau în miez de noapte!... Am zis noi: «Tatăl nostru»... după ce l-am acoperit cu pământ... La câteva zile întâlnesc doctorii deținuți, din lotul doctorilor militari de la Constanța. Dr. T. îmi spune: «A murit din pricina unei operații greșite făcute de asistentul medic al spitalului, Dr. Popescu Argeș, era în stare de ebrietate când l-a operat pe Părintele Haralambie»» (p. 68).

A fost eliberat în anul 1964, prin decretul de amnistiare a tuturor deținuților politici și, după mai multe încercări, este numit preot la Bobâlna. Dar, „Ceea ce mă însoțea cu întristare

era că duceam acasă cu mine numai umbra Fratelui Haralambie...” (p. 74).

Părintele Vasile Vasilache a scris o carte pe care o putem considera, ca și pe cea precedentă, *de mărturisiri și de mărturii*, adică marcată de subiectivitatea experienței sale existențiale, dar, totodată și în mod preponderent, de valoarea sa de document. Nu este scrisă nici cu patimă, nici cu dorință revanșardă. În perioada cât s-a aflat în infern, autorul ei nu și-a pierdut credința, nici speranța: „Astăzi sunt un om liber, iar groaznicii ani petrecuți în închisoare, deși mai viază în memoria mea, au trecut în istorie.” (p. 76).

O POZĂ CÂT O MIE DE CUVINTE

Irina Petraș și Laura Poantă

Mircea Păscău

UN POET FĂRĂ VÂRSTĂ

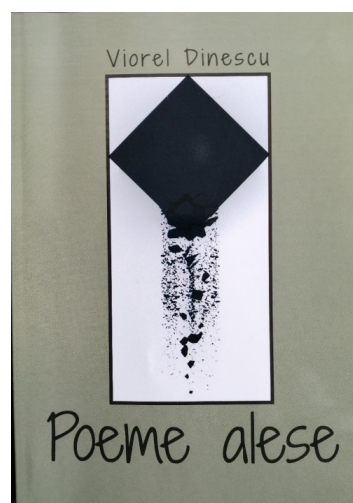
Anul trecut, când împlinea 70 de ani, l-am întâlnit pentru prima oară pe poetul Viorel Dinescu, despre care auzisem de prin anii '80 ai trecutului veac, dar căruia mai apoi, când circulația cărții a suferit restrângeri și constrângeri inimaginabile, nu i-am mai urmărit sistematic evoluția. A răspuns însă cu amabilitate unei invitații, adresată prin Uniunea Ziaristilor Profesioniști din România, de a participa la Festivalul Literaturii Transdanubiene de la Craiova, organizat de prestigioasa bibliotecă „Alexandru și Aristia Aman”.

Relaționarea a fost una instantanee, pe teme și întâmplări din lumea literară și jurnalistică, precum și pe unele dintre frământările lumii contemporane, în mare măsură aceasta datorându-se capacității sale empatică, deschiderii către comunicarea cu semenii, orizontului extrem de larg al preocupărilor și cunoștințelor. Cu alte cuvinte, am descoperit, dincolo de poetul de un lirism nereținut și diafan pe care mi-l aminteam de la începuturi, pe profesorul de matematică prin a cărui riguroasă judecată trec toate câte i se petrec prin preajmă, ca și pe sociologul format de viață să descopere nuanțe ascunse mai către miezul lucrurilor și întâmplărilor.

Apresiasi de la primele apariții editoriale de scriitori și critici literari de primă mărime, Viorel Dinescu a devenit prieten apropiat al multora dintre ei, de notorietate fiind apropierea de Eugen Barbu și Fănuș Neagu, tot astfel cum s-a întâmplat, mai târziu, cu scriitori basarabeni, dintre care ca niște frați i-au devenit Grigore Vieru și Nicolae Dabija, relație favorizată și de mulțimea activităților culturale speciale transfrontaliere de la Prut ale ultimelor decenii, în care au fost angrenate, în primul rând, județele moldovene.

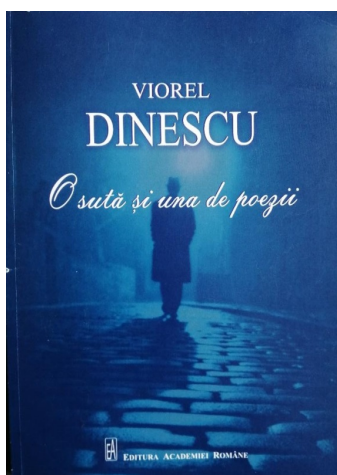
Am reținut, din mai multe relatări ale poetului, marcate de o poezie interioară a frazei și de satisfacția povestirii, evenimente demne de istoria literară, unele dintre ele fiind, de altfel, imortalizate în diverse scrieri, altele așteptându-și, probabil, rândul.

Dar bucuria mea a fost la fel de mare după ce ne-am despărțit, pe de o parte prin faptul că am continuat să comunicăm, dar, mai ales, pentru că, în schimbul de cărți obișnuit unor asemenea împrejurări, mi-a oferit două dintre recentele sale volume de poezie: *Poeme alese* (Editura Detectiv Literar, București, 2020), și *O sută și una de poezii* (Editura Academiei Române, București, 2020, cu o amplă prefață de Theodor Codreanu și o schiță biobibliografică). Ambele cărți au structură de antologie, oferind, ca atare, posibilitatea unei incursiuni în întreg timpul poetic al lui Viorel Dinescu, timp punctat de un traiect evolutiv complex al creației.

Începutul este marcat uneori de temeri și de nesiguranțe, traversate și, cel mai adesea, estompate de optimism, încredere, soluții salvatoare: „*Poetul trece printre grădini pustii / Și poartă în privire constelații*” (Biciul de ninsoare, 1983). Originalitatea, lirismul, meditația, conținutul ideatic, raționalismul – ne fac să-l vedem pe Viorel Dinescu drept un scormonitor asiduu, răbdător și meticulos, ca un arheolog, un neurolog sau un astronom, în micro și macrounivers.

Prin anii când se schimba mileniul poezia se „maturizează” de la un volum la altul, versurile capătă aspect baroc, multe dintre poeme sunt de întindere cu care nu ne obișnuise, imaginile se întrepătrund și se suprapun (mai ales în volumele *Asimptota* și *Arhipelag stelar*), pentru ca în volumele mai recente (*Zidul cu privighetori* și *Om virtual*) să revină la poeziile scrise „dintr-o suflare”, cuceritoare prin paleta largă de stări și sentimente prin care își poartă, cu eleganță și decență, cititorul.

Poeziile au un ridicat grad de „vizualitate”, cele mai multe dintre ele fiind niște povești sau niște pilde care se trezesc îmbrăcate în metafore și rime, dar care au, totdeauna, o logică și o cursivitate ce decurg din ordinea matematică existentă în gândurile autorului. Totuși, unde credem că am întâlnit limpezimea cea mai clară, se poate ascunde un noian de întrebări, disimulate în metaforele poetului sau pitite discret în unghiurile geometriului. Enciclopedismul, cultura, puritatea gândului, pozitivismul acoperitor, capacitatea de găsire, evidențiere și apreciere a frumosului aduc cititorului o necesară stare de bine.

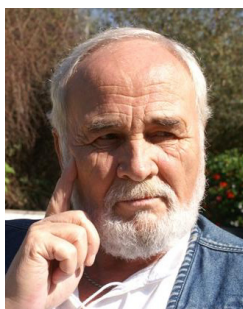
Versurile sunt profund elaborate, iar în ansamblu poezia lui Viorel Dinescu are o anumită sobrietate și ținută. Este și azi, așa cum a fost de la început, poezia care iese în lume la costum și cravată, pe alocuri chiar în frac, dacă poate fi îngăduită această comparație. Nu întâmplător s-a scris despre el că este un „poet princiar” (Daniel Corbu), care „scormonește înăuntrul ființei poetice, tocmai pentru a scoate nestematele” (Mariana Criș), cu „credința pitagoreică într-o armonie a sferelor” (Grigore Vieru).

Cum Viorel Dinescu pare un om fără vârstă și nimeni, cred, după aspectul fizic, nu-i „dă” cei șaptezeci de ani pe care tocmai i-a aniversat, tot astfel poeziei sale nu-i trebuie atribuită o „vârstă”, pentru că este una al cărei farmec nu trebuie tulburat prin încercările de încadrare în vreun curent poetic sau în vreo periodizare cu „ism”. Se poate face asta, evident, dar nu este cazul, mai ales că pare a se fi ajuns într-un moment în care „isme” se sufocă prin aglomerare. Poezia lui Viorel Dinescu este una curată și adevărată, „născută și nu făcută”, strânsă între coperte de cărți ca lacrimile în căușul palmei și cărată apoi cu delicatețe către sufletul și intelectul cititorului.

O POZĂ CÂT O MIE DE CUVINTE

Horia Garbea și Victoria Milescu

Mihai Antonescu

DULCEA MIREASMĂ A VÂRSTELOR

Cine a spus că ierburile nu se înfioară, la trecerea desculță a femeii tinere printre ele, nu a cunoscut niciodată marea taină a mersului desculț. Cine a spus că stelele nu suspină în visul femeii tinere dinaintea ivirii zorilor nu va ști niciodată ce altă măreață taină învelește universul în tăcerea lui. Cine a spus ce a spus ar fi mai bine să tacă și, în prețel nemăsurat al unui timp drumet ca însăși viața, să citească **111 cele mai frumoase poezii**, volum antologic, Editura SemnE, 2018, al poetei Elena Armenescu, cu o prefață a distinsului critic literar Aureliu Goci.

Cu tot respectul cronicarului de întâmpinare, îmi voi îngădui și eu câteva considerațiuni în urma lecturării acestui volum ce mi-a îmblânzit zarea sufletului o după-amiază întreagă. Ia rădăcă binecunoscutul critic literar Aureliu Goci a dat întâietate părții, analizând fragmentele alese de autoare ale fiecărei cărți ce au dus la întregul antologat (chestie de meserie temeinic însușită, na), eu voi face referire la întreg fără a pierde totuși din vedere partea, să nu-mi aud vorbe.

În primul rând e de analizat melosul. Unul egal cumva în sonoritatea-i luminos-cristalină ca apele în mers ale unul pârau de munte răzbind cu uimire înspre oriundele câmpiei, dublat de o cuminenie a trăirii și-a spunerii în centrul unui univers de însușit și respirat sub semnul miracolului: „Sosirea zorilor este cântec neîntrerupt/ Despre viitor și întoarcere/ Sute de voci, mii de glasuri slăvind lumina/ Cu hotarele deschise spre miresme...” (**Zori**, pag. 23).

Ideea de rezonanță a lucrurilor atinse doar cu privirea, a luminii în care o mână tainică le-a

așezat, nu doar să fie, ci mai cu seamă să translateze sunetele închipuite în Logos, pentru o altfel de înțelegere și asumare e darul cel mai de preț al poetei Elena Armenescu, sie însăși făcut mai întâi, apoi cititorului: „Azi am fost din nou/ La nukul de argint.// Așa cum sta, în plină lumină, singur/ în mijlocul câmpiei,/ acoperită de zăpadă/ strălucitoare, orbitoare/ cu crengile proiectate pe cer,/ scriind parcă un fragment/ dintr-o istorie secretă,/ frescă, scheletul unei biografii oculte/ a pământului/ parcă era sufletul meu/ rămuror, filigranat/ spiralat, răsucindu-se/ amestecându-se în undulațiile cosmice,// insesizabil,/ spre semnul adâncului/ nostalgic îndreptându-se/ spre Inaccesibil.” (**Parabolă**, pag. 42).

Privirea „înspre” este mereu flămândă, avidă să descopere. Sufletul, un creuzet unde se decantează atent imagini, stări, sentimente, trăiri până la destrămarea de sine a unei existențe sub semnul dumnezeirii este, de altfel, unul din atributele esențiale ale acestei antologii în care poeta se definește până la rugăciune: „În răspântiile lumii/ Cine ține cheile/ Cine este stăpânul/ Genunii?// Numiți-L dacă știți altul/ În afară de/ **Unul**.” (**Enigma cheilor**, pag. 67).

Inima Ecleziasului palpită neconținut în gândul și trăirile autoarei, ca într-o necurmată legătură de rudenie până la contopirea cu totul din toate câte sunt: „Sta-

tornică-ți voi fi cât universul/ Își va cânta și simfoniile și versul/ Pajiște voi fi cu apă curgătoare/ Și trandafirul tău la cingătoare!” (**Iubirea împărătească**, 82, pag. 115).

Și după ce am dat rotund întregului, revin încă o dată la poemul **Superstiție**, ce-mi pare a fi diamantul ăl mai strălucitor dintr-o imperială diademă, lăsându-mă copleșit de forța neobișnuită a autoarei în a contura ideea trecerii-petregerii timpului prin borangicul-certitudine al eu-lui identitar, nemuritor aidoma revelației dintâi a Creatorului. Aici voi cita doar ultimele patru versuri, poemul integral învelindu-l într-o lacrimă ce-mi pârjolește baiera inimii numai mie, în clipa asta: „Vine copilul în piscul sufle-

tului meu/ -mamă, eu sunt paznicul acestei înălțimi/ nici un fulger n-o să sfășie întinderea sa/ tu ești începutul meu, tu ești dragostea mea!” (*Superstiție*, pag. 84).

Cine a zis, că femeia trece prin vârstele firii ascunzând în suflet un instrument divin cu ajutorul căruia dulcile note ale iubirii mângâie visul oricărui bărbat îndrăgostit de miracolul înmiresmat care este Ea, bine a zis: „El străbătea pustietăți și negurile întinse/ Din constelații neștiute, Necuprinse,/ În nici o parte a infinitului,

pe unde colinda/ nu găsea o alta, mai frumoasă decât Ea” (*Iubirea împărătească*, 19, pag. 102).

Multe, foarte multe ar mai fi încă de tălmăcit despre această frumoasă antologie. Dar cine sunt eu să le tălmăcesc pe toate? Las, celor ai-doma distinsului prefațator și critic literar Aureliu Goci, sarcina descoperirii încă multelor părți componente ale unui întreg „detot” mirabil. Mie, ajungă-mi bucuria unei lecturi aparte ce mi-a îngăduit să descopăr adâncul sufletesc al unei poete de înaltă ținută morală și intelectuală.

O POZĂ CÂT O MIE DE CUVINTE

Vlad Drăgulescu și Emil Boroghina

Radu Vancu, Dan Dănilă și Valentin Ajder

Adrian Năstase

Raluca Marina
Lângă

RARITĂȚI FLORISTICE ÎN ROMÂNIA

În țara noastră cresc peste 3500 de specii de plante cu flori, ca și alte sute de mii de varietăți, de hibrizi, ceea ce include aproape 40% din speciile de plante superioare ale întregii Europe.

Rupte fără milă, multe dintre plantele ce împodobeau odinioară plaiurile munților noștri au dispărut, iar altele sunt tot mai rare, fiind întâlnite numai din întâmplare, în locuri mai puțin umblate sau greu accesibile, unde s-au refugiat din calea oamenilor, ascunzându-se de privirea lor. Aceste plante tot mai rare, unicate deosebite din toate punctele de vedere, dar mai ales științific, sunt astăzi delarate monumente ale naturii, fiind ocrotite prin lege, pentru a se permite perpetuarea lor în flora patriei noastre și a se împiedica stărpirea lor totală. Astfel sunt: floarea de colț (*Leontopodium alpinum*), ghințura galbenă (*Gentiana lutea*), două specii de sângele voinicului (*Nigritella rubra*) și două de iederă albă (*Daphne blagayana*), bulbucii de munte (*Trollius europaeus*), tulichina (*Daphne cneorum*), angelica (*Angelica archangelica*), laleaua pestriță (*Fritillaria meleagris*), floarea de lotus termal (*Nymphaea lotus var thermalis*), ghimpele (*Ruscus aculeatus*), bujorul românesc (*Paeonia peregrina*), smirdarul sau rododendronul (*Rhododendron kotschyii*), zâmbrul (*Pinus cembra*) și tisa (*Taxus baccata*). Alte plante sunt ocrotite ca rarități în flora noastră spontană și necesită multă atenție pentru a fii păstrate în cadrul covorului vegetal al României, iar altele sunt de asemenea, ocrotite în unele rezervații special create, ca endemisme, adică plante nu se mai găsesc pe nicăieri pe glob. Între plantele rare și endemice amintim: **gărdurarița** (*Nitraria schöberi*), arbust mic, ramificat răspândit în locuri sărate, începând din sudul Rusiei până în Siberia. La noi în țară se găsește în rezervația "Vulcanii noroiși Pâclele mari și mici", **usturoiul Cheilor Turzii** (*Allium obliquum*), care este un element siberian, în țara noastră fiind întâlnit în rezervația Cheile Turzii, în singura stațiune din

Europa; două specii endemice de **cosaci** (*Astragalus* röméri) și *A. pêterfi*), care vegetează pe stâncăriile calcaroase ale Carpaților Orientali sau în rezervația Suatu din Câmpia Transilvaniei; **amăreala** (*Poligala sibirica*), plantă răspândită în Rusia și Asia, este ocrotită la noi în rezervația Valea lui David din Moldova; ochii broaștei (*Primula farinosa*), care este o plantă rară, relict glaciatic, vegetând doar în malștinile de la Prejmen, Hărman, Stupini și Tușnadu Nou; *Odontoschisma sphagni*, o specie rară de mușchi, menționat în turbăriile din tinovul de la Poiana Stampei și în tinovul Oaș-Maramureș; *Harpanthus flotovianus*, tot o specie rară de mușchi, ce crește în turbării, în izvoare mlaștinoase și pe stânci umede. La noi în țară îl găsim pe malurile lacului Călcescu din Munții Parâng; **mușchiul de turbă** (*Sphagnum wulfianum*), o specie rară arctică și sub arctică, întâlnită sporadic în trei stațiuni din județul Suceava (turbăria Coșna, Poiana Stampei și mlaștina eutrofă de la Drăgoioasa), care reprezintă limita cea mai sudică al arealului general al răspândirii speciei; **salcia boreală** (*Salix myrtilloides*), abundent în regiunile arctice, este ocrotită în tinovul Lăptici din Munții Bucegi, probabil în cel mai sudic punct al arealului ei mondial; **frasinul pufos** (*Fraxinus pallisae*), element specific balcanic de lunci inundabile și zăvoaie, este ocrotit în pădurea Frasinu județul Buzău și la Hasmacu Mare-Letea județul Tulcea; tot în pădurea de pe grindul Letea este ocrotită și liana dobrogeană **Periploca graeca**; în rezervația Scărișoara-Belioara din Munții Apuseni județul Alba sunt ocrotite **sârbezele sau strugurii ursului** (*Arctostaphylos uva-ursi*), cu răspândire circumpolară boreală, existente și în câteva stațiuni din județul Suceava; **mestecenii pitici** (*Betula nana* și *Betula humilis*) sunt resturi ale vegetației glaciare. *Betula nana* este ocrotit în tinuavele Găina-Lucina și Luci, iar *Betula humilis* în mlaștinile eutrofe de la Sâncrăieni și Tușnadu Nou județul Harghita; **alunul turcesc** (*Corylus colurna*), element balcanico-asiatic, este ocrotit în rezervațiile Domogled și Beușniț; la Agiea trăiește planta de nisipuri marine cu aspect exotic **volubura** (*Covulvulus persicus*), iar la Hărman, lângă Brașov în cel mai sudic punct al răspândirii sale, **daria** sau **vârtejul pământului** (*Pedicularis sceptrum-carolinum*); podaba Pietrei Craiului este minunată **garoafă** endemică (*Dianthus callizonus*), ce și-a găsit aici unicul unicul loc de vegetație din lume. Desigur, sunt multe alte specii de plante, unele ocrotite, altele numai rare: **alunul turcesc** (*Corylus colurna*), **dafinul** (*Daphne laureola*), **roua cerului** (*Drosera intermedia*), **cârcelul** (*Ephreda distachya*), **laleaua pestriță** (*Fritillaria orientalis*), **crucea voinicului** (*Hepatica transsilvanica*), **laurul** (*Ilex aquifolium*), **crinul de pădure** (*Lilium martagon*), **liana** (*Periploca graeca*), **zâmbrul** (*Pinus cembra*), **cornișorul** (*Ruscus hypoglossum*), **migdalul pitic** (*Amygdalus nana*).

Se pot insera imagini cu plante ocrotite.

*Rodica Păspai
Păvălan*

DIN AGENDA CULTURALĂ CRAIOVEANĂ

În lunile de primăvară ale anului 2022 s-a simțit, mai mult decât în oricare alte împrejurări, o descătușare a energiilor înlănțuite de condițiile restrictive ale pandemiei Covid-19, astfel încât evenimentele culturale, artistice și de divertisment au acoperit o bună parte din zilele perioadei în discuție, în succesiune foarte rapidă sau chiar suprapunându-se. Notăm câteva dintre cele mai reprezentative.

*

Aniversarea Zilei Mondiale a Teatrului. Sărbătoarea a fost marcată, la Teatrul Național „Marin Sorescu”, în ziua de 27 martie, prin trei evenimente de remarcabilă ținută artistică: **ZIUA HEKTOMERON**, un proiect premiat de către Senatul UNITER, la care și-au adus contribuția 100 de regizori din 100 de țări, difuzat online pe website-ul proiectului, www.hektomeron.com;

Transmisia în regim de live streaming, pe pagina de facebook a teatrului, a **premierei regizoarei ucrainene Tetiana Shelepko**, de la teatrul de limbă engleză din Kiev, transformat în această perioadă în adevărat buncăr pentru artiștii independenți ai instituției; **sărbătorirea marului actor Valer Dellakeza**, cu ocazia împlinirii vârstei de 80 de ani și 62 de ani de activitate pe scena naționalului craiovean.

Valer Delakeza la 80 de ani

*

Gala „Filarmonica Oltenia la 75 de ani”, desfășurată în ziua de 17 aprilie. La pupitrul Orchestrei Simfonice a Filarmonicii s-a aflat Jin

Wang, din Austria, iar soliști au fost Liviu Prunaru – vioara Stradivarius „Pachoud” (1694), Valentina Svyatlovskaya-Prunaru – vioara Guarnieri „Maria Theresia” (1676) și Mihai Ungureanu la pian. În program s-au aflat piesele: Johann Sebastian Bach – Concertul în Re minor pentru două viori și orchestră de cameră, BWV 1043; Felix Mendelssohn-Bartholdy – Concertul în Re minor pentru vioară, pian și orchestră de corzi; Ludwig van Beethoven – Simfonia nr. 5 în Do minor, op. 67.

Filarmonica Oltenia – Concert aniversar la 75 de ani

*

Noaptea Muzeelor, eveniment circumscris unui program european cu acest generic, ajuns la ediția a XVIII-a, s-a desfășurat la Muzeul Olteniei, în ziua de sâmbătă, 14 mai 2022, începând cu ora 19.00 până la terminarea fluxului de vizitatori, după miezul nopții. Evenimentul a beneficiat de prezența fizică a vizitatorilor, fără restricții, după doi ani în care a avut loc fie exclusiv online, fie în format hibrid dar cu restricții majore de acces. S-au aflat la dispoziția publicului, cu intrare gratuită (în cele trei secții ale muzeului: Istorie-Arheologie, Științele Naturii și Etnografie – Casa Băniei) 13 expoziții permanente și temporare, expoziții-semnal, trasee tematice, tururi ghidate în lumea istoriei, evoluției științifice, etnografiei. De un deosebit success s-au bucurat expozițiile „Țigle și cărămizi ștampilate din castrul roman de la Slăveni, județul Ilt”, a XI-a ediție a Salonului Regional de Fotografie pentru Liceeni „Oltenia în imagini” și, mai ales, expoziția de binocluri „Prin lentilele timpului”. Aceasta a reunit 82 de binocluri militare și civile din colecția muzeului, din perioada secolelor XIX-XX, realizate de mărci renumite, precum „Carl Zeiss”, „C.P. Goerz”, „Hensoldt

& Sohne Wetzlar”, „E. Krauss”, „Colmont” sau „IOR – Industria Optică Română”.

*

Festivalul Internațional Shakespeare, ediția a XIII-a, a avut loc în perioada 19 - 29 mai, în organizarea Fundației Shakespeare și Teatrului Național „Marin Sorescu”. Festivalul a început în anul 1994, organizat de Fundația Shakespeare, director fondator fiind Emil Boroghina. Ediția de anul acesta a cuprins spectacole de teatru realizate de către mari regizori internaționali – Robert Lepage, Oskaras Koršunovas, Silviu Purcărete. Teatrul craiovean a prezentat în premieră spectacolul „Richard al III-lea”, realizat de către László Bocsárdi cu Sorin Leoveanu în rolul principal. Cele peste 100 de evenimente – spectacole de teatru, performance-uri, instalații multimedia, concerte, proiecții de film în aer liber, lansări de carte, conferințe și debateri – s-au desfășurat în 13 locații din Craiova, între acestea fiind sălile Teatrului Național „Marin Sorescu”, Mall Electroputere, Casa de cultură a studenților, Piața „Mihai Viteazul”, Piața „Buzești”, Valletta Towers, Departamentul de Arte al Universității - Sala Studio, Palatul copiilor, Grădina Botanică, Parcul Romanescu, Piața Centrală, piațete din cartierele Brazda lui Novac, Rovine și Craiovița Nouă.

*

Festivalului Internațional „Alexandru Macedonski”, ediția a IV-a. Organizată de Filiala Craiova a Uniunii Scriitorilor din România, împreună cu Biblioteca județeană „Alexandru și Aristia Aman” și Casa de cultură „Traian Demetrescu”, sub înaltul patronaj al Consiliului Județean Dolj, manifestarea a avut loc în zilele

de 27 și 28 mai. La Simpozionul desfășurat în cadrul bibliotecii, sub genericul „Alexandru Macedonski – primul nostru poet european din secolul XIX”, au fost prezentate 45 de comunicări științifice dedicate vieții și operei macedonskiene, de către scriitori de prestigiu din Craiova și din țară, precum și din Italia și Franța. Cea de a doua parte a Festivalului a inclus lansarea unor cărți dedicate sau tangente tematicii evenimentului: *Oltenia lui Alexandru Macedonski* (antologie de Ion Munteanu și Denisa Crăciun), *Estera* (autor Denisa Crăciun), *Solilocvii* (autor Daniel Corbu), *Femei de iasomie* (autor Ionel Bușe). Președintele Filialei Craiova a USR, Ioan Lascu și directorul festivalului, scriitorul Ion Munteanu au remarcat ținuta științifică a comunicărilor prezentate și au reiterat faptul că ele se vor regăsi curând în „Caiete macedonskiene”, volumul IV.

Festivalul Macedonski, ediția a IV-a

Mircea Pospai, George Vulturescu și Mihai Barbu

*Iolanda Mănescu***FESTIVALUL
SHAKESPEARE LA
EDIȚIA A XIII-A**

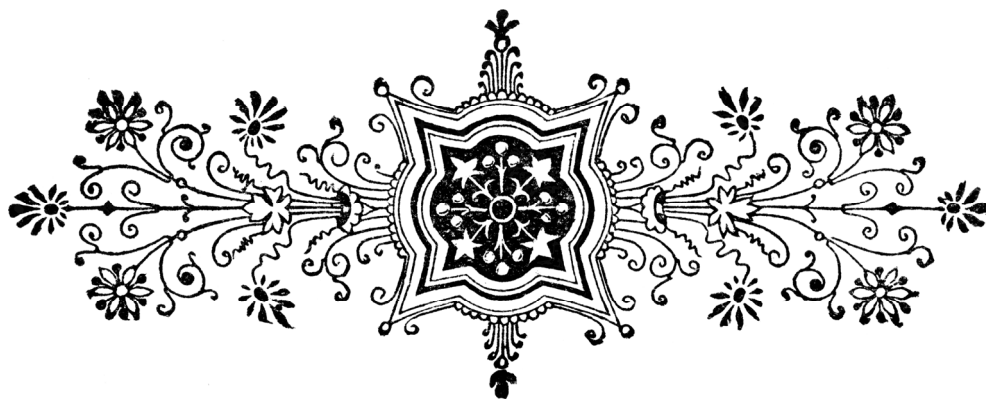
O lume, o viață par să fi trecut de la înființarea Festivalului Shakespeare de la Craiova. Se întâmpla în 1994. Oameni născuți cam pe atunci sunt tineri plini de aspirații, de dorința de progres, astăzi implicați în Festivalul Shakespeare. Oaspeții care au venit la fiecare ediție nu încetează să afirme cât de multe s-au schimbat la orașul-gazdă al Festivalului iar cei care vin pentru prima dată, să se bucure uimiți de oferta unui loc despre care nu știau foarte multe înainte. Este, într-adevăr, vorba despre magia nemuritoare a operei shakespeareene dar este, deopotrivă, și despre frumusețea unui oraș aflat în plină înflorire pe care vrei să îl explorezi, prin intermediul sărbătorii care leagă timpurile și locurile. Așa se explică cum marele Bard își găsește, natural, sălaș la Craiova. Până acum s-au desfășurat treisprezece ediții, ultimele două aducând schimbări majore în structura Festivalului Internațional Shakespeare de la Craiova. Ediția a douăsprezecea a reprezentat extinderea echipei manageriale. Directorii Festivalului Vlad Drăgulescu și Ilarian Ștefănescu s-au alăturat Managerului Teatrului Național „Marin Sorescu”, Alexandru Boureanu, precum și Directorului fondator, Emil Boroghina - inițiatorul, creierul, flacăra acestei întâmplări magice din istoria Craiovei, a teatrului craiovean, a teatrului românesc și universal. La aceeași ediție s-a modificat formatul Festivalului care, din cauza pandemiei care a bulversat planeta, s-a desfășurat online, dând o dimensiune cu totul neașteptată evenimentului a cărui vizibilitate a înregistrat o creștere majoră prin implicarea unor categorii noi de public provenit atât din generațiile tinere familiarizate mai degrabă cu mijloacele media, cât și din iubitorii de teatru din străinătate care au avut un acces nesperat la spectacole noi și mai puțin noi, pe care nu visaseră că le-ar putea viziona vreodată. Reacțiile au fost entuziaste. Ediția a treisprezecea, recent încheiată, a avut dramatismul ei, cu momente de maximă intensitate, cu frământări, cu clipe de extaz, cu hopuri

și cu piedici, cu temperaturi caniculare și o furtună apocaliptică la final, cu spectacole excepționale și cu ateliere studențești, cu conferințe academice de înaltă clasă și cu prelegeri specializate de critică teatrală seducătoare, cu participări fizice dar și online fabuloase, cu actori celebri și cu elevi de liceu și cu studenți, cu premieri și decorări, dar și comemorări, petrecute atât în interior cât și în aer liber. Un nou spațiu de joc, cu posibilități generoase, unde s-a montat de altfel spectacolul teatrului gazdă creat special pentru festival, Richard al III-lea, în regia lui Laszlo Bocsardi, a fost amenajat la o fostă hală industrială purtând astăzi numele de Valletta Towers. O ediție complexă, plină de evenimente și de spații vechi și noi de desfășurare, a avut loc între 19 și 29 mai 2022. Festivalul a fost însoțit și de sărbătoarea Zilele Craiovei în ultimele trei zile, 27, 28 și 29 mai, când oaspeții orașului au avut prilejul să participe la și mai multe evenimente. Deschiderea Festivalului s-a făcut cu un spectacol al unui regizor faimos, a cărui prezență a fost dorită de mulți ani de zile, făcându-se demersuri asidue în acest sens. Este vorba despre spectacolul „887” al regizorului canadian Robert Lepage, care, premiat fiind cu Premiul Internațional Shakespeare în seara deschiderii Festivalului și fiind cucerit de căldura spectatorilor și organizatorilor, a declarat, în ropote entuziaste de aplauze, că speră să revină, cu un spectacol shakespearean. A urmat un iureș de spectacole de teatru, de filme, de alte felurite manifestări, fie la sala mare a teatrului, fie pe stradă, în diferite cartiere ale orașului sau la sala și grădina de la Valletta Towers. Nu a fost ocolit nici de data aceasta minunatul spațiu de la Dunăre, la Portul Cultural Cetate unde a putut fi urmărit un rafinat concert inspirat de opera shakespeareană. Manifestările Festivalului, cu precădere spectacolele prezentate, au fost discutate și analizate în cadrul conferinței Asociației Europene de Cercetare Shakespeare, ESRA, organizată în colaborare cu Universitatea din Craiova. A fost prezentă, și de data aceasta, ca aproape întotdeauna, prestigioasa Asociație Internațională a Criticilor de Teatru (IATC-AICT) precum și secțiunea română, Asociația Internațională a Criticilor de Teatru – Teatrologie. Studenții la Teatrologie ai Universității Naționale de Artă Teatrală și Cinematografică au scris articole după fiecare spectacol, aducând viziuni proaspete în peisajul criticii de teatru actuale,

publicate pe site-ul teatrolog.ro dar și pe facebook. O importanță specială a fost acordată producțiilor studențești și ale elevilor de liceu, cei din urmă fiind incluși pentru prima dată în programul Festivalului. Din programul Festivalului au făcut parte punerile în scenă ale unor nume mari, consacrate, cunoscute și așteptate de public ca Silviu Purcărete sau Oskaras Korsunvas, dar și spectacole experimentale.

Un loc cu care publicul Festivalului s-a obișnuit a fost, și la această ediție, ocupat de expozițiile din foaier: expoziția de carte a reunit volume extrem de rare ale Bibliei și ale operelor lui William Shakespeare – cărțile fundamentale ale omenirii, acesta fiind de fapt și titlul expoziției, un proiect de suflet al fondatorului Festivalului Internațional Shakespeare de la Craiova, Emil Boroghina. Expoziția de costume medievale a reprezentat contribuția studenților scenografi ai Universității Naționale de Artă Teatrală și Cinematografică, iar expoziția de pictură, intitulată „Purcăretiada” a artistei Crista Bilciu a reunit lucrări inspirate de spectacolele lui Silviu Purcărete montate mai ales la Craiova, expoziția fiind gândită să însoțească celebrarea a 30 de ani de la punerea în scenă a legendarului spectacol „Titus Andronicus” cu care Silviu Purcărete și Teatrul Național din Craiova au cucerit spectatorii din Australia până în Canada, din America de Sud și Nord până în Japonia. Prezența marelui regizor a fost o prezență online. Nu au lipsit nici expozițiile de fotografie și nici lansările de carte care au fost, anul acesta, în număr foarte mare. Ediția din 2022 a Festivalului Internațional Shakespeare a fost și o ediție a sărbătoririlor. După prima zi de festival, când marele creator Robert Lepage a primit Premiul Internațional Shakespeare, Emil Boroghina a fost premiat de Teatrul Fără Nume din Chișinău, după spectacolul „Furtuna” regizat de Mihai Țărnă. Premiul a fost înmănat de actorul care joacă Prospero,

astfel că spectatorii au putut asista la un moment magic în care realitatea cotidiană și iluzia scenei s-au împletit: Prospero și Boroghina îmbrățișându-se – ce imagine! Un alt moment de sărbătorire a fost cel în care consacratul critic Ludmila Patlanjogu a devenit Societar de Onoare al Teatrului Național „Marin Sorescu” din Craiova. Tot atunci s-a acordat, de către Asociația Internațională a Criticilor de Teatru - Teatrologie în parteneriat cu Asociația Internațională a Criticilor de Teatru (AICT/IATC), Premiul Criticii în memoriam actorului shakespeareian emblematic Ion Caramitru. Încă o sărbătoare a fost și înmânarea, în plan fizic, a Premiului Internațional Shakespeare, acordat online din cauza condițiilor impuse de pandemie, la ediția festivalului din 2020, lui Michael Dobson, Directorul Institutului Shakespeare de la Stratford upon Avon. Printre evenimentele foarte numeroase ale ediției din 2022 s-a numărat și întrunirea Rețelei Europene de Festivaluri Shakespeare din care Festivalul Internațional Shakespeare de la Craiova face parte ca membru fondator. La finalul celor unsprezece zile de înălțare sufletească și bucurie intensă, Festivalul Internațional Shakespeare de la Craiova s-a încheiat cu spectacolul „The Tiger Lillies Perform Hamlet” care s-a prelungit până târziu în noapte. Mulți dintre spectatorii care văzuseră reprezentația cu o seară înainte, au revenit la teatru, pentru o a doua oară, să se încarce de frumusețe. La ieșire au fost cu toții întâmpinați de celebra formație de muzicieni pentru a schimba câteva vorbe și a face fotografii cu aceștia. A treisprezecea ediție a Festivalului Shakespeare a avut o mare vizibilitate pe rețelele de socializare unde participanții, atât creatori cât și spectatori, și-au exprimat opiniile mereu. Pentru cele unsprezece zile de festival, lumea implicată a trăit intens un eveniment cultural de o amploare fără precedent.

Gabriela Boangiu

ASOCIAȚIILE FOLCLORISTICE DIN OLTENIA

În încercarea de a demonstra contribuția preoților și învățătorilor la configurarea folcloristicii ca știință, trebuie să fie parcurse mai multe etape. Ne vom referi în primul rând la necesitatea prezentării contextului mai amplu de devenire a folcloristicii drept știință, prezentând câteva linii de forță ale istoriei folcloristicii europene, și anume: direcții de cercetare și colectare a materialului folcloric. Vom analiza apoi influența lui Spiru Haret și acțiunea de culturalizare a învățătorilor la sate, precum și rolul preotului în păstrarea identității culturale românești la sate. Vor urma apoi câteva exemple de preoți și învățători care au contribuit la configurarea folcloristicii ca știință, și anume: asociații folcloristice din Oltenia.

În ceea ce privește istoria folcloristicii europene și direcțiile de cercetare și colectare a materialului folcloric, vom sublinia momentele de la începuturi, când se înregistra «descoperirea exoticii», a cărților de călătorie colportate de misionari, de observatori-filosofi, romancieri. O privire spre interiorul culturii locale, face vizibile supraviețuirii ale epocii medievale. În relația cu Biserica catolică se conturează două reacții: 1) o mișcare rebelă, menită să elibereze de dogma Bisericii catolice și 2) din perspectiva „spiritelor pioase”, militând din interiorul Bisericii, o mișcare de reînnoire, de renunțare la prejudecăți „care îi compromit și îi blochează autoritatea”¹.

Se constată, așadar, că „descoperirea Americii, cercetările științifice și Reforma constituie etapele fundamentale care au determinat lupta împotriva credințelor tradiționale existente în conștiința europeană”². Formarea gândirii moderne este determinată de scrierile despre experiență (Bacon), cele care doresc autonomia științei față de credință (Galileo), cele care sunt animate de îndoiala metodică (Descartes), cât și cele care vor să împacă credința cu știința identificându-l pe Dumnezeu cu natura (Spinoza). Se observă totodată că are loc un proces de individualizare a ființei umane, omul începe să stea ca ființă singură în fața lui Dumnezeu.

Un rol important în epocă îl va avea umanismul fără prejudecăți al lui Erasmus, „din compararea miraculosului creștin cu cel păgân se nasc o serie de com-

pendii dedicate religiilor comparate, mitologiilor, ritualurilor etc.”³. Se duce o luptă aprigă împotriva vrăjitoriei, a superstițiilor, iar rațiunea este recunoscută ca sursă a cunoașterii, și religioase, morale.

Lucrările lui Herder au ecou în epocă, acesta mărturisea „caracterul original al artei trebuie căutat în primitivism”⁴. Totodată sunt descoperite anumite caracteristici naționale, ale poporului, ale artei, ale poeziei populare: „Cântecele populare, basmele, legendele.. sunt într-un fel rezultatul credințelor unui popor, al sensibilității sale, al înzestrării sale, al străduinței sale (...). Toate popoarele necivilizate cântă și lucrează; cântecele lor sunt arhivele poporului, comoara științei și a religiei sale, a teogoniei și a cosmogoniei sale, a faptelor înaintașilor și a evenimentelor din propria existență, reflex al inimii sale imagine a vieții sale de familie, la durere sau la bucurie... O mică culegere de astfel de cântece, preluat de pe buzele fiecărui popor și în limbaj propriu, bineînțeles, bine expuse, *însoțite de muzica potrivită*, vom oferi în felul acesta cunoștințe mai precise despre aceste popoare decât flecăreala călătorilor”⁵.

Romantismul, nașterea națiunilor și eliberarea acestora, momentul 1848, formarea statelor-națiune după căderea Imperiului Habsburgic și căderea Imperiului Otoman produc o nouă configurare a culturii europene. În România, Marea Unire dă un impuls cercetărilor de etnografie, e o sete de cunoaștere a regiunilor, a tradițiilor locale, a spiritului locului, a costumelor populare locale. Regina Maria și Regele Ferdinand realizează vizite în Transilvania, în toate regiunile țării, pentru a cunoaște România Mare, prețuiesc costumelor populare, iar vizita Reginei Maria în SUA va conduce la o mai bună cunoaștere a României în lume; Regina Maria a dăruit peste 1000 de costume populare ca dar diplomatic, oglindind astfel identitatea românească în măiestria costumelor populare.

În România apar fotografiilor specializați, mai mult deveniți furnizori ai Casei Regale, fotografi ai Casei Regale, precum Albert Chevalier sau Emil Kirchner (Sibiu, Astra, numele său este legat de apariția fotografiei-document în etnologia românească).

Premergător Marii Uniri însă, este Spiru C. Haret (n. 15 februarie 1851, Iași - d. 17 decembrie 1912, București) a fost un matematician, astronom și pedagog român de origine armenescă, renumit pentru organizarea învățământului modern românesc din funcția de ministru al educației, pe care a deținut-o de trei ori. A fost membru titular al Academiei Române. Constantin Schifirneț îl numește *reformatorul societății românești, iar termenul de haretism* [DEX / Pl: ~e / E: [Spiru] Haret + -ism] = Con-

¹ Giuseppe Cocchiara, *Istoria folcloristicii europene. Europa în căutare de sine*, Ed. Saeculum I.O., București, 2004, p.41.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*, p. 43.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*.

cepție sociologică în care se preconiza ridicarea stării materiale și culturale a satului prin activitatea extrașcolară a învățătorilor.

Se evidențiază rolul școlii în modernizarea societății românești, preoții și învățătorii au un rol fundamental în modernizarea României. Iar în ceea ce privește configurarea folcloristicii ca știință în România, sunt înregistrate chestionarele formulate de Bogdan Petriceicu Hasdeu și corespondența sa cu învățători, preoți de la sate care îi furnizau culegeri după chestionarul conceput de el.

În Oltenia, se remarcă preotul și învățătorul Gheorghe Dumitrescu Bistrița, cu Izvoarașul și corespondența sa amplă cu învățători și preoți din toată țara, care culegeau folclor. Se nasc adevărații folcloriști, cei care culeg folclorul fără să-l înfrumusețeze, sunt preocupați de forma autentică a materialului folcloric și recomandă acest lucru și corespondenților lor din întreaga țară. Gheorghe Dumitrescu-Bistrița, n. la 15 sept 1895, în comuna Bistrița județul Mehedinți, urmează seminarul teologic, este învățător suplinitor în comuna natală și învățător definitiv în comuna Cărligei, județul Mehedinți, apoi în comuna natală din 1919 până în 1940. Editează din resurse proprii revistele *Izvoarașul*, *Opaițul* și *Alarma Satelor* și inițiază colecția „Biblioteca populară a revistei muzicale Izvoarașul”. Realizează o „intensă activitate pusă în slujba ridicării nivelului de civilizație spirituală și materială a țăranilor (înființează și conduce, între anii 1917-1918, corul sătesc din Bistrița-Mehedinți; între 1921 și 1926 înființează Căminul Cultural, cooperativa sătească, Muzeul sătesc, Casa de citi și Farmacia populară din aceeași localitate; între 1936-1938 inițiază cursuri de culturalizare pentru săteni, cu participanți din toată țara, cursuri de igienă, de artă culinară, de economie sătească)”⁶

Un alt folclorist oltean este și N.I. Dumitrașcu, născut la 6 decembrie 1888, la Boureni, Județul Dolj, învățător suplinitor în localitățile vâlcene Obislav și Grădiștea. Membru al Societății „Tovărășia folcloriștilor olteni” și al cercului folcloric „Suflet oltenesc”. Publică folclor din comuna natală, dar și din alte zone folclorice. Editează foarte multe culegeri de folclor: snoave, povestiri, cântece de stea, orații etc. cea mai importantă culegere este *Folclor din Oltenia*, 1968, cuprinzând 414 texte, dintre care 200 sunt cântece de dragoste, 19 balade fantastice, vitejești și haiducești. Este un folclorist important, dar activitatea sa este marcată de unele abateri referitoare la nemenționarea numelui informatorilor uneori, la „înfrumusețări” ale variantelor originare, aplică metode romantice.

Teodor Bălășel, născut în Bogdănești, județul

Vâlcea, este învățător, diacon și paroh în comuna Ștefănești, jud Vâlcea unde va funcționa toată viața. Membru al Cercului de Folclor Medical din Oltenia (din 1933). Colaborează la reviste precum *Arhivele Olteniei*, *Albina*, *Calea vieții*, *Gazeta învățătorului*, *Sulfet oltenesc* etc. Acesta „se naște într-o zonă folclorică bogată – Valea Mamului, lângă Drăgășani, loc vestit pentru lăutarii mămuleni, organizați în bande, care au stăruit până către sf. Sec 19, în fostele județe Vâlcea, Olt, Romanai”⁷, chestionează categorii diverse de informatori, face apeluri scrise prin foi volante, în 1902 prin intermediul Revistei învățătorilor și învățătoarelor (Buzău, an II, nr. 8, p. 257-258) și a altor publicații, în care atrage atenția eventualilor săi colaboratori să respecte autenticitatea producțiilor populare: „Vă recomand, că orice veți scrie, să scrieți întocmai cum le auziți, întocmai cum le grăiește cel ce vi le spune, să nu lepădați nici o vorbă din cele spuse și nici să adăugați ceva de la dvs.”⁸ (T. Bălășel). Trebuie subliniat că „în toată această muncă stăruitoare de culegere a folclorului, Teodor Bălășel vede o etapă necesar premergătoare muncii științifice de sinteză critică”⁹. Acesta pune bazale Asociației Tovărășia Folcloriștilor Olteni, din care fac parte C.S. Nicolăescu-Plopșor, G.F. Ciușeanu, N.I. Dumitrașcu, Gh. N. Dumitrescu-Bistrița, I. N. Popescu, Constantin Ciobanu-Plenița, I.I. Buligan Delagorj, Gh. Gh. Fierescu. Legământul asociației a fost să „contribuie la adunarea, rânduirea și darea la iveală a folc. oltenesc și la «cercetarea și punerea lui în legătură cu tot ce cunoaște știința folcloristică», a editat, timp de un an rev. *Suflet oltenesc*”.

Popescu Ion N., născut în 1887 la Voicești, în județul Vâlcea, este învățător în comuna Ștefănești, jud Vâlcea din 1909. Colaborează al *Arhivele Olteniei*, *Comoara satului*, *Ghilușul*, *Izvoarașul*, *Suflet oltenesc*. Acesta „culege basme, cântece bătrânești, cântece de război, vorbe adânci, zicători, proverbe, pilde, cuvinte dialectale, datini și credințe, tradiții, legende, cântece diverse”¹⁰. Publică în colaborare culegeri de mici dimensiuni. Colaborează la culegeri realizate de Artur Gorovei, Tudor Pamfile, Șt. St. Tuțescu, Kirileanu, N.I. Dumitrașcu, Gheorghe Fira, „unul dintre primii bibliografi ai folcloristicii românești”¹¹.

Șt. St. Tuțescu, născut la Catane, județul Dolj, în 1880, studiază la Școala normală la Craiova, învățător în comuna Balota județul Dolj, din 1899. Întemeiază cu concursul lui P. Danilescu colecția Biblioteca folcloristică. Editează prima revistă de folclor „Ghilușul” (1912-1914). „Interesat de toate speciile și genurile folclorice, dar în mod special de

⁷ *Ibidem*, p. 57-58.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*, p. 359

¹¹ *Ibidem*.

⁶ Iordan Datcu, S.C. Stroescu, *Dicționarul folcloriștilor. Folclorul literar românesc*, cu o prefață de Ovidiu Birlea, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p. 181-182

povești, basme, legende, snoave”. „Reproduce așa cum le-a auzit”¹² – toate materialele folclorice. Realizează monografii ale unor sate, contribuind la păstrarea memoriei colective și a identității locale.

Ciașeanu G. F., născut în 1889 la Făurești, jud. Vâlcea, studiază teologia, preot în Șimnicul de Sus, jud Dolj, Laloșul – Jud. Vâlcea și la Rm. Vâlcea, membru corespondent al Muzeului Etnografic al Transilvaniei. Primește Premiul Academiei pentru studiul etnografic comparativ: *Superstițiile poporului*

român în asemănare cu ale altor popoare vechi și nouă (1914).

Toate aceste mișcări și curente folcloristice din Oltenia, au contribuit prin intermediul preoților și învățătorilor de la sate, la configurarea folcloristicii românești ca știință, realizând culegeri inedite ale diferitelor genuri și specii, colaborând și discutând amplu despre metodologia culegerii și ordonării, arhivării și diseminării materialului folcloric.

O POZĂ CÂT O MIE DE CUVINTE

Nicolae Manolescu și Spiridon Popescu

¹² *Ibidem*, p. 432-433

*Aurora Speranța
Cernitu*

IOANA FLUERAȘU – O ARTISTĂ COMPLETĂ

Ioana Fluerașu este absolventă a Universității Naționale de Artă din București – sculptură. De asemenea, este profesor de sculptură la Palatul Copiilor din Craiova, din 2001, de când a absolvit. Încununarea creației sale artistice a fost recompensată cu premii: în 2011 – *Cel mai bun artist plastic* – Gala femeilor de carieră, ed. a III-a și în 2012 – *Premiul pentru arta decorativă* – Salonul Anual al Artiștilor Plastici Craioveni.

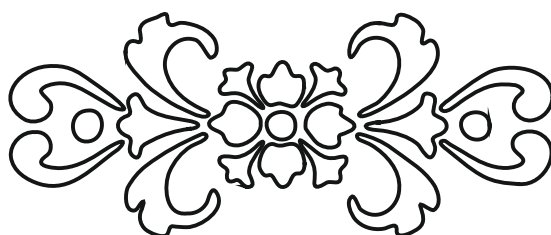
Ioana Fluerașu este o artistă completă, care „îmbracă” sculptura în ținute spectaculoase. Atentă la detalii, cu minuțiozitatea unui miniaturist, așează veșminte pline de fantezie și culoare în lucrările sale.

Cuplul – El și Ea, perechea în ipostaze inedite este o temă pe care o întâlnim des în creațiile artistei. Sticla – materialul pe care artista îl recompune, capătă noi valențe. În recenta expoziție „Doi”, de la Galeria Arta 1 a UAPR – Craiova, fiecare cuplu este personificat cu detalii sugestive. Într-o lectură ludică, El și Ea – cuplurile întruchipate de sculptorița Ioana Fluerașu, propun mirajul unor identități ce se rotesc într-un amplu cerc al diversității, recompunând perechea ideală: El – adesea un „ladies’ man”, cu ținută extravagantă, Ea – mignonă, casnică, în ținute florale stridente sau El și Ea – ordo-nați, echilibrați, preciși, cântăriți cu aceeași măsură, își declină identitatea prin costumul tradițional scoțian sau El – ofițer al perioadei Anna Karenina, Ea silențioasă și răbdătoare, pașnică.

Personajele sunt ornate cu detalii simbolice, care vorbesc despre lumea imaginară a cuplurilor, bunăoară pasărea așezată pe cap ne duce cu gândul la înțelepciune, alteori apare un

leu ca simbol al forței sau pur și simplu un ceainic – element al cotidianului, al spațiului casnic, al tihnei. Uimitoare este această forță creatoare a artistei, care stă sub semnul originalității, al unicității, al efervescenței ideilor mereu proaspete.

Artista Ioana Fluerașu țese proiecte ce se vor desfășura ani buni de acum înainte, cum este cel al Noptii Albe a Galeriilor, în care adună artiști mai vechi și mai noi, propunând teme despre statul artei în contemporaneitate. În ediția din acest iunie 2022 a Noptii Albe a Galeriilor, Ioana Fluerașu prezintă publicului lucrarea „Rinocerita” o replică la masculinul din *Rinocerii* lui Eugen Ionesco. Să ne aducem aminte despre varianta regizorală propusă de Robert Wilson, Teatrului național “Marin Sorescu” din Craiova, la care sculptorița Ioana Fluerașu a participat la configurarea măștilor prezente în jocul actorilor. De data aceasta, Rinocerita prezentată la NAG-ul din iunie 2022, este o satiră la adresa *Re-renașterii*, a prezentificării „recentului” spiritual, al reimpregnării simbolurilor de odinioară cu o semantica a contemporanului, al actualului. Căci ce poate fi această avalanșă de botox, de gene false, de unghii false, de sâni falși, ce fel de ființă creează aceste artificii, aceste adaosuri, aceste surrogate sau cum alegi să le numești – 20, 30, sute de personaje la fel, sute de Rinocerite. Nu ne rămâne decât să mulțumim Ioanei și altor artiști asemenea, care prin arta lor încearcă să trezească cât mai multe conștiințe. Astfel, artista Ioana Fluerașu mărturisește: “«Individualul se crează singur, esența este constituită de creator»”. Acesta este principiul care îmi ghidează drumul. Dacă nu pot ajunge în acel punct, măcar am conștiința faptului că încerc. Toate lucrările mele sunt esuri ce își propun dezvoltarea substraturilor ultime ale lucrurilor, fiecare obiect sau fenomen fiind considerat ca făcând parte din primul rând al existenței. Chiar dacă pare eterogen, demersul meu artistic își găsește unitatea în această încercare esențială. Această încercare, chiar dacă dă impresia unui demers mai mult teoretic decât practic, este plină de zel și meșteșug.”

Dumitru Duță

CIOARA ȘI UNTUL

Liberalul de înaltă conștiință civică, Ion. C. Brătianu, era înnebunit după untul de la Florica. Florica este satul din județul Argeș, unde locuia familia Brătianu.

Însuși regele Carol I se dădea în vânt după untul de la Florica.

Ion C. Brătianu se trezea pe la patru dimineața, indiferent de anotimp. Cum era iubitor de ceai, el găsea mereu tava de ceai pregătită lângă pat. Îl bea cu puțin lapte, cu două cubulețe de zahăr și două felii de franzelă cu unt. Unt de la Florica, firește.

Vara, untul îi era lăsat la fereastra deschisă. Într-o dimineață, domnul Brătianu n-a mai găsit untul. A doua zi, s-a trezit mai devreme de ora patru și a văzut o cioară care venise să mănânce unt de la Florica.

A încercat vreo trei dimineți să prindă el untul înaintea ciorii, dar n-a reușit. Neavând de ales a schimbat locul unde punea untul și situația a fost rezolvată simplu.

Meniul zilnic al domnului Ion C. Brătianu erau două ouă fierte, cotlet de porc, cartofi la cuptor cu unt de la Florica. Acesta bea puțin vin alb, iar doamna Brătianu un păhărel de vin roșu.

A FI SAU A NU FI

Scriitorul român Eugen Ionesco, membru al Academiei franceze, ridică dilema literaturii cu rost sau fără rost: Dacă există Dumnezeu, nu are nici un rost să ne ocupăm de literatură; dacă nu există Dumnezeu, iarăși n-are nici un rost să ne ocupăm de literatură.

Totuși, literatura este o ocupație constantă. Unii dintre noi rămân suspendați la mijloc, între afirmație și negație.

Nu suntem siguri că Dumnezeu există, nici că Dumnezeu nu există. Avem argumente pro și contra destule. Când totul pare nesigur, când nu vezi clar ținta, nu-ți rămâne decât să o ocolești, spunând între timp felurite povești.

Nici oamenii din trecut nu erau siguri că

există zei și atunci au inventat miturile. Miturile sunt un fel de bârfe despre zei. Nu întâmplător, amorurile și scandalurile lor ocupă atâta loc în mitologie.

Dacă omul ar fi sigur că Dumnezeu sau zeii nu există, n-ar avea rost să cânte despre ei. Ar lipsi altarele, templele, bisericile, călugării, facultățile de teologie.

Or, istoria literară arată că din mituri s-a născut literatura, precum Iliada.

NEVASTĂ LA DOI BĂRBAȚI

Alma Mahler a fost o femeie excepțională, de care Viena a vorbit și vorbește și astăzi. A fost o apariție grozavă, dacă ar fi să ne luăm numai după bărbații ei oficiali: un compozitor, un scriitor, un arhitect. Nu mai punem la socoteală amanții.

Toți acești bărbați au fost nume celebre ale artei, figuri de primă mărime în epoca lor.

Primul soț al Almei Mahler a fost mare compozitor, autor al unor simfonii celebre. Ea era o frumoasă care avea arta cuceririi bărbaților geniali.

Mahler Gustav a fost directorul operei din Viena și un dirijor foarte cunoscut. El descoperă adulterul soției, dar trece peste acest episod.

Călătoresc împreună în America, unde soțul are probleme de sănătate și vor reveni în Europa. El moare de inimă.

Alma se recăsătorește și are trei copii.

Din cauza primului război mondial, noua familie se mută în Franța, ca apoi să se stabilească la New York.

În 1945, Alma Mahler moare tot de inimă, în etate de 66 ani. Va fi înmormântată la Viena. Viața ei a inspirat cărți, filme, biografii, evocări.

Alma Mahler este departe de a fi uitată.

COPILUL SECOLULUI

Vladimir Maiakovski a fost un mare poet al literaturii ruse și sovietice. Poet - muncitor, revoltat, militant, impetuos, dar și prozator și dramaturg.

Ajutat de regimul bolșevic, Vladimir Maiakovski a devenit propagandistul comunist numărul 1 al Rusiei. În această postură, el a avut numeroase privilegii, premii, bani, călătorii în străinătate.

În 1924 Vladimir Maiakovski citea la minguri uriașe poeme despre Lenin, despre patrie, armată și partid. Era considerat un geniu în viață.

Târziu, Maiakovski a înțeles că o luase pe un drum greșit. Speranțele și iluziile sale se spulberau. Atunci, în 1930, în vârstă de 37 ani, s-a retras în apartamentul lui, a luat un pistol și s-a împușcat.

Povestea de dragoste trăită cu Lili Brik a fost partea luminoasă a lui Vladimir Maiakovski. Ea era femeie căsătorită și cumnată cu soția lui Louis Aragon, poet francez. Timp de 15 ani, cei doi au trăit iubirea cu certuri și despărțiri. Participau împreună la serate literare, întâlniri, spectacole, cene și filme, turnee.

Vladimir Maiakovski era considerat geniu al literaturii, poetul oficial al regimului, foarte apreciat la Kremlin.

Împreună cu Lili Brik, el mergea prin orașele Rusiei, recita versuri, ținea conferințe despre Lenin. A călătorit mult în Franța, Germania, Italia și SUA.

Curios lucru, că Lili n-a divorțat de soțul ei, Osim Brik și cu amândoi bărbații apărea în fotografii.

În cartea ei de interviuri, Lili Brik spune că Maiakovski s-a sinucis de frica bătrâneții. Totuși, mai era ceva: Rusia o lua în altă direcție, sub mâna de fier a lui Stalin.

În lumea literară, au apărut activiști duri, scriitori duplicitari, servili, slugi ai partidului. În acest context, Vladimir Maiakovski s-a considerat de prisos.

Lili Brik se sinucide în 1978, din cauza unei boli pline de suferințe.

Avea 85 de ani.

O POZĂ CÂT O MIE DE CUVINTE

Adrian Popescu, Liviu Ioan Stoiciu și Nicolae Prelipceanu

PAUL CLAUDEL

BALADĂ

Am fost plecați deja de multe ori dar de această dată e pentru totdeauna.
Adio vouă tuturor cărora noi vă suntem dragi, corabia
ce vine să ne ia nu mai așteaptă.
Această scenă am repetat-o deja de multe ori dar de această dată e pentru totdeauna.
Credeti oare că eu nu mă despart de voi definitiv? vedeți acum că altul este cazul.
Adio, mamă. De ce să plângi ca cei care mai au câte-o speranță?
Lucrurile ce altfel nu pot fi nu merită măcar o lacrimă
din partea noastră.
Oare nu știți că eu sunt ca o umbră trecătoare, ca voi chiar aparențe ale umbrei?

Spre voi nicicând nu ne-om întoarce.

Iar noi lăsăm în urmă femeile toate, soții legitime și altele, logodnice.
S-a terminat cu-ncurcătura femeilor și a copiilor, iată-ne cu totul singuri și ușurați.
Cu toate astea în clipa din urmă, în ceasul umbrelor solemne,
Mai lasă-mă să te privesc în față, apoi voi fi cel mort și cel străin,
Apoi într-o clipită eu voi fi dus,
mai lasă-mă să te privesc în față! înainte de-a fi altuia dată.
Oriunde te-ai afla ai grijă cel puțin de țânc – copilul zămislit din noi.

Copilul zămislit din carnea și-al meu suflet, el care pe altul va chema cu numele de tată.

Spre voi nicicând nu ne-om întoarce.

Adio, prieteni! Venim de prea departe ca de a voastră credință să ne bucurăm.
Puțin amuzament, puțină spaimă doar. Dar iată-acel țărâm, mereu aproape, familiar și sigur.
De trebuință este cu bună știință să pricepem, precum un lucru dat de care ne bucurăm deodată,
A omului zădărniciie pentru om și moartea pentru-acela
ce trăitor se crede.
O, tu rămâi cu noi, cunoaștere de toată ziua, devorantă și fără de rost avuție.
„Arta, știința, viața în libertate”... – o, frați ai mei, ce mai rămâne între voi și noi?
Lăsați-mă măcar să plec, lăsați-mă să plec cu sufletu-mpăcat.

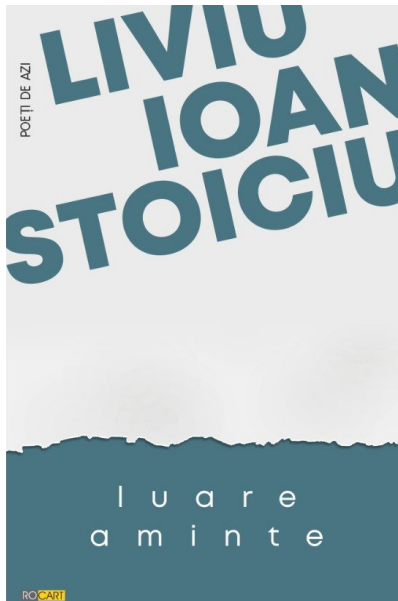
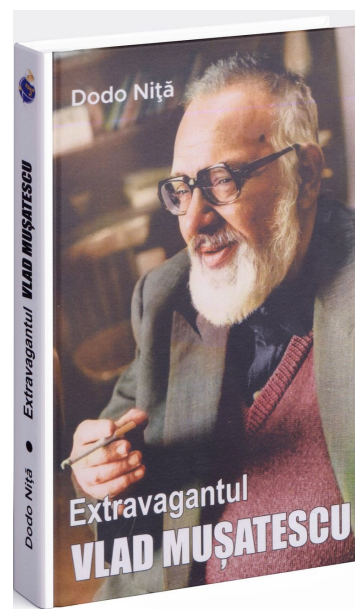
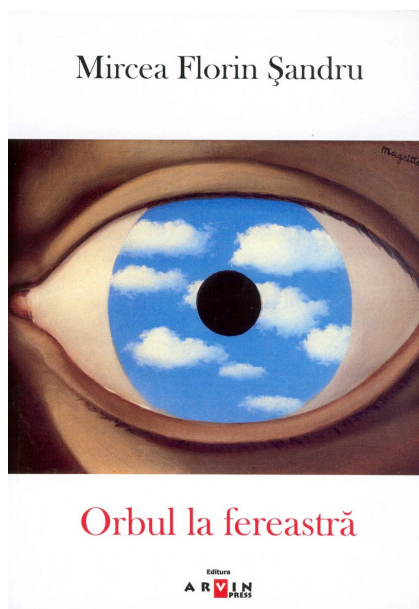
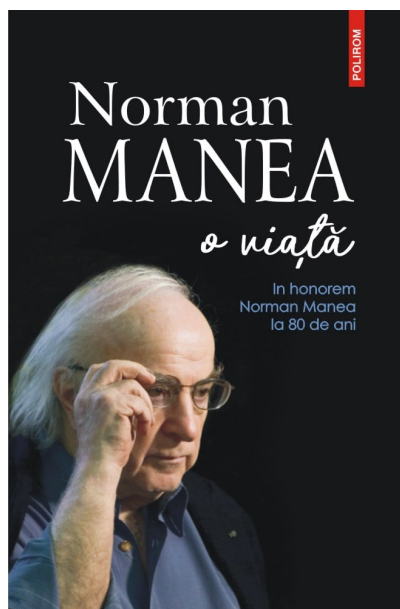
Spre voi nicicând nu ne-om întoarce.

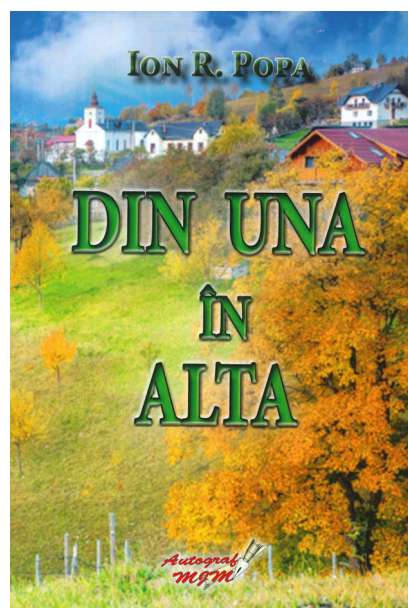
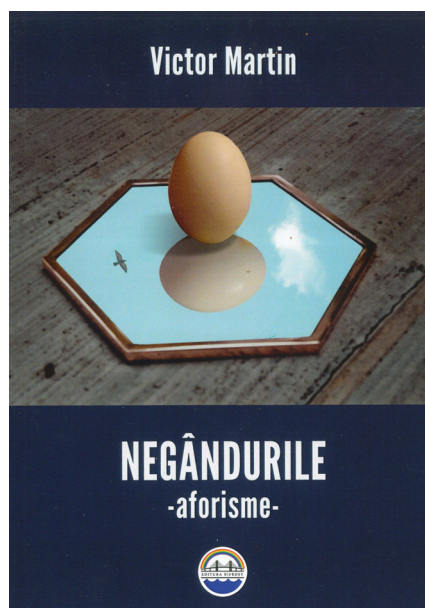
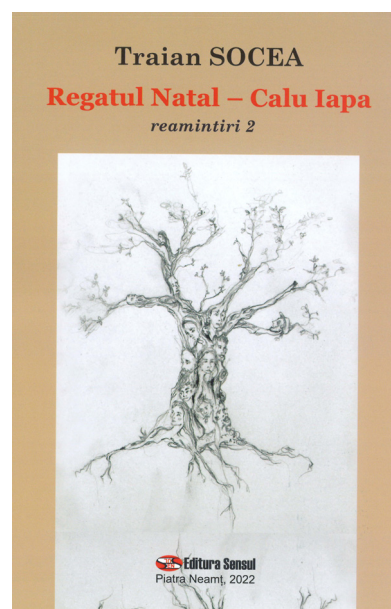
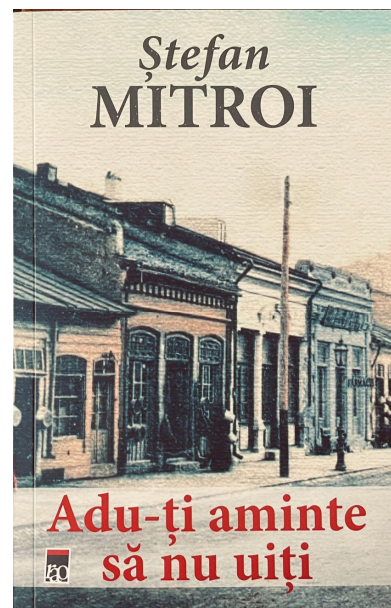
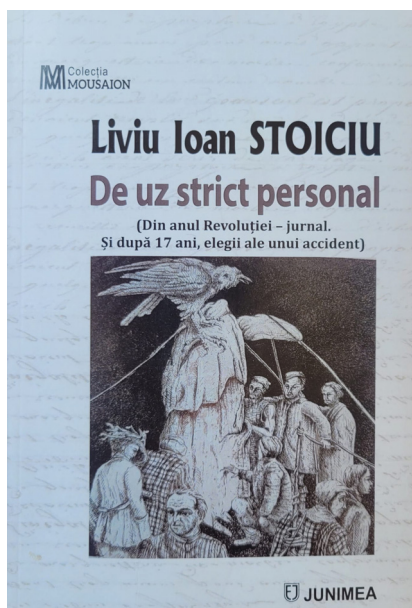
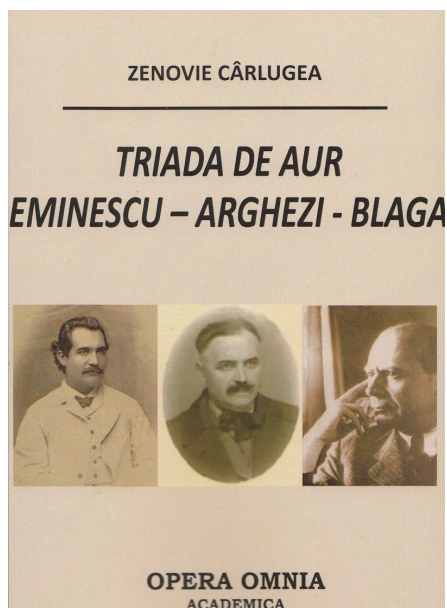
TRIMITERE

Rămâneți toți în urmă, noi suntem imbarcați și puntea
se ridică dintre noi.
Nu mai rămâne decât un fir de fum pe cer, nu ne veți
revedea nicicând cu voi.
Nu mai rămâne decât eternul soare-al Domnului deasupra apelor de el create.

Spre voi nicicând nu ne-om întoarce.

Versiune în limba română de Ioan Lascu

CUPRINS

ESEU

Gelu Negrea

Proletcultismul cu semn schimbat / 3

O POZĂ CÂT O MIE DE CUVINTE / 5

Theodor Codreanu

Brâncuși și spiritualitatea creștin-ortodoxă / 6

O POZĂ CÂT O MIE DE CUVINTE / 10

AGORA LITERARĂ

Leo Butnaru

Extrema și paradoxul / 11

IQ, ADN versus fericirea / 11

Unicul lucru recognoscibil / 12

O POZĂ CÂT O MIE DE CUVINTE / 13

Florian Copcea

Un nou concept al postmodernismului: existența / 14

O POZĂ CÂT O MIE DE CUVINTE / 18

POESIS

Cassian Maria Spiridon

printre ierburi / 19

grădina cu un singur pom / 19

linia subțire / 19

să-ți părăsească trupul / 19

Marius Chelaru

ca orice fapt divers / 20

Moșii mei de-au făcut războiul / 20

Liviu Ioan Stoiciu

Ruginit / 21

Primăvară iar / 21

În punctul ei de criză / 22

Vreau să distrug tot / 22

Simion Felix Marțian

Sonet de iunie / 22

Sonet de mai / 22

Sonet euharistic / 23

Sonet febril / 23

Victor Rusu

Junghi și înger / 23

Gust de moarte / 23

Cântec naiv / 23

A iubovului dulceață / 24

Geambaș / 24

Emilia Dănescu

Picătură de viață / 24

Joc în doi / 24

Așteptare / 24
Un bob de rouă / 25
Noapte albastră / 25
Cine ești tu / 25

Andrei Breabăn

Lacul lui Eminescu / 25
Limba noastră / 26

Elena Lazăr

Libertate infinită / 27

Lică Pavel

Al romilor izvor / 27
Lingurarii / 27

Inimă de lăutar / 28

Ultimul bidinar / 28

Eu am venit, fierarule, la tine / 28

Geambașii / 28

Teodor Oancă

Mă-ntrebi / 29

Răzlețe gânduri / 29

O POZĂ CÂT O MIE DE CUVINTE / 29

PROZĂ

Constantin Lupeanu

Nemuritoare, mama mea / 30

O POZĂ CÂT O MIE DE CUVINTE / 32

Ion Scorobete

Feciorul chinezului / 33

O POZĂ CÂT O MIE DE CUVINTE / 36

Ioana Heidel

La Cârna, la năvod / 37

O POZĂ CÂT O MIE DE CUVINTE / 39

Alexandru Uiuiu

De ce nu a mai murit bunicul / 40

George Geafir

Alimentație naturistă și criza economică / 41

Ion R. Popa

Vise ciudate / 43

O POZĂ CÂT O MIE DE CUVINTE / 44

Victor Martin

Metavers / 45

O POZĂ CÂT O MIE DE CUVINTE / 47

LECTOR

Mihaela Albu

Un proiect necesar și util istoriei literare / 48

Eliza Roha

Eugenia Duță – clavecinul bine temperat / 49

O POZĂ CÂT O MIE DE CUVINTE / 50

Monica Grosu

Lucian Avramescu – privirea din pragul plecării / 51

Gabriela Mocănașu

„Clipa cea repede ce ni s-a dat” (Eminescu). Un voiaj transversal
prin volumul *Popas de viață* de Dumitru Duță / 53

Florentin Popescu

Scrieri care plac și nu se perimează niciodată: evocările / 55

Ion Haineș

Un prozator original / 56

Paul Aretzu

Suferința care eliberează / 58

O POZĂ CÂT O MIE DE CUVINTE / 60

Mircea Pospai

Un poet fără vârstă / 61

O POZĂ CÂT O MIE DE CUVINTE / 62

Mihai Antonescu

Dulcea mireasmă a vârstelor / 63

O POZĂ CÂT O MIE DE CUVINTE / 64

MONUMENTE ALE NATURII

Adrian Năstase, Raluca Marina Langă

Rarități floristice în România / 65

MOMENTE MEMORABILE

Rodica Pospai Păvălan

Din agenda culturală craioveană / 66

SPECTACOLE EXCEPȚIONALE

Iolanda Mănescu

Festivalul Shakespeare la ediția a XIII-a / 68

ARHIVELE POPORULUI

Gabriela Boangiu

Asociațiile folcloristice din Oltenia / 70

O POZĂ CÂT O MIE DE CUVINTE / 72

CRONICĂ PLASTICĂ / 73

Aurora Speranța Cernitu

Ioana Fluerașu – o artistă completă / 73

SEMNAL

Dumitru Duță

Cioara și untul / 74

A fi sau a nu fi / 74

Nevastă la doi bărbați / 74

Copilul secolului / 74

O POZĂ CÂT O MIE DE CUVINTE / 75

TRADUCERI LITERARE

Paul Claudel

(Versiune în limba română de Ioan Lascu)

Baladă / 76

Trimitere / 76

CĂRȚI PRIMITE LA REDACȚIE / 77

CUPRINS / 79

Revista apare trimestrial.
Contactați-ne pe adresele specificate.

În atenția colaboratorilor

Textele vor fi scrise cu Times New Roman, corp 12, după modelul celor din revistă (inclusiv cu scrierea semnelor diacritice specifice scrierii limbii române). Notele bibliografice se numerează în continuare și se trec la sfârșitul textului. Este obligatorie utilizarea semnelor de punctuație, exceptând poezia în care se respectă grafia autorilor.

Pentru numărul următor, vă așteptăm materialele până la 30 noiembrie 2022